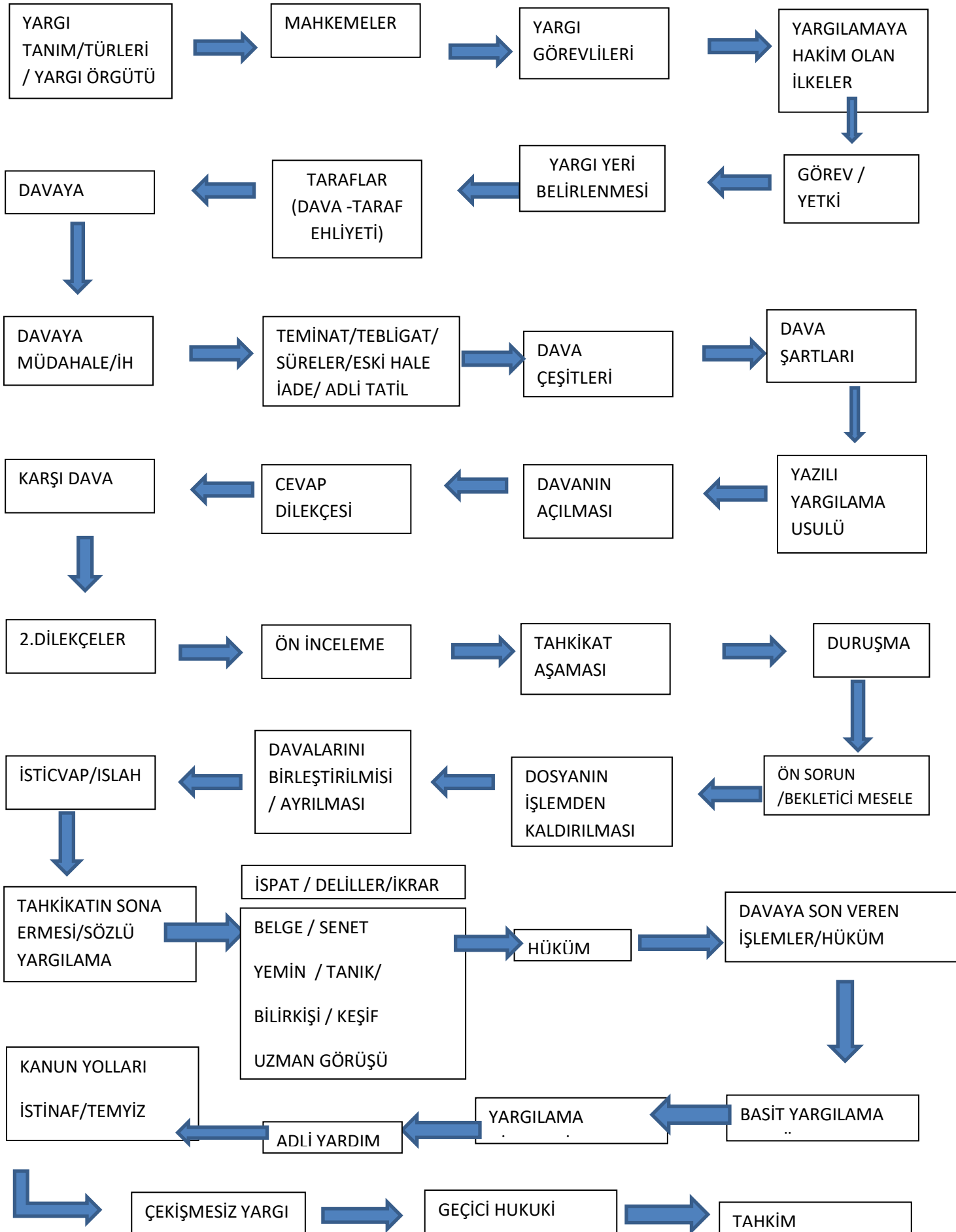

İçindekiler

1. MEDENİ USUL HUKUKU TANIMI	4
2. YARGI	5
2.1 YARGI ÖRGÜTÜ	6
2.2 MAHKEMELER	6
3. YARGI GÖREVLİLERİ	14
4. HÂKİMİN YASAKLILIĞI, REDDİ VE HUKUKİ SORUMLULUĞU	15
4.1 YASAKLILIK SEBEPLERİ (Çekinmesi Halleri)	15
4.2 RET SEBEPLERİ	16
4.3 Hâkimin Hukuki Sorumluluğu	20
5. Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler	23
6. Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesi	26
6.1 GÖREV	26
6.2 YETKİ (m 5 – 19)	28
6.3 YARGI YERLERİNİN BELİRLENMESİ (MERCİ TAYİNİ) (m 21)	33
6.4 İŞBÖLÜMÜ – İSTİNABE - NAİPLİK	34
7. TARAFLAR VE DAVAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER	35
7.1 TARAFLARIN EHLİYETLERİ	35
7.2 DAVA ARKADAŞLIĞI	37
8. DAVAYA VEKÂLET	39
9. DAVANIN İHBARI VE DAVAYA MÜDAHALE	42
10. Teminat, Tebligat, Süreler, Eski Hâle Getirme, Adli Tatil,	45
11. Dava Çeşitleri, Dava Şartları ve İlk İtirazlar,	51
11.1 DAVA ÇEŞİTLERİ (m. 105 - 113)	51
11.2 DAVA ŞARTLARI	55
11.3 İLK İTİRAZLAR	56
12. YAZILI YARGILAMA USULÜ	58
12.1 DAVANIN AÇILMASI	58
12.2 DAVAYA CEVAP - CEVAP DİLEKÇESİ	61
12.3 KARŞI DAVA (m. 132 - 135)	62
12.4 Cevaba Cevap ve İkinci Cevap Dilekçesi	63
12.5 Ön inceleme (m. 137 – 142)	64
13. Tahkikat ve Tahkikat Sırasındaki Özel Durumlar	67
13.1 Tahkikat	67
13.2 Duruşma	68

13.3	Ön Sorun ve Bekletici Sorun.....	72
14.	Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması (m. 166– 168)	73
15.	İsticvap (m. 169 - 175).....	74
16.	İslah ve Maddi Hataların Düzeltilmesi (m. 176– 183)	76
17.	Tahkikatın Sona Ermesi ve Sözlü Yargılama	78
18.	İSPAT	79
18.1	İ K R A R.....	79
18.2	İ S P A T.....	81
19.	DELİLLER.....	81
19.1	Belge ve Senet.....	83
19.2	Yemin (m. 225 - 239).....	89
19.3	Tanık (m.240 – 265)	92
19.4	Bilirkişi İncelemesi (m. 266 - 287)	98
19.5	Keşif (m. 288 – 292)	103
19.6	Uzman Görüşü	104
20.	Hüküm ve Davaya Son Veren Taraf İşlemleri.....	105
20.1	BİRİNCİ AYIRIM- Hüküm.....	105
20.2	Hükmün Tashihi, Tavzihi ve Tamamlanması	108
20.3	Davaya Son Veren Taraf İşlemleri (m.307 – 315).....	109
21.	BASİT YARGILAMA USULÜ (m.316 - 322)	112
22.	YARGILAMA GİDERLERİ VE ADLİ YARDIM	115
23.	KANUN YOLLARI (m 341 - 373)	120
23.1	İSTİNAF (m. 341 - 360)	120
23.2	TEMYİZ (m. 361 - 373).....	126
24.	YARGILAMANIN İADESİ (m. 374 - 381).....	130
25.	ÇEKİŞMESİZ YARGI.....	134
26.	GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR.....	140
26.1	İHTİYATİ TEDBİR (m. 389 - 399).....	141
26.2	Delil Tespiti ve Diğer Geçici Hukuki Korumalar (m. 400 - 406)	145
27.	TAHKİM (m. 407 -444).....	147

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER - TANIM

MEDENİ = Kamusal olmayan, özel anlamındadır. (Yalnız Medeni Kanun'a ilişkin olmayıp, bütün özel hukuk alanını kapsar şekilde geniş anlamdadır.) "Medeni" kelimesi, "ceza"nın karşılığı olarak kullanılmaktadır. (CMK – HMK)

USUL = İzlenecek yol, yordam, yöntem demektir.

Hukuk Muhakemeleri Usulü = Özel Hukuk Usulü

Medeni Usul Hukuku, adli mahkemelerin, özel hukuk alanındaki bütün yargısal faaliyetlerini düzenleyen hukuk dalıdır.

Medeni Usul Hukukunun Konusu : Mahkemenin, bir uyuşmazlığı nasıl çözümleyeceği, ne tür bir yöntem uygulayacağıdır.

Özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkların giderilmesi ile ilgili hukuk mahkemelerinin yargılama faaliyetlerine ilişkin kuralları inceleyen hukuk dalına "MEDENİ USUL HUKUKU" denilmektedir.

MEDENİ USUL HUKUKU TANIMI

1- HAK VE HUKUK KAVRAMINDAN DOĞMUŞ – HAK ARAMA HÜRRİYETİNİN BİR SONUCU OLARAK ORTAYA ÇIKMIŞTIR

Hak, hukuk düzenince korunan menfaattir. Hukuk, insanların birbirleriyle veyahut oluşturdukları toplumla ilişkilerini düzenleyen bir kurallar bütünüdür.

Medeni usul hukukunun devreye girmesi için hakkın ihlali gereklidir. Anlaşmazlık, uyuşmazlık aşamasına gelip yargıya intikal ederse medeni usul hukuku devreye girer.

2- İHKAK-I HAK YASAĞI'NIN BİR SONUCUDUR.

Kişiler haklarını kendileri alamazlar, devlete başvuru yapıp, devlet aracılığıyla haklarını talep ederler.

3- DAVACI – DAVALI KAVRAMLARINDAN İBARETTİR

Medeni Usul Hukuku'nda davacı ve davalı olmak üzere iki taraf sistemi üzerine kurulmuştur. (Çekişmesiz yargı hariç) Üç ayaklı bir sistem de yoktur.

4- TALEP ÜZERİNE DEVREYE GİRER :

Medeni Usul Hukuku'nun devreye girmesi için talep gerekir. İstisnalar (re'sen araştırma ilkesi) hariç, talep üzerine devreye giren bir prosedürdür.

5- ŞEKLİ BİR HUKUK DALIDIR.

Medeni Usul Hukuku şekli bir hukuk dalıdır. (**Usul esasa mukaddemdir** – Usul esastan önce gelir) Uyuşmazlığın çözümü için gereken yolları, aşamaları içerir. Medeni usul hukuku şekli bir hukuk dalı olması nedeniyle sıkı şekil kurallarına bağlıdır. Kanunda öngörülen süre ve şekilde yapılmayan işlemlerin daha sonra tamamlanabilmesi mümkün değildir. Süresi içinde yapılmayan işlemler tekrar edilemez.

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU 'NDA DÜZENLENMEYEN BAZI KONU ve KURUMLAR

- a. Tebligat
- b. Usuli müktesep (kazanılmış) hak (İBK)
- c. Yargı örgütü
- d. **İş bölümü (HUMK) (2020 yılında yapılan değişiklik ile HMK'dan kaldırılmıştır)**
- e. Aleyhe bozma ve hüküm verme yasağı (İBK)
- f. İhtiyati haciz (İİK)
- g. Sözlü ve seri yargılama usulleri (HUMK)
- h. Tamamlayıcı (Hakim tarafından resen teklif edilen) yemin (HUMK)
- i. Değişiklik davası (TMK/TBK)
- j. **İstinabe**
- k. Yabancı mahkeme kararlarının Tanınması ve Tenfizi (MÖHUK)
- l. Mütelahik dava (TBK)
- m. Harçlar
- n. **İşçi lehine yorum ilkesi**

İKİNCİ BÖLÜM - YARGI**BİRİNCİ KISIM - YARGI - TANIMI**

Yargı, objektif hukukun (soyut hukuk kurallarının), bağımsız hâkimler (mahkemeler) tarafından belli (somut) bir olaya uygulanmasıdır. Medeni Usul Hukuku, Medeni Yargı'da yararlanılan yargılama hukukudur.

Yargı, genel anlamda devletin hukuk düzeninin devam etmesi ve kişilerin sübjektif haklarının korunması amacını güden faaliyetidir.

ANAYASA m 9. - Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.

Devlet tarafından görevlendirilen ve yargılama yapıp karar bağlayan bağımsız ve tarafsız niteliğine sahip yargı yerlerine mahkeme denir.

YARGI ÇEŞİTLERİ

1-ANAYASA YARGISI

2- İDARİ YARGI

3- SEÇİM YARGISI

4- HESAP YARGISI

5- UYUŞMAZLIK YARGISI

6-ADLİ YARGI ----->

a)MEDENİ YARGI

-

aa) Çekişmeli Yargı

bb) Çekişmesiz Yargı

b)CEZA YARGISI

İKİNCİ KISIM

YARGI ÖRGÜTÜ

YARGI ÖRGÜTÜ

MAHKEMELER

- Bir yerde mahkeme kurulmasına Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun olumlu görüşü üzerine, Adalet Bakanlığı tarafından karar verilir.
- Bir mahkemenin kaldırılmasına ya da yargı çevresinin değiştirilmesine ise Adalet Bakanlığı'nın olumlu görüşü üzerine Hakimler ve Savcılar Kurulu karar verir.

I- İLK DERECE MAHKEMELERİ

İlk derece mahkemeleri bir uyuşmazlığın çözümü için ilk olarak başvurulması gereken ve bu uyuşmazlığın incelenerek karara bağlandığı mahkemelerdir. İlk derece mahkemeleri, Genel Mahkeme ve özel mahkeme olarak ikiye ayrılır.

DİKKAT : Bütün bu mahkemelerin arasındaki ilişki, görev ilişkisidir. (6100 Sayılı HMK da 2020 yılında yapılan değişiklik ile iş bölümü ilişkisi kaldırılmıştır)

İlk derece mahkemeleri (5235 s K. m. 2) ikiye ayrılır: Genel mahkemeler ve Özel mahkemeler.

A. GENEL MAHKEMELER

Genel mahkemeler, özel mahkemelerin görevleri dışında kalan uyuşmazlıklara bakmakla görevlidirler. Çözümledikleri uyuşmazlıklar belirli kişi veya kişi gruplarıyla ya da belirli işlerle sınırlandırılmamış olan mahkemelerdir. Özel mahkemelerin görev alanına girenler dışındaki tüm uyuşmazlıklar genel mahkemeler tarafından çözümlenir. Genel mahkemeler, asliye hukuk ve sulh hukuk mahkemeleridir.

1- ASLİYE HUKUK MAHKEMESİ**Asliye hukuk mahkemelerinin görevi**

MADDE 2- (1) Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir.

(2) Bu Kanunda ve diğer kanunlarda aksine düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemesi diğer dava ve işler bakımından da görevlidir.

Asliye hukuk mahkemesi, kural olarak, her yargı çevresinde kurulmaktadır. İşin yoğun olduğu ilçelerde (yargı çevrelerinde) birden fazla asliye hukuk mahkemesi kurulabilir.

Bununla beraber, özel mahkemelerin kurulmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemeleri aynı zamanda özel mahkeme sıfatıyla da görev apar. Örneğin; aile mahkemesinin kurulmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemeleri, aile mahkemeleri sıfatıyla (Aile Mahkemeleri Kanunu'ndaki yargılama usûlüne göre) görev yapar. Ancak bu durumda asliye hukuk mahkemesi, dâvaya hangi mahkeme sıfatıyla baktığını belirtir.

Asliye hukuk mahkemeleri tek hâkimli mahkemelerdir.

Yazılı yargılama usulü uygulanır. Adli tatil hükümleri uygulanır.

Asliye hukuk mahkemesinin baktığı davalara örnekler :

Kamulaştırma Kanunu'ndan kaynaklanan bedel artırım, indirim ve tespiti davaları (**Kamulaştırma kararının iptali İdare Mahkemesinde görülür**) Vakıf Davaları, Aile mahkemesinin görevi dışında kalan tanıma ve tenfiz, Kişilik haklarına saldırının önlenmesi, Derneklerin feshi, Yaşın düzeltilmesi, Adın ve Soyadın değiştirilmesi, Nüfus Davaları...

2- SULH HUKUK MAHKEMELERİ**Sulh hukuk mahkemelerinin görevi**

MADDE 4- (1) Sulh hukuk mahkemeleri, dava konusunun değer veya tutarına bakılmaksızın;

a) Kiralanan taşınmazların, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununa göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler ayrık olmak üzere, **kira ilişkisinden doğan** alacak davaları da dâhil olmak üzere **tüm uyuşmazlıkları** konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davaları,

b) Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davaları,

c) **Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davaları,**

ç) Bu Kanun ile diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği davaları, görürler.

Sulh hukuk mahkemeleri tek hâkimli mahkemelerdir.

Sulh hukuk mahkemesi, asliye hukuk mahkemelerince görülen dâvalara göre daha basit olan ve tarafların sulh olmaları sonucu çözüme kavuşturulabilen basit uyuşmazlıkların, yazılı yargılama usulündeki ayrıntılı prosedüre tabi olmadan, daha kolay ve kısa yoldan, daha az masraf ve emek harcanarak çözülebilmesini amaçlayan asliye hukuk mahkemesi düzeyinde olmayan mahkemedir.

B. ÖZEL MAHKEMELER - UZMANLIK (İHTİSAS) MAHKEMELERİ

Özel mahkemeler, tarafları veya konusu itibarıyla özellik gösteren, belirli uyuşmazlıkları çözmek üzere, özel kanunlarla kurulmuş mahkemelerdir. Bu mahkemeler, çözdükleri uyuşmazlıklar belirli kişi veya kişi gruplarıyla veya belirli işlerle sınırlandırılmış olan mahkemelerdir.

1- ASLİYE TİCARET MAHKEMELERİ

Asliye ticaret mahkemeleri, dava konusunun miktar ve değerine ilişkin herhangi bir sınır olmaksızın ticari davaların çözümlendiği özel mahkemelerdir.

TTK 5/A- TTK'nun 4. Maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.

TTK m.5 – Aksinde hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.

TTK ve özel kanunlarında, açıkça ticari dava oldukları ve ticaret mahkemelerinde bakılacakları öngörülen davalar "mutlak ticari dava" sayılırlar.

Asliye ticaret mahkemeleri tek hâkimli mahkemelerdir.

Ancak asliye ticaret mahkemelerinin konusu para ile ölçülebilen, yani mal varlığını ilgilendiren beş yüz bin (2020 değişikliği) liranın üzerindeki davalarda üç hâkimli, toplu mahkeme haline getirilmiştir.

*Kural olarak Asliye Ticaret Mahkemesi'nin görev alanına giren davalar **yazılı yargılama usulüne** tabiidir.*

*Ancak; miktar veya değeri **beş yüz bin Türk lirasını** geçmeyen ticari davalarda **basit yargılama usulü** uygulanır. (2020 değişikliği)*

Konusu para ile ölçülebilen, yani mal varlığını ilgilendiren beş yüz bin liranın üzerindeki dava ve işler yanında dava değerine bakılmaksızın

- İflas, iflasın kaldırılması, iflasın kapatılması, konkordato, ve yeniden yapılandırmadan kaynaklanan davalar.
- TTK da hâkimin kesin olarak karara bağlayacağı davalarda
- Şirkeler, kooperatifler hukukundan kaynaklanan genel kurul kararlarının iptali ve butlanına ilişkin davalar ile yönetim ve denetim organlarına aleyhine açılacak sorumluluk davalarında, organların azline ve geçici organ atanmasına ilişkin davalara, fesih, infisah ve tasfiyeye yönelik davalarda
- Milletlerarası Tahkim Kanuna göre yapılan tahkim anlaşmasında tahkim şartlarına itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçim ve reddine ilişkin davalar, yabancı hakem kararlarının tanıma tenfizine ilişkin davalara

Bir başkan ve iki üyeden oluşan heyet tarafından bakılır.

Söz konusu dava işler dışında kalan uyuşmazlıklar hâkimlerden biri tarafından görülür ve karar bağlanır.

Mutlak ticari davalarda, tarafların tacir olup olmadıkları veya yapılan işin ticari iş olup olmadığı önemli değildir. **TTK da düzenlenen hususlarda açılan davalar ticari dava sayılırlar.**

Mutlak ticari davalar dışında, esasen hukuk davası olan bazı davalar ticari işletmeyi ilgilendiriyorsa ve uyuşmazlığın iki tarafı da tacir ise ticari dava sayılır. Bu davalara nispi ticari dava denilir. Bir ticari davanın nispi ticari dava sayılabilmesi için iki şart olmalıdır.

- **Her iki tarafın tacir olması / - Dava konusu uyuşmazlığı her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili olması**

Bir yerde birden fazla ticaret mahkemesi kurulmuşsa, bunlar arasındaki ilişki de iş dağılımı ilişkisidir. Asliye ticaret mahkemesi, dâva konusunun miktar ve değerine bakılmaksızın tüm malvarlığını ilgilendiren ticarî dâvalara bakar.

NOT : Asliye Ticaret Mahkemesi ile Asliye Hukuk Mahkemesi arasındaki ilişki, “**GÖREV İLİŞKİSİ**”dir. (Hukuk Muhakemeleri Kanunu sayılı HMK’ndan önce bu ilişki **İŞ BÖLÜMÜ İLİŞKİSİ**ydi)

2- AİLE MAHKEMELERİ

Aile mahkemeleri, 2003 yılında 4787 sayılı “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usûllerine Dair Kanun” ile her ilde ve merkez nüfusu 100.000’in üzerindeki her ilçede, **asliye mahkemesi derecesinde, tek hâkimli, özel görevli mahkeme** olarak kurulmuştur.

Görevleri

Genel olarak aile hukukundan kaynaklanan iş ve davalara bakar.

Nişanlanma, evlenme, boşanma ve mal rejimleri, soy bağına ilişkin, nafaka, aile malları ile ilgili uyuşmazlıklar ile aile hukukuna ilişkin yabancı mahkemeleri tanıma ve tenfiz de aile mahkemesinin görev alanına girer.

İstisna : Ancak, istisnaî olarak, vesayet hukukundan doğan iş ve davalarda (TMK m. 396-494) sulh hukuk mahkemesi görevlidir (4787 s. K. m. 4).

Yargılama usulü - Aile mahkemelerinde yazılı yargılama usûlü uygulanır.

İstisna : Nafaka ve velayet işlerinde basit yargılama usulü uygulanır.

Adli Tatil - Aile mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulandığı için kural olarak adli tatilde çalışmazlar.

İstisna : Nafaka, velayet ve soy bağına ilişkin işlemler adli tatilde görülmeye devam eder.

NOT : **Soy bağına ilişkin yargılamada yazılı yargılama usulü uygulanır.**

İstinaf süresi : Aile mahkemelerinde verilen kararların istinaf süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

Temyiz süresi : İstinaf üzerine verilen BAM kararlarına karşı temyiz süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

Aile mahkemesine, adlî yargıda görevli, tercihen evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimler arasından Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından atama yapılır.

Her aile mahkemesine Adalet Bakanlığınca tercihen evli ve çocuk sahibi otuz yaşını doldurmuş aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış birer uzman (pedagog, psikolog ve sosyal araştırmacı) atanır.

Bu uzmanlar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda düzenlenen hâkimin reddi sebeplerine göre ret olunabilir.

3- İŞ MAHKEMELERİ

İş mahkemeleri, iş uyuşmazlıklarında ve iş hukukundan doğan dava ve işlere bakmak ve bu uyuşmazlıkları çözmek üzere kurulmuştur

Görevleri

İşçiyle işveren veya vekili arasındaki hak uyuşmazlıklarına,

İş Kanunu, Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunundan doğan ve Sosyal Güvenlik Kurumu ile sigortalılar arasında çıkan uyuşmazlıklara, bunun yanında diğer kanunlarda iş mahkemelerine bırakılan dava ve işlere bakar.

Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayana işçi ve işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı olmuştur.

İş mahkemeleri tek hâkimli ve asliye mahkemesi statüsündedir.

Yargılama usulü

İş mahkemelerinde, basit yargılama usulü uygular (m. 447, I).

Adli Tatil

İş mahkemelerinde, basit yargılama usulü uygulandığı için kural olarak adli tatilde görülmeye devam ederler. **İş mahkemelerinde görülen dâvalara ve işlere, adli tatilde de bakılır (m. 103, I/ç).**

Not : İşveren tarafından, işçi aleyhine açılan tazminat davası, adli tatilde görülmez.

İstinaf süresi : İş mahkemelerinde verilen kararların istinaf süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

Temyiz süresi : İstinaf üzerine verilen BAM kararlarına karşı temyiz süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

4- KADASTRO MAHKEMELERİ

Kadastro mahkemeleri, 3402 sayılı “Kadastro Kanunu” ile bu Kanunun uygulanması ile ilgili dâva ve işlere, belirlenen usûl ve esaslara göre bakmak üzere her kadastro bölgesinde, **asliye mahkemesi derecesinde kurulmuştur** (Kadastro K. m. 24). Bu mahkemelerin kuruluş amacı, modern araçlar kullanılmak suretiyle toprak düzenindeki karmaşayı tasfiye etmektir.

Görevleri

- Kadastro mahkemeleri, taşınmaz mal mülkiyetine ve sınırlı aynî haklara, tapuya tescil veya şerh edilecek veyahut beyanlar hanesinde gösterilecek sair haklara, sınır ve ölçü uyuşmazlıklarına ve kadastroyu ve tapu sicilini ilgilendiren benzeri dâvalara bakar.
- Kadastro mahkemeleri, yalnız kadastro işlerine özgü olmak üzere; kayyım atar, adli yardım taleplerini inceleyerek kabul eder, ihtiyatî tedbir kararı ve talep üzerine mirasçılık belgesi verebilir (Kadastro K. m. 25).
- Kadastro mahkemelerinin görevleri , taşınmaz hakkında kadastro tutanağının düzenlendiği anda başlar.

Kadastro mahkemeleri, **tek hakimli ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde kurulmuştur.**

Yargılama usulü

Kadastro mahkemelerinde, basit yargılama usulü uygulanır.

Adli Tatil

Kadastro mahkemelerinde, adli tatil hükümleri uygulanmaz.

Kadastro mahkemelerinde re'sen araştırma ilkesi uygulanır. Duruşma günü ve kararlar re'sen tebliğ edilir. Kadastro mahkemesinde görülen dâvada davacı, kadastro tespiti sırasında ileri sürdüğü itiraz ve delilleri ile bağlı değildir; yeni itiraz ve delil ileri sürebilir, yani iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ve bu yasağın istisnaları uygulanmaz. (Kadastro K. m. 28, III).

Kadastro mahkemelerinde, gelmeyen tarafın yokluğunda duruşma yapılır. Taraflar duruşmaya gelmese bile mahkeme, delilleri inceler ve hükmü verir. Başka bir deyişle bu mahkemede dosyanın işleminden kaldırılması hükümleri UYGULANMAZ (Kadastro K. m. 29-30).

HMK'nın tanıdığı imkânlar saklı kalmak ve dâvada çıkarları karşıt olmamak koşuluyla karı ve koca birbirlerini kadastro mahkemelerinde vekil olarak atayabilirler (Kadastro K. m.31).

Kadastro mahkemesinde bir mirasçı, diğer mirasçıların onayı olmadan dâva açıp bu dâvayı takip edebilir (Kadastro K. m. 29, II). Kadastro tespiti sırasında mirasçılar belirlenememişse, ölü şahıs adına da tespit yapılabilir. Dâva sırasında, davalının dâvanın açılmasından önce öldüğü anlaşılırsa, dâva mirasçılarına yönlendirilir ve onlar aleyhine dâvaya devam edilir (Kadastro K. m. 29, II).

İstinaf süresi : Kadastro mahkemelerinde verilen kararların istinaf süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

Temyiz süresi : İstinaf üzerine verilen BAM kararlarına karşı temyiz süresi tebliğden itibaren 2 haftadır

5- İCRA MAHKEMELERİ

Her asliye mahkemesi yargı çevresinde özel nitelikte kurulan mahkemelerdir.

İcra mahkemeleri, tek hakimli ve Asliye Hukuk Mahkemesi derecesinde kurulmuştur.

Görevleri

Başta icra ve iflas dairelerinin işlemlerine karşı yapılan şikayetler olmak üzere, icra ve iflas hukukuna ilişkin uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak.

Yargılama usulü - İcra mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır.

İcra mahkemesi kararları, her türlü delilin serbestçe değerlendirildiği **istihkak dâvası** ve **ihalenin feshi talepleri hariç**, maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Bunun sonucu olarak da icra mahkemesince karara bağlanan bir husus, takip hukuku bakımından sınırlı bir kesinliğe sahip olup genel mahkemelerde dava konusu yapılabilir.

Zira icra mahkemesinin inceleme yetkisi ve inceleyebildiği deliller son derece sınırlıdır ve bu sebeple bu kararlar haricinde yargılamanın yenilenmesi yolu da icra mahkemeleri için kapalıdır.

İcra ve İflâs Kanunu'na özgü bir mahkeme olup icra ve iflâs hukukuna ilişkin hukukî ve cezaî sorunları çözer.

Adli Tatil

İcra mahkemelerinin baktığı işler, ivedi sayıldığı için adli tatil hükümleri uygulanmaz. (Diğer mahkemelerde görülen, iflas ve konkordato ile uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma işlerine ilişkin işlerde de adli tatil hükümleri uygulanmaz.)

İstinaf süresi : Sadece kanunda belirtilen (İİK m. 363) kararlarına karşı kanun yoluna başvurulur. Yani buna ilişkin genel ilkeler belirlenmemiş, tersine sınırlayıcı sayma yoluna gidilmiştir. İcra mahkemesinin kararlarına karşı istinaf süresi tefhim veya tebliğden itibaren 10 gündür.

Temyiz süresi : İstinaf üzerine verilen BAM kararlarına karşı temyiz süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

6- TÜKETİCİ MAHKEMELERİ

Tüketici mahkemeleri, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak çıkacak her türlü uyuşmazlığa bakmakla görevlidir (6502 s. K. m. 73, 1).

Görevleri - Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile bu kanunun uygulanması ile ilgili çıkacak her türlü uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak.

Tüketici mahkemeleri **tek hâkimli ve Asliye Hukuk Mahkemesi derecesinde kurulmuştur.**

Yargılama usulü -Tüketici mahkemelerinde basit yargılama usûlü uygulanır (6502 s. K.73, 2).

Tüketici mahkemelerinde tüketiciler, tüketici örgütleri ve Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı dâva açabilir (**topluluk/grup dâvası**) Bu kişi ve kurumlar dışında kimse tüketici mahkemesinde ve bilhassa tüketiciye karşı dâva açamaz.

Tüketici mahkemeleri nezdinde Bakanlık, tüketiciler ve tüketici örgütleri tarafından açılan davalar **harçtan muaftır.**

Tacirler ve özellikle ticaret şirketleri, ticarî işletmeleri için satın aldıkları ve kullandıkları mal ve hizmetler için tüketici sayılmadıklarından bu mahkemelerde dâva açamazlar.

Tüketici dâvaları, tüketicinin yerleşim yeri mahkemesinde de açılabilir (4077 s. K. m. 24).

Özel Dava Şartı – (TÜKETİCİ HAKEM HEYETİNE BAŞVURU ZORUNLULUĞU)

2021 yılı için 10.280,00 Türk Lirası'nın altındaki uyuşmazlıklar için ilçe hakem heyetlerine, büyükşehir belediyesi statüsünde olan illerde değeri 10.280,00 Türk Lirası ile 15.430,00 Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetleri ve büyükşehir belediyesi statüsünde olmayan illerin merkezlerinde ve bağlı ilçelerde değeri 15.430,00 Türk Lirası'nın altında bulunan uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetlerine başvurulur. Bu tutarların üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetlerine başvurulamaz. Bu tutarların üzerindeki tüketici uyuşmazlıkları ve tüketici hakem heyetleri kararlarına itirazlar Tüketici Mahkemesi tarafından çözülür. Ancak bu parasal sınırlar her yıl yeniden değerlendirme oranı çerçevesinde artırılmaktadır.

Taraflar, tüketici hakem heyetinin kararlarına karşı, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde tüketici hakem heyetinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesine itiraz edebilir. İtiraz, tüketici hakem heyeti kararının icrasını durdurmaz. Ancak talep edilmesi şartıyla hâkim, tüketici hakem heyeti kararının icrasını tedbir yoluyla durdurabilir (6502 s. K. m. 70, 3). Tüketici hakem heyeti kararlarına karşı yapılan itiraz üzerine tüketici mahkemesinin vereceği karar KESİNDİR (6502 s. K. m. 70, 5).

(2020 değişikliği) : Tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce **arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır**. Şu kadar ki, aşağıda belirtilen hususlarda dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanmaz:

a) Tüketici hakem heyetinin görevi kapsamında olan uyuşmazlıklar

b) Tüketici hakem heyeti kararlarına yapılan itirazlar

Tüketici işlemi mahiyetinde olan ve taşınmazın aynından doğan uyuşmazlıklar vs..

Adli Tatil

Tüketici mahkemelerinde, adli tatil hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına dair kanunda bir hüküm bulunmamaktadır.

İstinaf süresi : Tüketici mahkemelerinde verilen kararların istinaf süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

Temyiz süresi : İstinaf üzerine verilen BAM kararlarına karşı temyiz süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

7- FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR HUKUK MAHKEMELERİ

Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri, 5846 sayılı yasa ile kurulmuştur.

Görevleri

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunun düzenlediği hukuki ilişkilerden doğan davalara bakmak.

Bu uyuşmazlıkların dışında;

- Patent ve faydalı model taklitleriyle ilgili davalara
- Tasarım taklitleriyle ilgili davalara
- Marka taklitleriyle ilgili davalar ve iptal davalarına
- Ticaret Unvanı iptali ve haksız rekabet davalarına

Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri, **tek hâkimli ve Asliye Hukuk Mahkemesi derecesinde kurulmuştur**.

Fikri ve Sınai Haklar Mahkemeleri hem hukuk hem de ceza mahkemesi sıfatıyla yargılama yaparlar.

Yargılama usulü - Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemelerinde, **yazılı yargılama usulü uygulanır**.

İstinaf süresi : FSHHM'nce verilen kararların istinaf süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

Temyiz süresi : İstinaf üzerine verilen BAM kararlarına karşı temyiz süresi tebliğden itibaren 2 haftadır.

II- ÜST DERECE MAHKEMELERİ

1- BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİ

2- YARGITAY

ÜÇÜNCÜ KISIM

YARGI GÖREVLİLERİ

Yargılamanın işleyişine doğrudan doğruya veya dolaylı bir biçimde katkı sağlayan görevlilerin tümüne yargı görevlileri denir.

1 - HAKİMLER

Hâkimler, özel statülü kamu görevlisi olup memur değildir ve TCK m. 6/c anlamında da yargı görevlisidir. Hâkimler, yargılama yetkisinin kullanılmasında idari hiyerarşiye tâbi değildir.

Hâkimlere disiplin cezası verme yetkisi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na aittir. Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar.

HAKİMLERİN BAĞIMSIZLIĞI

Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa'ya kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez. (AY m.138/1)

Bağımsızlık, hâkimin sadece hukuk kuralları ile bağlı olmasıdır. Hâkim hukuk kuralları çerçevesinde, kendi hukuk anlayışı ve vicdanına göre karar verir. **Verilmiş olan yargı kararları da hatta Yargıtay kararları da olmak üzere hâkimler bağlayıcı değildir. Hâkimlerin sadece kanunlara bağlı olduğu prensibinin istisnası, İçtihadı Birleştirme Kararıdır.**

Hâkimler öncelikle devlete, sonra da taraflara karşı bağımsız olmalıdır. Taraflara karşı bağımsızlığın sağlanabilmesi için ise hâkimin bazı davalara bakması yasaklanmış, bazı davalarda da reddi sağlanmıştır. Bütün bunların yanında hâkimlerin “dördüncü kuvvet” olarak basına karşı bağımsızlığı sağlanmalıdır. **Aynı zamanda hâkim iç bağımsızlığa da sahip olmalıdır.**

HÂKİMLERE TANINAN TEMİNATLAR

Yargı bağımsızlığını sağlamak amacıyla getirilen güvencelerden biri hâkimlik ve savcılık teminatı oluşturur. Hâkimlere tanınan teminat, kişi olarak hâkime tanınan bir güvencedir. Bu teminatların çoğunluğu Anayasa'da düzenlenmiştir.

- * Hakimler azlolunamaz
- * Hâkimler, yaş haddi ve maluliyeti hali dışında kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye sevk olunamazlar.
- * Hâkimler, kadronun daraltılması veya kaldırılması sebeplerine dayansa bile maaş ve ödeneklerinden yoksun kılınamaz. * Hâkimler istekleri dışında savcılık sınıfına, savcılar da istekleri dışında hakimlik sınıfına nakledilemezler. HSK tarafından disiplin cezası verilebilir.
- * Hakimlerin coğrafi teminatları bulunmamaktadır.

HÂKİMİN YASAKLILIĞI, REDDİ VE HUKUKİ SORUMLULUĞU

BİRİNCİ AYRIM - Hâkimin Davaya Bakmaktan Yasaklılığı ve Reddi

YASAKLILIK SEBEPLERİ (Çekinmesi Halleri)

Hakimin görmekte olacağı bir davada, kesin olarak tarafsız kalamayacağının düzenlendiği hallere hakimin yasaklılığı halleri denir. **Bu haller, yasa da tahdidi olarak sayılmıştır.**

MADDE 34- (1) Hâkim, aşağıdaki hâllerde davaya bakamaz; talep olmasa bile çekinmek zorundadır:

- a) Kendisine ait olan veya doğrudan doğruya ya da dolayısıyla ilgili olduğu davada.
- b) Aralarında evlilik bağı kalksa bile eşinin davasında.
- c) Kendisi veya eşinin altsoy veya üstsoyunun davasında.
- ç) Kendisi ile arasında evlatlık bağı bulunanın davasında.
- d) Üçüncü derece de dâhil olmak üzere kan veya kendisini oluşturan evlilik bağı kalksa dahi kayın hısımlığı bulunanların davasında. (Eski HUMK'da üçüncü derece kan, ikinci derece kayındı)
- e) Nişanlısının davasında. (Eski HUMK'da ret sebebiyken, yeni HMK yasaklılık sebebi)
- f) İki taraftan birinin vekili, vasisi, kayyımı veya yasal danışmanı sıfatıyla hareket ettiği davada.

NOT : Taraflar, hakimin yasaklı olduğunu, çekinmesi gerektiğini, yargılamanın her aşamasında ileri sürebilirler. Hakim kendisi de her zaman çekinebilir.

HMK'na göre, iki tarafın açıkça ve yazılı olarak muvafakat etmesi halinde dahi; hakim bu davaya bakamaz. (Eski HUMK da, bu durumda davaya bakabiliyordu.)

Hakimin, görmekte olacağı davada, yasaklılık hallerinin varlığı halinde, tarafsız kalamayacağından, taraflar yargılamanın her aşamasında ileri sürebilirler.

Yasaklı hakimin yaptığı işlemler; yasak halinin doğumundan sonra yaptığı işlemler üst mahkeme kararı ile iptal olunabilir. Ancak tekrarlanmasına gerek duyulmayan veya tekrarlanması mümkün olmayan işlemler iptal edilmeyebilir. İptal edilebilir işlemler, sadece hakimin yaptığı işlemlerdir; yani tarafların yapmış olduğu işlemler ise geçerliğini korur.

Yasaklı hakimin verdiği kararlar, herhalde iptal edilir.

Hakim ile tarafların vekili veya avukatı arasında bu bent kapsamında, yakınlık bulunması bir yasaklılık hali olarak görülmemiştir. Ancak, Avukatlık Kanunu m.13'e göre; hakimin eşi, sebep veya nesep itibarıyla usul ve furuundan veya ikinci derece dahil hısımlarından olan avukat, o hakimin baktığı dava ve işlerde avukatlık yapamaz.

Tarafların yapmış olduğu usul işlemleri geçerliliğini korur.

Tek hâkimli mahkemelerde çekinme kararını hâkim kendi verir. Çok hâkimli mahkemelerde ise mahkeme hâkim hakkında çekinme kararı verirken ilgili hâkim oylamaya katılmaz.

BAM ve Yargıtay, daire başkanları ve hakimleri ile tetkik hakimleri için kendi daireleri karar verir.

Çekinme hali BAM ve Yargıtay’ca re’sen göz önüne alınır ve tek başına bozma sebebi teşkil eder. Ayrıca, hakimin yasaklı olduğu halde, davaya girerek karar vermesi yargılamanın iadesi nedenidir.

Çekinme kararının sonuçları

MADDE 35- (1) Çekinme kararına karşı üst mahkemeye başvurulabilir. Yasaklama sebebinin doğduğu tarihten itibaren, o hâkimin huzuru ile yapılan bütün işlemler, üst mahkemenin kararı ile iptal olunabilir. Hüküm ve kararlar ise herhâlde iptal olunur. Bu durumda, hâkim yargılama giderlerine mahkûm edilebilir.

(2) Çekinme kararının ilk derece mahkemesi hâkimince verildiği hâllerde, başvuru üzerine bölge adliye mahkemesinin vereceği karar kesindir.

RET SEBEPLERİ

MADDE 36- (1) Hâkimin tarafsızlığından şüpheyi gerektiren önemli bir sebebin bulunması hâlinde, taraflardan biri hâkimi reddedebileceği gibi hâkim de bizzat çekilebilir.

Özellikle aşağıdaki hâllerde, hâkimin reddi sebebinin varlığı kabul edilir: **(Bu haller, yasada tahdidi olarak sayılmamıştır, örnekleme (tadadi) şeklinde belirtilmiştir.)**

a) Davada, iki taraftan birine öğüt vermiş ya da yol göstermiş olması.

b) Davada, iki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olması.

c) Davada, tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş veya hâkim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olması; **uyuşmazlıkta arabuluculuk veya uzlaştırmacılık yapmış bulunması.** (2020 değişikliği)

ç) Davanın, dördüncü derece de dâhil **yansoy hısımlarına** ait olması.

d) Dava esnasında, iki taraftan birisi ile davası veya aralarında bir düşmanlık bulunması.

Burada tadadi olarak sayılan sebepler, özel red sebepleridir. Hakimin tarafsızlığını şüpheyi düşüren HERHANGİ bir sebebin bulunması ise genel red sebebidir.

Hâkimin bizzat çekilmemesi hâli

MADDE 37- (1) Hâkim, reddini gerektiren sebeplerden biri varken bizzat çekilmezse, iki taraftan biri ret talebinde bulununcaya kadar davaya bakabilir.

Hakimin reddi sebepleri tek başına bozma sebebi değildir ve BAM ve Yargıtay’ca re’sen göz önüne alınmaz. Ret talebi hakkında mercii tarafından kabul kararı verilmiş olmasına rağmen hakimin davaya görmesi yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil eder.

Hakimin reddinin vekil tarafından yapılabilmesi için vekilin vekaletnamesinde özel yetki verilmiş olması gerekmektedir.

Ret usulü

MADDE 38- (1) Hâkimin reddi sebebini bilen tarafın, ret talebini en geç ilk duruşmada ileri sürmesi gerekir. Taraf, ret sebebini davaya bakıldığı sırada öğrenmiş ise en geç öğrenmeden sonraki ilk duruşmada, yeni bir işlem yapılmadan önce bu talebini hemen bildirmek zorundadır. Belirtilen sürede yapılmayan ret talebi dinlenmez.

NOT : Ret talebi en geç hüküm verilinceye kadar yapılabilir.

(2) Hâkimin reddi, dilekçeyle talep edilir. Bu dilekçede, ret talebinin dayandığı sebepler ile delil veya emarelerin açıkça gösterilmesi ve varsa belgelerin eklenmesi gerekir.

(3) Hâkimin reddi dilekçesi, reddi istenen hâkimin mensup olduğu mahkemeye verilir.

(4) Ret talebi geri alınamaz

(5) Hâkimi reddeden taraf, dilekçesini karşı tarafa tebliğ ettirir. Karşı taraf bir hafta içinde cevap verebilir. Bu süre geçtikten sonra yazı işleri müdürü tarafından ret dilekçesi, varsa karşı tarafın cevabı ve ekleri, dosya ile birlikte reddi istenen hâkime verilir. Hâkim bir hafta içinde dosyayı inceler ve ret sebeplerinin kanuna uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncesini yazı ile bildirerek, dosyayı hemen merciine gönderilmek üzere yazı işleri müdürüne verir.

(6),(7), (9) MÜLGA –

(8) Hâkimi çekilmeye davet, hâkimin reddi hükmündedir.

Hakimi, taraflar reddedebileceği gibi hakim de tarafsız kalamayacağını düşündüğü hallerde kendi kendini reddedebilir. **Hakimin kendisini reddetmesi herhangi bir süreye tabi değildir.**

Çekilme kararının incelenmesi

MADDE 39- (1) Hâkim, taraflardan birinin ret talebi üzerine veya kendiliğinden çekilme yönünde görüş bildirirse, ret talebini incelemeye yetkili merci, bu çekilmenin kanuna uygun olup olmadığına karar verir.

Ret talebi basit yargılama usulüne göre incelenir ve vekilin vekaletnamesinde özel yetki aranır.

Ret talebini incelemeye yetkili merci

MADDE 40- (1) Hâkimin reddi talebi, reddi istenen hâkim katılmaksızın mensup olduğu mahkemece incelenir.

(2) Reddedilen hâkimin katılmamasından dolayı mahkeme toplanamıyor ya da mahkeme tek hâkimden oluşuyor ise ret talebi, o yerde asliye hukuk hâkimliği görevini yapan diğer mahkeme veya hâkim tarafından incelenir. O yerde, asliye hukuk hâkimliği görevi tek hâkim tarafından yerine getiriliyorsa, o hâkim hakkındaki ret talebi, asliye ceza hâkimi varsa onun tarafından, yoksa en yakın asliye hukuk mahkemesince incelenir.

(3) Sulh hukuk hâkimi reddedildiği takdirde, ret talebi, o yerdeki diğer sulh hukuk hâkimi tarafından incelenir. O yerde, sulh hukuk hâkimliği görevi tek hâkim tarafından yerine getiriliyorsa, o hâkim hakkındaki ret talebi, bulunma sıralarına göre; o yerdeki sulh ceza hâkimi, asliye hukuk hâkimi, asliye ceza hâkimi, bunların da bulunmaması hâlinde, en yakın yerdeki sulh hukuk hâkimi tarafından incelenir.

(4) Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin başkan ve üyelerinin reddi talebi, reddedilen başkan ve üye katılmaksızın görevli olduğu dairece karara bağlanır.

Hukuk dairelerinin toplanmasını engelleyecek şekildeki toplu ret talepleri dinlenmez.

Ret talebinin geri çevrilmesi

MADDE 41- (1) Hâkimin reddi talebi, aşağıdaki hâllerde kabul edilmeyerek geri çevrilir:

- a) Ret talebi süresinde yapılmamışsa.
- b) Ret sebebi ve bu sebebe ilişkin inandırıcı delil veya emare gösterilmemişse.
- c) Ret talebinin davayı uzatmak amacıyla yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa.

(2) Bu hâllerde ret talebi, toplu mahkemelerde reddedilen hâkimin müzakereye katılmasıyla; tek hâkimli mahkemelerde ise reddedilen hâkimin kendisi tarafından geri çevrilir.

(3) İlk derece mahkemesinin bu kararlarına karşı istinaf yoluna, bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin başkan ve üyeleri hakkındaki kararlarına karşı da temyiz yoluna ancak hükümle birlikte başvurulabilir.

Ret talebinin incelenmesi

MADDE 42- (1) Hâkimin reddi talebine ilişkin karar, dosya üzerinden inceleme yapılarak da verilebilir.

(2) Ret sebebi sabit olmasa bile, merci bunu muhtemel görürse, ret talebini kabul edebilir.

(3) Ret sebepleri hakkında yemin teklif olunamaz.

(4) Reddi istenen hâkim, ret hakkında merci tarafından karar verilinceye kadar o davaya bakamaz. Şu kadar ki, gecikmesinde sakınca bulunan iş ve davalar bunun dışındadır. Daha önce hakkındaki ret talebi mercice reddolunan hâkimin, aynı durum ve olaylara dayanarak yeniden reddedilmesi hâli, hâkimin davaya bakmasına engel oluşturmaz.

(5) Ret talebinin merci tarafından kabul edilmemesi hâlinde, reddi istenen hâkim davaya bakmaya devam eder.

(6) Ret talebinin, kötüniyetle yapıldığının anlaşılması ve esas yönünden kabul edilmemesi hâlinde, talepte bulunanların her biri hakkında beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmolunur.

(7) Hâkim hakkında aynı davada aynı tarafça ileri sürülen ret talebinin reddi hâlinde verilecek disiplin para cezası, bir önceki disiplin para cezasının iki katından az olamaz.

(8) Disiplin para cezasının tahsili için, davaya bakan mahkeme, dosyanın geliş tarihinden başlayarak iki hafta içinde gereğini yapar.

Ret talebine ilişkin kararlara karşı istinaf

MADDE 43- (1) Esas hüküm bakımından istinaf yolu kapalı bulunan dava ve işlerde, hâkimin reddi talebiyle ilgili merci kararları kesindir.

(2) Esas hüküm bakımından istinaf yolu açık bulunan dava ve işlerde ise ret talebi hakkındaki merci kararlarına karşı tefhim veya tebliği tarihinden itibaren **bir hafta içinde istinaf yoluna başvurulabilir; Bölge adliye mahkemesinin bu husustaki kararları kesindir.**

(3) Ret talebinin reddine ilişkin merci kararının bölge adliye mahkemesince uygun bulunmayarak kaldırılması veya ret talebinin kabulüne ilişkin merci kararının bölge adliye mahkemesince uygun bulunması hâlinde, ret sebebinin doğduğu tarihten itibaren reddedilen hâkimce yapılmış olan ve ret talebinde bulunan tarafça itiraz edilen esasa etkili işlemler, davaya daha sonra bakacak hâkim tarafından iptal olunur.

Ret talebine ilişkin kararların temyizi

MADDE 44- (1) Esas hüküm bakımından temyiz yolu kapalı bulunan dava ve işlerde, bölge adliye mahkemesi başkan ve üyelerinin reddine ilişkin bölge adliye mahkemesi kararları kesindir.

(2) Esas hüküm bakımından temyiz yolu açık bulunan dava ve işlerde ise ret talebi hakkındaki karar, tefhim veya tebliği tarihinden itibaren **bir hafta içinde temyiz edilebilir**. Yargıtayın bu husustaki kararı kesindir.

(3) Bölge adliye mahkemesi hâkiminin reddine ilişkin talebin reddi konusundaki kararın temyizi üzerine Yargıtayca bozulması veya ret talebinin kabulüne ilişkin kararın Yargıtayca onanması hâlinde, ret sebebinin doğduğu tarihten itibaren reddedilen hâkimce yapılmış olan ve ret talebinde bulunan tarafça itiraz edilen esasa ilişkin işlemler, davaya daha sonra bakacak olan bölge adliye mahkemesi tarafından iptal olunur.

Hakimin Reddi Hükümlerine Göre Reddedilebilecekler

Zabıt katibi

Hakem (2 hafta)

Bilirkişi (1 hafta)

Aile mahkemesi uzmanları

İcra ve İflas dairesi müdürleri, hakimin reddi hükümlerine göre reddedilemezler. Bu durumda icra mahkemesine şikayet yoluna gidilebilir.

Hâkimin Reddetmesinin Sonuçları

Hâkim taraflardan birisinin kendisini reddetmesinden veya kendi kendisini reddetmesinden sonra, **ret hakkında merci tarafından karar verilmeye kadar o davaya bakmaz**. Daha önce hakkındaki ret talebi reddedilen hâkim yeniden reddedilirse davaya bakmaya devam eder.

Hâkimin reddi talebini inceleyen merci, talebi reddederse davaya kaldığı yerden devam edilir. Gecikmesinde zarar umulan işler ret talep edilen hâkim tarafından yapılmaya devam edilir. İhtiyati tedbir, delil tespiti, ihtiyati haciz vs.

HAKİMİN YASAKLILIĞI	HAKİMİN REDDİ
Hakimin davaya kesinlikle bakamayacağı kanun koyucu tarafından varsayılmıştır, aksi ispat edilemez.	Hakimin tarafsız davranamayacağı konusunda kesinlik yoktur, şüphe vardır.
Yasaklılık nedenlere, kanunda tahdidi (sınırlı) olarak sayılmıştır, kıyasla genişletilemez.	Ret sebepleri ise tahdidi değildir. Kanunda örnekleme (tadadi) şeklinde sayılmıştır.
Yasaklılık hallerinde hakim davaya bakamaz, çekilmek zorundadır.	Ret hallerinde, ret sebebinin doğru olduğu hususunda başka bir mahkemece karar verilmeye kadar hakim davaya bakamaz.
Yasaklılık sebepleri, yargılama bitinceye kadar her aşamada ileri sürülebilir.	Hakimin reddinin taraflarca istenmesi, belirli süreye tabiidir.
Yasaklılık hallerinde, vekile özel yetki vermek gerekmez.	Ret hallerinde ise, vekilin vekaletnamesinde özel yetki aranır.
Davaya bakması yasak olan hakimin karar vermiş veya karara katılmış bulunması, HÜKMÜ ETKİLEYİP ETKİLEMEDİĞİNE BAKILMAKSIZIN, mutlak bozma ve yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil eder.	Hakkındaki ret talebi, merciince kesin olarak kabul edilen hakimin karar vermiş veya karara katılmış bulunması, HÜKMÜ ETKİLEYİP ETKİLEMEDİĞİNE BAKILMAKSIZIN mutlak bozma ve yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil eder.
DURUŞMA YAPILMADAN DA KARAR VERİLEBİLİR	

İKİNCİ AYRIM

Hâkimin Hukuki Sorumluluğu

Devletin sorumluluğu ve rücu

MADDE 46- (1) Hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı aşağıdaki sebeplere dayanılarak Devlet aleyhine tazminat davası açılabilir:

- a) Kayırma veya taraf tutma yahut taraflardan birine olan kin veya düşmanlık sebebiyle hukuka aykırı bir hüküm veya karar verilmiş olması.
 - b) Sağlanan veya vaat edilen bir menfaat sebebiyle kanuna aykırı bir hüküm veya karar verilmiş olması.
 - c) Farklı bir anlam yüklenemeyecek kadar açık ve kesin bir kanun hükmüne aykırı karar veya hüküm verilmiş olması.(ihmal yeterli)
 - ç) Duruşma tutanağında mevcut olmayan bir sebebe dayanılarak hüküm verilmiş olması.
 - d) Duruşma tutanakları ile hüküm veya kararların değiştirilmiş yahut tahrif edilmiş veya söylenmeyen bir sözün hüküm ya da karara etkili olacak şekilde söylenmiş gibi gösterilmiş ve buna dayanılarak hüküm verilmiş olması .
 - e) Hakkın yerine getirilmesinden kaçınılmış olması. (Özel dava şartı olan hakime noterden ihtar çekilmesi şartı kaldırılmıştır.)
- (2) Tazminat davasının açılması, hâkime karşı bir ceza soruşturmasının yapılması yahut mahkûmiyet şartına bağlanamaz.
- (3) Devlet, ödediği tazminat nedeniyle, sorumlu hâkime ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde rücu eder.

Hakimin verdiği kararın, salt kanuna, İçtihadı Birleştirme Kararlarına veya Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına aykırı olması hali hakimin tazminat sorumluluğuna yol açmaz.

Davaların açılacağı mahkeme

MADDE 47- (1) Devlet aleyhine açılan tazminat davası,

İlk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkimlerinin fiil ve kararlarından dolayı, Yargıtay ilgili hukuk dairesinde; Yargıtay Başkan ve üyeleri ile kanunen onlarla aynı konumda olanların fiil ve kararlarından dolayı Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesinde ilk derece mahkemesi sıfatıyla görülür. Dava, bu dairenin Başkan ve üyelerinin fiil ve kararlarından dolayı ise yargılama Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinde yapılır. Verilen kararların temyiz incelemesi Hukuk Genel Kurulunca yapılır. Temyiz incelemesine, kararı veren başkan ile üyeler katılamaz.

(2) Devletin sorumlu hâkime karşı açacağı rücu davası, tazminat davasını karara bağlamış olan mahkemede görülür.

Dava dilekçesi ve davanın ihbarı

MADDE 48- (1) Tazminat davası dilekçesinde hangi sorumluluk sebebine dayanıldığı ve delilleri açıkça belirtilir; varsa belgeler de eklenir. (2) Mahkeme, açılan tazminat davasını, ilgili hâkime resen ihbar eder.

Davanın reddi hâlinde verilecek ceza

MADDE 49- (1) Dava esastan reddedilirse davacı, beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına mahkûm edilir.

2 - SAVCILAR

Savcı devlet adına soruşturma işine girişen ve suç şüpheleri kuvvetli olduğunda dava açan ve bu davayı yürüten kişidir. Özel hukuka ilişkin davalarda kural olarak savcı görev yapmaz. Ancak çok istisnai hallerde savcılara özel hukuk davalarını açma görevi verilmiştir. Bu haller kamu düzeni ile ilgili olan ve açıkça görevlendirildiği hallerdir.

Savcının açtığı davanın görülmesinde Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Savcının yer aldığı dava ve işler üzerinde taraflar serbestçe tasarruf (feragat, kabul veya sulh) edemezler. Savcı, yer aldığı hukuk davalarında, dava açma, kanun yollarına başvurma, delillerin toplanmasını isteme gibi taraf olmaya bağlanan her türlü yetkiyi kullanabilir.. Savcı, dava takip yetkisine sahiptir.

Savcıların açabilecekleri davalara örnek olarak şunları verebiliriz:

Nesebin düzeltilmesine itiraz davası (TMK m. 294)

Evlenmenin butlanı davası (TMK m. 146)

Evlenmenin men'i davası (TMK m. 138)

Dernekler Kanunu (Derneğin Kapatılması) (DerK m. 32)

Sendikalar Kanunu (SenK m. 58, I)

3 - ADLİYE MEMURLARI

Adliye Memurları (Kalem Teşkilatı)

Mahkeme ve savcılık teşkilatının bulunduğu her yerde bir kalem teşkilatı vardır. Her kalem teşkilatında bir yazı işleri müdürü, zabıt kâatibi ve yeteri kadar memur bulunur.

Yazı İşleri Müdürü

Mahkemenin yazı işlerinin başında, yazı işlerinin düzen içerisinde yürütülmesi ve muhafaza edilmesi ve tebligatların yapılması için yazı işleri müdürü bulunur. Yazı işleri müdürleri ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlerde adalet komisyonlarıncı atanır. Yazı işleri müdürü kalemde çalışan bütün memurların hiyerarşik idari amiridir ve hukuki statüsü itibarıyla devlet memurudur. Yazı işleri müdürü, genel olarak kalem işlerinin bir düzen içinde yürütülmesi ve yargılamanın sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılması ile görevlidir.

Zabıt Kâatipleri

Mahkemelerde yazı işleri müdürünün denetiminde çalışan yargı memurlarıdır. **Zabıt kâatibi mahkemenin resmi tanığı durumundadır.** Bu nedenle tutanak hâkim ve taraflar yanında zabıt kâatibi tarafından da imzalanır. **Zabıt kâatibinin imzasının bulunmadığı tutanağa göre hüküm verilirse bu eksiklik bozma sebebi sayılmaktadır.** Görevlerinin önemi nedeniyle zabıt kâatiplerinin de hâkimler gibi reddi öngörülmüştür. Zabıt kâatiplerinin reddi ile ilgili karar görev yaptığı mahkeme tarafından verilir. Hâkim ve zabıt kâatibinin reddi birlikte istenirse hâkim hakkında karar verecek mercii zabıt kâatibi hakkında da karar verir.

Zabıt kâtibinin yasaklılığı ve reddi

MADDE 45- (1) Davada görevli zabıt kâtibi hakkında 34 ve 36 ncı maddelerde düzenlenen sebeplerden birisiyle ret talebinde bulunulabilir. Ret talebi, zabıt kâtibinin görev yaptığı mahkeme tarafından karara bağlanır. Bu konuda verilecek kararlar kesindir.

(2) Zabıt kâtibi 34 üncü maddedeki sebepleri bildirerek görevden çekinebilir. Bu hâlde gereken karar, görev yaptığı mahkeme tarafından verilir.

(3) Zabıt kâtibinin aynı işte hâkim ile birlikte reddi veya çekinmesinin istenmesi hâlinde, hâkim hakkında ret veya çekinmeyi inceleyecek olan merci, her ikisi hakkında karar verir.

Mübaşirler

Hâkimlerin emir ve gözetimi altında faaliyet gösteren devlet memurlarıdır Duruşmalara tarafların çağırılması, duruşma salonuna alınması ve duruşma disiplinin sağlanması için görev yaparlar. Özel bir üniforma taşırlar. Mübaşir duruşma sırasında ve duruşma dışında mahkemelere yardımcı olan memurlardır. Asli işleri tarafları ve tanıkları duruşma salonuna almak olup; duruşma sırasında ve duruşma dışında mahkemelere yardımcı olurlar.

4 - AVUKATLAR

Avukatlar, Hukuki bilgi ve tecrübelerini, adalet hizmetine ve kişilerin yararlanmasına tahsis ederek kamu hizmeti gören serbest meslek mensubu kişilerdir. Serbest meslek faaliyeti olmakla birlikte bir kamu hizmeti sayılmaktadır. Ülkemizde dava açabilmek veya açılmış olan davayı takip edebilmek için avukat tutma zorunluluğu bulunmamaktadır. Almanya ve bazı ülkelerde sulh hukuk mahkemeleri dışında avukat tutma zorunluluğu vardır. Avukatların iki önemli görevi vardır.

- Müvekkilinin hak ve menfaatini korumak.
- Yargının bir organı olarak hukukun uygulanmasını ve adaletin gerçekleşmesini sağlamak.

5 - NOTERLER

Noterler, yargı faaliyetine dolayısıyla katılan kişilerdir. Noterlerin belgelendirdikleri işlemler, hukuki güvenliği sağlama ve doğabilecek uyuşmazlığı gidermeye yöneliktir. Noterler hukuki güvenliği sağlamak ve anlaşmazlıkları önlemek amacıyla değişik belge ve işlemlere resmiyet kazandıran ve kanunla verilen diğer görevleri yapan, belli nitelikleri ve kendine özgü statüsü bulunan kamu hizmeti niteliğindeki noterlik hizmetini yürüten kamu görevlisidir.

Noterler :

- o Mirasçılık belgesi verebilirler.
- o Terk eden eşi ortak konuta davet edebilirler.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler

Tasarruf ilkesi

Davanın tarafları, davanın açılmasından hükmün kesinleşmesi anına kadar her aşamada dava üzerinde, tasarruf yetkisine sahiptir. Taraflar, özgürce dava açabilecekleri gibi, davayı sürdürüp sürdürmemekte de serbesttirler.

Tasarruf ilkesi, genel anlamda dava konusu üzerinde serbestçe tasarruf edebime anlamına gelir. Tasarruf ilkesinin karşıtını, **kendiliğinden (re'sen) harekete geçme ilkesi** oluşturur.

Taraflar açmış oldukları davadan, feragat edebilirler, davayı kabul edebilirler veya dava konusu üzerinde sulh olabilirler.

MADDE 24- (1) Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz.

(2) Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz.

(3) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder.

İstisnai olarak, bazı kanunlarda kamu yararı düşüncesiyle devlete yetkiler tanınmıştır. Savcı Medeni Usul Hukukunda sadece kamu düzenini ilgilendiren konularda dava açabilir. Örneğin, savcının evliliğın butlanını istemesi. Çekişmesiz yargı işleri tasarruf ilkesinin bir istisnası olarak kabul edilmektedir.

Taraflarca getirilme ilkesi

Bu ilke, dava malzemelerinin kimin tarafından getirileceğiyile ilgili bir ilkedir. Buna göre hakim kendiliğinden taraflarca ileri sürülmemiş vakıaları inceleyemez.

Dava malzemesinin bizzat taraflarca getirilmesidir. İstisnalar haricinde, mahkeme, taraflarca talep edilmeyen hususlarda karar veremez.

MADDE 25- (1) Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediğiy şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.

(2) Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz. **(Hakim, bilirkişiy, isticvap veya keşif incelemesine kendiliğinden başvurabilir.)**

Taleple bağıllık ilkesi

MADDE 26- (1) Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağıllıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir.

(2) Hâkimin, tarafların talebiyle bağıllı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır.

Hukuki dinlenilme hakkı

MADDE 27- (1) Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler.

(2) Bu hak;

a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını,

b) Açıklama ve ispat hakkını,

c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir.

Aleniyet ilkesi

MADDE 28- (1) Duruşma ve kararların bildirilmesi alenidir.

(2) Duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin yahut yargılama ile ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, ilgilinin talebi üzerine yahut resen mahkemece karar verilebilir.

(3) Tarafların gizlilik talebi ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde gizli duruşmada incelenir ve karara bağlanır. Hâkim, bu kararının gerekçelerini, esas hakkındaki kararı ile birlikte açıklar.

(4) Hâkim, gizli yargılama işlemleri sırasında hazır bulunanları o yargılamayla ilgili edindikleri bilgileri açıklamamaları hususunda uyarır ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun gizliliğin ihlaline ilişkin hükmünün uygulanacağını ihtar ederek bu hususu tutanağa geçirir.

H ü k m ü n b i l d i r i l m e s i M U T L A K A A L E N İ olmalıdır.**Dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü**

MADDE 29- (1) Taraflar, dürüstlük kuralına uygun davranmak zorundadırlar.

(2) Taraflar, davanın dayanağı olan vakıalara ilişkin açıklamalarını gerçeğe uygun bir biçimde yapmakla yükümlüdürler.

Bu durum, tarafların kendi aleyhlerine olan vakıaları da mahkemeye sunmaları ve açıklamaları anlamına gelmez.

Usul ekonomisi ilkesi

MADDE 30- (1) Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.

Hâkimin davayı aydınlatma ödevi

MADDE 31- (1) Hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir; delil gösterilmesini isteyebilir.

Yargılamanın sevk ve idaresi

MADDE 32- (1) Yargılamayı, hâkim sevk ve idare eder; yargılama düzeninin bozulmaması için gerekli her türlü tedbiri alır.

(2) Okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan dilekçenin yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilir ve bu dilekçe dosyada kalır. Verilen süre içinde yeni bir dilekçe düzenlenmezse, tekrar süre verilemez.

Hukukun uygulanması

MADDE 33- (1) Hâkim, Türk hukukunu resen uygular.

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NDA YER ALMAYAN İLKELER**1. Teksif İlkesi**

Teksif İlkesi (HMK'da açık şekilde düzenlenmemiştir) Teksif ilkesi, HMK'nda "Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler" başlığı altında açıkça düzenlenmemiştir. Ancak, HMK'nun diğer maddelerinden anlaşılmaktadır.

Taraflar bütün iddia ve savunmalarını belli bir usul kesitine kadar ileri sürmelidir. Bu usul kesitinden sonra ileri sürülen dava malzemeleri kural olarak mahkemece kabul edilmemektedir. Bu ilke usul ekonomisi ile ilgilidir.

Kanunumuz belli bir aşamadan sonra iddia ve savunmanın genişletilmesini yasaklamış, ancak karşı tarafın açıkça muvafakat etmesi ve ıslah durumunda bu işlemin yapılabileceğini hükme bağlamıştır. Karşı tarafın açıkça muvafakat etmemesi halinde dilekçede belirtmediği yeni iddia ve savunmaları sunarsa bu husus hâkim tarafından dikkate alınmaz. İddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının en önemli istisnası "ıslah" tır.

2. Adil Yargılanma Hakkı

Anayasanın 36. Maddesinde düzenlenmiştir.

Hak arama hürriyeti Madde 36 – Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.

Yargılama, kanuni, bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yapılmalıdır. Yargılama makul sürede bitirilmelidir. Yargılama aleni olarak ve hakkaniyete uygun olarak yapılmalıdır.

3. Doğrudanlık İlkesi

Dava malzemesi olan vakıalar ve delillerin araya bir üçüncü kişi girmeden bizzat davaya bakan hakim tarafından incelenip değerlendirilmesini ifade eden ilkedir. Örnek, keşfe bizzat hakimin katılması.

İSTİNABE yoluna başvurmak doğrudanlık ilkesinin bir istisnasıdır.

Teksif İlkesi, Resen Araştırma İlkesi, Doğrudanlık İlkesi ve Adil Yargılanma Hakkı HMK 'nda düzenlenmemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesi

BİRİNCİ KISIM

G Ö R E V

Bir uyuşmazlığın medeni yargı içerisinde çözümlenmesi gerektiğine karar verdikten sonra bu uyuşmazlığın medeni yargı içerisinde hangi mahkeme tarafından çözümlenmesi gerektiği sorusunun cevabı **GÖREV** konusu, hangi yerdeki mahkemenin görevli olduğu sorusunun cevabı ise **YETKİ** konusu oluşturur.

Görevin belirlenmesi ve niteliği

MADDE 1- (1) Mahkemelerin görevi, ancak kanunla düzenlenir. Göreve ilişkin kurallar, kamu düzenindendir.

Asliye hukuk mahkemelerinin görevi

MADDE 2- (1) Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir.

(2) Bu Kanunda ve diğer kanunlarda aksine düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemesi diğer dava ve işler bakımından da görevlidir.

Ölüm veya vücut bütünlüğünün yitirilmesinden doğan zararların tazmini davalarında görev

MADDE 3- (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 16/2/2012 tarihli ve E.: 2011/35, K.: 2012/23 sayılı Kararı ile)

Asliye hukuk mahkemesinin baktığı davalara örnekler :

Kamulaştırma Kanunu'ndan kaynaklanan bedel artırım, indirim ve tespiti davaları (Kamulaştırma kararının iptali İdare Mahkemesinde)

Vakıf Davaları , Derneklerin feshi , Aile mahkemesinin görevi dışında kalan tanıma ve tenfiz davaları

Kişilik haklarına saldırının önlenmesi, Yaşın düzeltilmesi, Adın ve Soyadın değiştirilmesi, Nüfus Davaları

GÖREV KURALLARININ ÖZELLİKLERİ:

Kamu düzenine ilişkindir. Dolayısıyla, taraflar ileri sürmeseler bile hakim her zaman re'sen göz önüne almalıdır.

Kanunla düzenlenir.

Mahkemeye ilişkin dava şartıdır.

Mahkeme görevli olup olmadığını her aşamada re'sen inceler. Taraflar da davanın her aşamasında görevsizlik itirazını ileri sürebilir. Görevsizlik yargılamanın her safhasında ileri sürülebilir.

Görev sözleşmesi yapılamaz.

Bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay görevi kendiliğinden inceler. Görev kurallarına aykırılık mutlak istinaf / mutlak bozma sebebidir.

Hüküm, görevsiz bir mahkemeden verilmiş olmasına rağmen kesinleşmiş ise, kesin olan bu hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez. Görevsiz mahkeme tarafından verilen kesin hüküm batıl sayılmaz.

SULH HUKUK MAHKEMELERİNİN GÖREVİ

MADDE 4- (1) Sulh hukuk mahkemeleri, dava konusunun değer veya tutarına bakılmaksızın;

a) Kiralanan taşınmazların, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununa göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler ayrık olmak üzere, **kira ilişkisinden doğan alacak davaları da dâhil olmak üzere tüm uyuşmazlıkları** konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davaları,

b) Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaştırılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davaları,

c) Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davaları,

ç) Bu Kanun ile diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği davaları, görürler.

Mirasçılık belgesi verilmesi (Ancak mirasçılık belgesinin iptali ise Asliye Hukuk Mahkemesinin görevine girer)

Mirasın reddinin tescili

Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan doğan davalar

Vesayet hukukundan doğan davalar

Çekişmesiz yargı işlerinde aksine bir düzenleme bulunmadıkça asıl görevli mahkeme, sulh hukuk mahkemesidir.

Asliye ticaret mahkemesi, dava konusunun miktar ve değerine bakılmaksızın tüm malvarlığını ilgilendiren ticari davalara bakar. Bu nedenle, sulh hukuk mahkemesi artık malvarlığını ilgilendiren ticari davalarda görevli değildir.

*** Kat Mülkiyeti Kanunu'na ilişkin uyuşmazlıklarda görevli mahkeme SULH HUKUK MAHKEMELERİDİR.***
Kira ilişkisinden Kaynaklanan TÜM DAVALAR, DEĞERE BAKILMAKSIZIN, SULH HUKUK MAHKEMESİNİN GÖREV ALANINA GİRER

İKİNCİ KISIM

YETKİ (m 5 – 19)

Bir davaya **coğrafi olarak** hangi yer mahkemesinin bakacağını belirleyen kurallara yetki kuralları denir. **Görev ve yetki kuralları kanunla düzenlenir. Hiç kimse kanunen tabii olduğu mahkemeden başka görevli ve yer mahkemesine çıkarılamaz.**

Genel Kural

MADDE 5- (1) Mahkemelerin yetkisi, diğer kanunlarda yer alan yetkiye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, bu Kanundaki hükümlere tabidir.

A) KESİN OLMAYAN YETKİ KURALLARI

1- GENEL YETKİLİ MAHKEME

MADDE 6- (1) Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.

(2) Yerleşim yeri, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre belirlenir.

Davalının birden fazla olması hâlinde yetki

MADDE 7- (1) Davalı birden fazla ise dava, bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir. **Ancak, dava sebebine göre kanunda, davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir mahkeme belirtilmişse, davaya o yer mahkemesinde bakılır.** (Örneğin, Haksız fiilin birden fazla kişi tarafından işlenmesi)

(2) Birden fazla davalının bulunduğu hâllerde, davanın, davalılardan birini sırf kendi yerleşim yeri mahkemesinden başka bir mahkemeye getirmek amacıyla açıldığı, deliller veya belirtilerle anlaşılırsa, mahkeme, ilgili davalının itirazı üzerine, onun hakkındaki davayı ayırarak yetkisizlik kararı verir.

Türkiye’de yerleşim yerinin bulunmaması hâlinde yetki

MADDE 9- (1) Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayanlar hakkında genel yetkili mahkeme, davalının Türkiye’deki **mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesidir.** Ancak, diğer özel yetki hâlleri saklı kalmak üzere, malvarlığı haklarına ilişkin dava, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde de açılabilir.

2- ÖZEL YETKİLİ MAHKEMELER

Özel yetkili mahkemelerin yetkili olması, genel yetkili mahkemelerin yetkisini ortadan kaldırmaz.

Bir yerde geçici olarak oturanlara karşı açılacak davalarda yetki

MADDE 8- (1) Memur, işçi, öğrenci, asker gibi, bir yerde geçici olarak oturanlara karşı açılacak alacak veya taşınır mal davaları için, orada bulunmaları uzunca bir süre devam edebilecekse, bulundukları yer **mahkemesi de** yetkilidir.

Sözleşmeden doğan davalarda yetki

MADDE 10- (1) Sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yer **mahkemesinde de** açılabilir.

Bu maddeye dayanak sözleşmeden kasıt, borçlar hukukuna ait sözleşmelerdir. Örnek, satış, ödünç, eser ve kira sözleşmeleridir.

(1086 sayılı HUMK'ta yer alan, sözleşmenin yapıldığı (ika yeri) mahkemenin yetkisi, sözleşmenin yapıldığı yer konusunda tereddütler olduğu için sözleşmenin yapıldığı yer mahkemesinin yetkisi kaldırılmıştır.)

Mirastan doğan davalarda yetki

MADDE 11- (1)

(2) Terekede bulunan bir mal hakkında açılmak istenen istihkak davası, terekenin yazımı ve tespiti zamanında mal nerede bulunuyorsa, **orada da** açılabilir.

(3) Mirasçılık belgesinin iptali ve yeni mirasçılık belgesi verilmesine ilişkin davalarda, mirasçıların her birinin oturduğu yer **mahkemesi de** yetkilidir.

Karşı davada yetki

MADDE 13- (1) Kesin yetkinin söz konusu olmadığı hâllerde, asıl davaya bakan mahkeme, karşı davaya bakmaya da yetkilidir.

Şubeler ve tüzel kişilerle ilgili davalarda yetki

MADDE 14- (1) Bir şubenin işlemlerinden doğan davalarda, o şubenin bulunduğu yer **mahkemesi de** yetkilidir.

(Ancak iflas davası, mutlaka borçlunun merkezin bulunduğu yer mahkemesinde açılmalıdır.)

Sigorta sözleşmelerinden doğan davalarda yetki

MADDE 15- (1) Zarar sigortalarından doğan davalar, sigorta, bir taşınmaza veya niteliği gereği bir yerde sabit bulunması gereken yahut şart kılınan taşınıra ilişkinse, malın bulunduğu yerde; bir yerde sabit bulunması gerekmeyen veya şart kılınmayan bir taşınıra ilişkinse, rizikonun gerçekleştiği yerde de açılabilir.

(3) Bu hüküm deniz sigortalarından doğan davalarda uygulanmaz.

Haksız fiilden doğan davalarda yetki -MADDE 16- (1) Haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.

B) KESİN YETKİ KURALLARI

Kesin yetki hallerinde dava kanunda öngörülen mahkemelerden başka yerde açılmaz. (Eski HUMK da, genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkisi ortadan kalkmıyordu)

Mirastan doğan davalarda yetki

MADDE 11- (1) Aşağıdaki davalarda, ölen kimsenin son yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir:

a) Terekenin paylaşılmasına, yapılan paylaşma sözleşmesinin geçersizliğine, ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisine, miras sebebiyle istihkaka ilişkin davalar ile mirasçılar arasında terekenin yönetiminden kaynaklanan davalar.

b) Terekenin kesin paylaşımına kadar mirasçılara karşı açılacak tüm davalar.

Taşınmazın aynından doğan davalarda yetki

MADDE 12- (1) Taşınmaz üzerindeki aynı hakka ilişkin veya aynı hak sahipliğinde değişikliğe yol açabilecek davalar ile taşınmazın zilyetliğine yahut alıkoyma hakkına ilişkin davalarda, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir.

Tapu iptali ve tescili davaları, Yolsuz tescilin düzeltilmesi davaları

İstihkak davaları, Ortaklığın giderilmesi davaları

Paylaştırma davaları, Müdahalenin önlenmesi davaları, Önalım (şüfa) davaları

Taşınmaz üzerindeki şahsi hakka ilişkin davalar, (kira bedeli, satım bedeli, tahliye, ecrimisil davaları gibi) için kesin yetki hali söz konusu olmaz; yani bu davalarının taşınmazın bulunduğu yerde açılması şart değildir.

(2) İrtifak haklarına ilişkin davalar, üzerinde irtifak hakkı kurulan taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır.

(3) Bu davalar, birden fazla taşınmaza ilişkinse, taşınmazlardan birinin bulunduğu yerde, diğerleri hakkında da açılabilir.

Şubeler ve tüzel kişilerle ilgili davalarda yetki

MADDE 14- (2) Özel hukuk tüzel kişilerinin, ortaklık veya üyelik ilişkileriyle sınırlı olmak kaydıyla, bir ortağına veya üyesine karşı veya bir ortağın yahut üyenin bu sıfatla diğerlerine karşı açacakları davalar için, ilgili tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir.

İFLAS DAVASINDA YETKİ; iflas davası, borçlunun muamele (işlem) merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde açılır. (İİK m. 154)

Sigorta sözleşmelerinden doğan davalarda yetki

MADDE 15- (2) Can sigortalarında, sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın leh veya aleyhine açılacak davalarda onların yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir.

(3) Bu hüküm deniz sigortalarından doğan davalarda uygulanmaz.

Yetki sözleşmesi

MADDE 17- (1) Tacirler veya kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya birden fazla mahkemeyi sözleşmeyle yetkili kılabilirler.

Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça dava sadece sözleşmeyle belirlenen bu mahkemelerde açılır.

Yetki sözleşmesi ile kararlaştırılan yer dışında başka bir yerde dava açılmışsa, bu duruma ilk itiraz olarak karşı konulması gerekir. Zira, sözleşme ve taraf iradesi ile kamu düzeni karakteri taşıyan kesin yetki durumu yaratılamaz.

Yetki sözleşmesinin geçerlilik şartları

MADDE 18- (1) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri konular ile kesin yetki hâllerinde, yetki sözleşmesi yapılamaz.

(2) Yetki sözleşmesinin geçerli olabilmesi için **yazılı** olarak yapılması, uyuşmazlığın kaynaklandığı hukuki ilişkinin belirli veya belirlenebilir olması ve **yetkili kılınan mahkeme** veya mahkemelerin gösterilmesi şarttır.

Yetki itirazının ileri sürülmesi

MADDE 19- (1) Yetkinin kesin olduğu davalarda, mahkeme yetkili olup olmadığını, davanın sonuna kadar kendiliğinden araştırmak zorundadır; taraflar da mahkemenin yetkisiz olduğunu her zaman ileri sürebilir.

Yetkinin kesin olduğu davalarda, yetki itirazında bulunan taraf, yetkili mahkemeyi bildirmek zorunda değildir.

(2) Yetkinin kesin olmadığı davalarda, yetki itirazının, cevap dilekçesinde ileri sürülmesi gerekir. Yetki itirazında bulunan taraf, yetkili mahkemeyi; birden fazla yetkili mahkeme varsa seçtiği mahkemeyi bildirir. Aksi takdirde yetki itirazı dikkate alınmaz.

(3) Mahkeme, yetkisizlik kararında yetkili mahkemeyi de gösterir.

(4) Yetkinin kesin olmadığı davalarda, davalı, süresi içinde ve usulüne uygun olarak yetki itirazında bulunmazsa, davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir.

DİĞER KANUNLARDAKİ YETKİ - ÖRNEKLER

1-TMK'ya göre, boşanmadan sonra açılacak olan nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri de yetkilidir.

2-TMK'ya göre, boşanma ve ayrılık davalarında yetkili yer; ya eşlerden birinin ikametgâhı veya son 6 aydan beri birlikte oturulan yer mahkemesidir.

3-TMK'ya göre, soy bağına ilişkin açılan davalarda, ya doğum anındaki taraflardan birinin ikametgâhı ya da dava anındaki taraflardan birinin ikametgâhı mahkemesi yetkilidir.

4-İİK'na göre, Borçtan Kurtulma, Menfi Tespit ve İstirdat davaları ya takibin yapıldığı yer mahkemesi ya da davalı alacaklının ikametgâhı mahkemesinde açılır.

5- TKHK'na göre tüketici davaları, tüketicinin ikametgahı mahkemesinde açılır.

6- İş dâvaları; davalının dâva açıldığı tarihteki yerleşim yerinde veya işçinin işini yaptığı işyerindeki mahkemede açılabilir. 7- İş kazasından kaynaklanan tazminat davalarında, iş kazasının veya zararın meydana geldiği yer ile zarar gören işçinin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.

KESİN OLMAYAN YETKİ HALİ	KESİN YETKİ HALİ
İlk itirazdır	Dava şartıdır
Cevap dilekçesinde ileri sürülmeli	Her zaman ileri sürülebilir
Kamu düzenine ilişkin değildir	Kamu düzenine ilişkindir
Hakim re'sen gözetemez	Hakim tarafından re'sen gözetilir
Yetkili mahkeme gösterilmelidir	Yetkili mahkemenin gösterilmesi zorunlu değildir
Yetki sözleşmesi yapılabilir	Yetki sözleşmesi yapılamaz
Mutlak bozma sebebi teşkil etmez	Mutlak bozma sebebi teşkil eder

KESİN OLMAYAN YETKİ		KESİN YETKİ
GENEL YETKİ	ÖZEL YETKİ	
Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Yerleşim yeri TKM'na göre belirlenir	Geçici olarak oturanlara karşı açılacak davalar • Türkiye'de yerleşim yerinin bulunmaması hali • Sözleşmeden doğan davalar • Haksız fiilden doğan davalar • Mirastan doğan davalar • Şubeler ile ilgili davalar • Zarar sigortalarından doğan davalar • Karşı dava • Boşanma davası	• Taşınmazın aynından doğan davalar • Tüzel kişilerle ilgili davalar • Can sigortalarından doğan davalar • İflas davası • Davalının birden fazla olması halinde ortak yetkili mahkeme

ÜÇÜNCÜ KISIM - Görevsizlik veya Yetkisizlik Kararı Üzerine Yapılacak İşlemler ve Yargı Yeri Belirlenmesi

Görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine yapılacak işlemler

MADDE 20- (1) Görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi hâlinde, taraflardan birinin, (davacı veya davalı) bu karar verildiği anda kesin ise, tebliğ tarihinden, süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi takdirde dava açılmamış sayılır ve görevsizlik veya yetkisizlik kararı veren mahkemece bu konuda resen karar verilir. (2) Dosya kendisine gönderilen mahkeme, kendiliğinden taraflara davetiye gönderir.

Görevsizlik veya yetkisizlik kararından sonra davaya görevli veya yetkili mahkemede devam edilirse, yargılama giderlerine görevli veya yetkili mahkeme karar verecektir.

Taraflardan biri, iki hafta içinde, görevsizlik veya yetkisizlik karar veren mahkemeye başvurmazsa, görevsiz veya yetkisiz mahkemede açılmış olan dava, açılmamış sayılır.

Taraflardan biri, iki hafta içinde, görevsizlik veya yetkisizlik karar veren mahkemeye başvurursa, dava görevsiz veya yetkisiz mahkemede davanın açıldığı tarih itibarıyla, görülmeye devam eder. Bu durumda hak düşürücü ve zamanaşımı süresi korunmaya devam eder. Mahkeme ve taraf usul işlemleri geçerliliğini korur.

Yetkisizlik kararı üzerine yapılacak işlemler ile görevsizlik kararı üzerine yapılacak işlemler aynıdır. (m.20, 1-2)

YARGI YERLERİNİN BELİRLENMESİ (MERCİİ TAYİNİ) (m 21)

Görev ve yetki kurallarının varlığına rağmen bazen davaya hangi mahkemeleri bakacağı konusunda tereddüt ortaya çıkabilir veya davaya bakan mahkemenin bu davaya bakmasına engel haller ortaya çıkabilir.

Yargı yeri belirlenmesini gerektiren sebepler

MADDE 21- (1) Aşağıdaki hâllerde, davaya bakacak mahkemenin tayini için yargı yeri belirlenmesi

yoluna başvurulur:

a) Davaya bakmakla görevli ve yetkili mahkemenin davaya bakmasına herhangi bir engel çıkarsa.

Hukuki engel bulunması; Bir yerde hâkimin çekinmesi veya reddedilmesi durumunda, o yerde davaya bakacak aynı yetkiye sahip başka hâkimin bulunmaması, ya da hâkimin atanması, emekli olması veya istifa etmesi durumunda yerine bakacak başka hâkimin bulunmaması.)

Fiili engel bulunması; Savaş ya da olağanüstü halin bulunması veya yangın, deprem su baskını gibi doğal afet sebebiyle bir yerdeki mahkemenin çalışamaması veyahut hakimin ölmesi, hakimin hastalanması.

b) İki mahkeme arasında yargı çevrelerinin sınırlarının belirlenmesi konusunda bir tereddüt ortaya çıkarsa.

c) İki mahkeme de görevsizlik kararı verir ve bu kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşirse.

ç) Kesin yetki hâllerinde, iki mahkeme de yetkisizlik kararı verir ve bu kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşirse.

Yetkinin kesin olmadığı hallerde verilen yetkisizlik kararı, davaya ondan sonra bakacak mahkemeyi bağlar ve bu mahkeme artık yetkisizlik kararı veremez. Bundan dolayı, olumsuz yetki uyuşmazlığı ortaya çıkmayacağı için yargı yeri belirlenmesine de gerek yoktur.

İnceleme yeri

MADDE 22- (1) Yetkili mahkemenin bir davaya bakmasına herhangi bir engel bulunduğu yahut iki mahkeme arasında yargı çevrelerinin sınırlarının belirlenmesinde tereddüt ortaya çıktığı takdirde, yetkili mahkemenin tayininde, ilk derece mahkemeleri için bölge adliye mahkemelerine, bölge adliye mahkemeleri için Yargıtaya başvurulur.

(2) İki mahkemenin aynı dava hakkında göreve veya yetkiye ilişkin olarak verdikleri kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleştiği takdirde, görevli veya yetkili mahkeme, ilgisine göre bölge adliye mahkemesince veya Yargıtayca belirlenir.

İnceleme usulü ve sonucu

MADDE 23- (1) Yargı yerinin belirlenmesine ilişkin inceleme dosya üzerinden yapılabilir.

(2) Bölge adliye mahkemesince veya Yargıtay'ca verilen yargı yeri belirlenmesi ile kanun yolu incelemesi sonucunda kesinleşen göreve veya yetkiye ilişkin kararlar, davaya ondan sonra bakacak mahkemeyi bağlar.

Davaya ondan sonra bakacak mahkeme, tekrar görevsizlik veya yetkisizlik kararı veremez.

MAHKEMELER ARASINDA HUKUKİ YARDIM (İSTİNABE)

Bir mahkeme kendi yargı çevresi sınırları dışında bir iş yapmak zorunda ise, kendi yargı çevresi sınırları dışına çıkamayacağından o işlemin yapılacağı mahkemeden hukuki yardım ister. Örneğin mahkeme kendi, yargı çevresi dışında keşif yapmak ve tanık dinlemek zorunda ise bunu bizzat yapamayacağından hukuki yardım talep eder.

Hukuki yardım veya istinabe, belli iş veya işlemlerin davaya bakan mahkeme tarafından değil de başka bir mahkeme tarafından yapılmasıdır.

İsticvap, delillerin incelenmesi, yemin, keşif, ön inceleme, bölge adliye mahkemesinden inceleme hukuki yardım yoluyla yapılabilmektedir. Kendisinden hukuki yardım talep edilen mahkeme, bu istemi yerine getirmek zorundadır. Ancak bu işlem yardım talep edilen mahkemenin yapabileceği bir işlem olmalıdır ve bunun için gerekli olan gider de yardım talep eden mahkeme tarafından gönderilmelidir. Hukuki yardım, Türk mahkemeleri arasında olabileceği gibi yabancı mahkemeler arasında da olabilir.

Şartları;

- 1- İstinabe talebi bulunması
- 2- Gerekli giderlerin istinabe olunan mahkemeye gönderilmesi
- 3- Yapılması istenen işlem açıkça gösterilmeli
- 4- İş, istinabe olunan mahkemenin yargı çevresinde bulunmalı

İSTİNABE; HMK da düzenlenmemiştir. Ancak kanunun çeşitli yerlerinde değinilmiştir.

İstinabe, Doğrudanlık ilkesinin istisnasını oluşturmaktadır.

NAİP (ÜYE) TAYİNİ – (NİYABET)

İstinabe ile naiplik aynı şeyler değildir. Naip tayin, toplu mahkemelerde, belirli bir üyenin belli bir işi yapması için görevlendirilmesidir. Bütün hâkimlerin birlikte keşif yapması yerine, içlerinden birisinin keşif yapmak için görevlendirilmesi, naip hâkim tayin edilmesiyle olur. Naip hâkim mahkemenin kendi yargı çevresinde görevlendirilebilir. Mahkemenin yargı dışında kalan işler ancak hukuki yardım (istinabe) yolu ile yaptırılabilir.

İSTİNABE	NAİP TAYİNİ (NİYABET)
Tek hakimli / Toplu mahkemelerde söz konusu olur	Toplu mahkemelerde söz konusudur
Başka mahkemeden yardım istenir	Mahkemenin kendi üyeleri görev alır
Yargı çevresinin dışında kalan işler için söz konusu olur	Yargı çevresinin içinde kalan işler için söz konusu olur
Yabancı bir ülke mahkemesinden istinabe olunabilir	Yabancı bir ülkede naip tayini yoluna gidilemez

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**TARAFLAR VE DAVAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER****BİRİNCİ KISIM - USUL İŞLEMLERİ**

Usul işlemleri, yargılama sürecini, başından sonuna kadar biçimlendiren, yargılamaya etki eden işlemlerdir.

Mahkeme tarafından yapılan usul işlemlerine, **mahkeme usul işlemleri**,

Taraflar tarafından yapılan usul işlemlerine **taraf usul işlemleri** denir.

Hâkimin dava sırasında veya dava sonunda verdiği kararlar en önemli usul işlemleridir. Hâkimin davadan el çekmeden verdiği ve davanın devamına yarayan kararları ara kararlardır. Kural olarak ara karardan dönülemez. Ancak hâkim ara kararından dönmek zorunda kalırsa bunun gerekçesini kısa da olsa ortaya koyması gerekir.

Hakimin davadan el çekmesini gerektiren davayı sonuçlandıran kararları ise nihai kararlardır. Bunlar usule ilişkin nihai kararlar ile esasa ilişkin nihai kararlardır. (hükümlerdir)

Hangi işlemlerin taraf usul işlemi, hangi işlemlerin mahkeme usul işlemi olduğunun bilinmesi önemlidir. Zira görevsiz veya yetkisiz mahkeme önünde yapılan veya yasaklılık sebebi olan hakim huzurunda yapılan taraf usul işlemleri geçerliliğini korur (iptal edilemez) .

İKİNCİ KISIM**TARAFLARIN EHLİYETLERİ**

Bir davada ancak iki taraf bulunur. (Çekişmesiz yargı hariç, Türk hukuk sistemi iki taraf sistemi üzerine kurulmuştur.

Taraf ehliyeti - MADDE 50- (1) Medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir.

Medeni hukuktaki hak ehliyetinin karşılığıdır.

Dava ehliyeti - MADDE 51- (1) Dava ehliyeti, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir.

Medeni hukuktaki fiil ehliyetinin karşılığıdır.

Davada kanuni temsil - MADDE 52- (1) Medenî hakları kullanma ehliyetine sahip olmayanlar davada kanuni temsilcileri, tüzel kişiler ise yetkili organları tarafından temsil edilir.

Dava takip yetkisi

MADDE 53- (1) Dava takip yetkisi, talep sonucu hakkında hüküm alabilme yetkisidir. Bu yetki, kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre tayin edilir. Örneğin, iflas masasını ilgilendiren davalarda, iflas masasının kanuni temsilcisi olan iflas idaresinin dava takip yetkisi bulunmaktadır.

Temsil veya izin belgelerinin verilmesi

MADDE 54 - (1) Kanuni temsilciler, davanın açılıp yürütülmesinin belli bir makamın iznine bağlı olduğu hâllerde izin belgelerini, tüzel kişilerin organları ise temsil belgelerini, dava veya cevap dilekçesiyle mahkemeye vermek zorundadırlar; aksi takdirde dava açamaz ve yargılamayla ilgili hiçbir işlem yapamazlar. Şu kadar ki, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mahkeme, kanuni temsilcilerin veya tüzel kişilerin organlarının, yukarıda belirtilen eksikliği gidermeleri şartıyla dava açmalarına yahut davayla ilgili işlem yapmalarına izin verebilir.

(2) İzin belgesinin alınması için mahkemeye müracaat edilmesi gerekiyorsa ilgiliye, müracaatı için kesin süre verilir. Bu süre içinde mahkemeye başvurulması hâlinde bu konuda karar verilinceye kadar beklenir.

(3) Süresi içinde belgelerin ibraz edilmemesi veya mahkemeye başvurulmaması hâlinde, dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılır.

Dava sırasında taraflardan birinin ölümü

MADDE 55- (1) Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir.

Kanuni temsilci atanması sebebiyle yargılamanın ertelenmesi

MADDE 56- (1) Taraflardan birinin vesayet altına alınması veya kendisine yasal danışman atanması talebi mahkemece uygun bulunur ya da mahkemece gerekli görülürse, bu konuda kesin bir karar verilinceye kadar yargılama ertelenebilir.

(2) Taraflardan biri kanun gereğince tedavi, gözlem veya koruma altına alınmış yahut başkalarıyla görüşmekten yasaklanmış olup da kendisi veya vekilinin mahkemede bulunması mümkün değilse, o kimse hakkında davayı takip için kayyım atanıncaya kadar yargılama ertelenebilir.

TARAF SIFATI

Sıfat, dava konusu sübjektif hak ile taraflar arasındaki ilişkidir.

Dava dilekçesinde, davacı veya davalı olarak gösterilen kişiler, şekli taraf kavramına sahip olsalar dahi; bu onların maddi olarak taraf sıfatına sahip oldukları anlamına gelmez.

Davanın taraflarının, maddi hukuk ilişkisinin tarafları da olması gerekir. Örneğin bir eda davasında davacının dava konusu hakkın maliki olması gerekir ki bu aktif husumet ehliyetidir, diğer yandan da davalının dava konusu hakkın borçlusu olması gerekir ki bu da pasif husumet ehliyetidir.

Taraf sıfatı bir maddi hukuk sorunu olup; bir dava şartı veya bir ilk itiraz değildir.

Taraf sıfatı, maddi hukuk alanında bir itirazdır. Dolayısıyla taraf sıfatı yokluğunda dava, usulden değil esastan reddedilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

DAVA ARKADAŞLIĞI

Dava arkadaşlığı, davacı veya davalı yanında, birden fazla kişinin bulunmasıdır (sübjektif dava birleşmesi).

İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI

MADDE 57- (1) Birden çok kişi, aşağıdaki hâllerde birlikte dava açabilecekleri gibi aleyhlerine de birlikte dava açılabilir:

- a) Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun, elbirliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması. (müteselsil sorumluluk)
- b) Ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri. (maddi hukuk bakımından bölünebilen taleplerde olur, sözleşmeden doğan ilişki.)
- c) Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması. (haksız fiilin birden fazla kişiye karşı veya birden fazla kişi tarafından işlenmesi)

İhtiyari dava arkadaşlarının davadaki durumu

MADDE 58- (1) İhtiyari dava arkadaşlığında, davalar birbirinden bağımsızdır. Dava arkadaşlarından her biri, diğerinden bağımsız olarak hareket eder.

Mahkeme her dava arkadaşı hakkında tek bir hüküm verir; ancak hükümde her dava arkadaşı için verilen karar ayrı ayrı gösterilebilir. Her bir dava arkadaşı tek başına kanun yoluna başvurabilir ve kararın bozulmasından da sadece kanun yoluna başvuran dava arkadaşı yararlanır.

İhtiyari dava arkadaşlığına ilişkin örnekler :

Müteselsil borçluluk veya alacaklılık

Paylı (müşterek) mülkiyet

Adi şirket ve miras şirketinde para borçları

Kira ilişkilerinde para borçları

Haksız fiilin birden fazla kişi tarafından veya birden fazla kişiye karşı işlenmesi durumunda açılan tazminat davası

Birden fazla ortak tarafından, bir A.Ş. Genel Kurulu kararının iptalinin istenmesi

MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞI

MADDE 59- (1) Maddi hukuka göre, bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması veya birden fazla kimseye karşı birlikte ileri sürülmesi ve tamamı hakkında tek hüküm verilmesi gereken hâllerde, mecburi dava arkadaşlığı vardır.

Mecburi dava arkadaşlarının davadaki durumu

MADDE 60- (1) Mecburi dava arkadaşları, ancak birlikte dava açabilir veya aleyhlerine de birlikte dava açılabilir. Bu tür dava arkadaşlığında, dava arkadaşları birlikte hareket etmek zorundadır. Ancak, duruşmaya gelmiş olan dava arkadaşlarının yapmış oldukları **usul işlemleri**, usulüne uygun olarak davet edildiği hâlde duruşmaya gelmemiş olan dava arkadaşları bakımından da hüküm ifade eder.

Duruşmaya gelmiş olan dava arkadaşlarının yapmış oldukları maddi hukuk işlemleri (örneğin, feragat, kabul ve sulh) usulüne uygun olarak davet edildiği halde duruşmaya gelmemiş olan dava arkadaşları bakımından hüküm ifade etmez.

A) MADDİ MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞI

Mecburi dava arkadaşları, ancak birlikte dava açabilir veya aleyhlerine birlikte dava açılabilir. Bu tür dava arkadaşlığında, dava arkadaşları birlikte hareket etmek zorundadır. Ancak, duruşmaya gelmiş olan dava arkadaşlarının yapmış oldukları usul işlemleri, usulüne uygun olarak davet edildiği halde duruşmaya gelmemiş olan dava arkadaşları bakımından da hüküm ifade eder.

Ancak bu durum sadece davadaki usul işlemleri bakımından geçerli olup sulh, feragat, kabul ve ibra gibi maddi hukuk işlemleri açısından geçerliliği değildir. Zira bu tür maddi hukuk işlemlerinden dava arkadaşları ancak birlikte hareket etmek zorundadır.

MADDİ MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞINA ÖRNEKLER ;

El birliği halinde mülkiyet

Kira ilişkisinden doğan tahliye taleplerinde (aynı kiralanandaki birden fazla kiracının tahliyesinde)

Adi şirket ve miras ortaklığında para dışındaki taleplerde

B) ŞEKLİ (USULİ) MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞI

Maddi hukuk bakımından bir zorunluluk olmamakla birlikte, usulü nedenlerle birden fazla kişiye karşı dava açılmasının zorunlu olduğu ancak ilgililer hakkında aynı biçimde ve tek bir karar verilmesinin zorunlu olmadığı durumlarda söz konusu olur. Dava arkadaşları, birlikte hareket etmek zorunda değildir. İhtiyari dava arkadaşlığı için geçerli olan tüm hüküm ve sonuçlar burada da geçerlidir. Sadece davalılar arasında söz konusu olur.

ŞEKLİ MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞINA ÖRNEKLER :

Asli müdahale davasında ilk davanın tarafları (davalılar) arasında

Soy bağıının reddi davasında davalı ana ve çocuk arasında

Tasarrufun iptali davasının borçlu ve üçüncü kişiye karşı dava açılması

Taşınmazların olağanüstü zamanaşımına dayanan tescil davasında dava hazine ve ilgili konu tüzel kişisi arasında

DÖRDÜNCÜ KISIM

DAVAYA VEKÂLET

Davaya Vekâlet

Genel olarak

MADDE 71- (1) Dava ehliyeti bulunan herkes, davasını kendisi veya tayin ettiği vekil aracılığıyla açabilir ve takip edebilir.

Davaya vekâlet hakkında uygulanacak hükümler

MADDE 72- (1) Davanın vekil aracılığıyla açılması ve takip edilmesinde, kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak üzere, 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı Borçlar Kanununun temsile ilişkin hükümleri uygulanır.

Davaya vekâletin kanuni kapsamı

MADDE 73- (1) Davaya vekâlet, kanunda özel yetki verilmesini gerektiren hususlar saklı kalmak üzere, hüküm kesinleşinceye kadar, vekilin davanın takibi için gereken bütün işlemleri yapmasına, hükmün yerine getirilmesine, yargılama giderlerinin tahsili ile buna ilişkin makbuz vermesine ve bu işlemlerin tamamının kendisine karşı da yapılabilmesine ilişkin yetkiyi kapsar.

(2) Belirtilen bu yetkiyi kısıtlamaya yönelik bütün sınırlandırıcı işlemler, karşı taraf yönünden geçersizdir.

Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâller

MADDE 74- (1) Açıkça yetki verilmemiş ise vekil; sulh olamaz, hâkimi reddedemez, davanın tamamını ıslah edemez, yemin teklif edemez, yemini kabul, iade veya reddedemez, başkasını tevkil edemez, haczi kaldıramaz, müvekkilinin iflasını isteyemez, tahkim ve hakem sözleşmesi yapamaz, konkordato veya sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunamaz ve bunlara muvafakat veremez, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuramaz, davadan veya kanun yollarından feragat edemez, karşı tarafı ibra ve davasını kabul edemez, yargılamanın iadesi yoluna gidemez, hâkimlerin fiilleri sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açamaz, hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez.

Özel Yetki Verilmesini Gerektirmeyen Haller	Özel Yetki Verilmesini Gerektiren Haller
Davayı geri alma	Sulh olmak / Kabul / Davadan/ kanun yollarından feragat
Dava açmak	Karşı tarafı ibra etmek
Hakimin çekinmesi	İflas, konkordato, uzlaşma yoluyla yapılandırma tek. bulunmak
Haciz yapmak	Haczi kaldırmak
Olağan kanun yollarına başvurmak	Olağanüstü kanun (yargılamanın yenilenmesi) yoluna başvurmak
KISMEN ISLAH	TAMAMEN ISLAH
Kısmi ikrar	Hakimin reddi
Ahz-u kabz (HMK ile özel yetki verilmesini gerektiren hallerden çıkarılmıştır)	Hakimlerin fiilleri sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açmak
Yetki / Delil sözleşmesi yapmak	Yemin teklif etmek / kabul etmek / iade/red etmek
	Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları (babalık, boşanma davası vs) açmak
	Alternatif uyuşmazlık yollarına başvurmak
	Tahkim veya hakem sözleşmesi yapmak
	Başkasını tevkil etmek

Vekil özel yetki verilmiş olsa dahi; İSTİCVAP OLUNAMAZ, YEMİN EDA EDEMEZ

Birden fazla vekil görevlendirilmesi

MADDE 75- (1) Dava için birden fazla vekil görevlendirilmiş ise vekillerden her biri, vekâletten kaynaklanan yetkileri, diğerinden bağımsız olarak kullanabilir. Aksi yöndeki sınırlamalar, karşı taraf bakımından geçersizdir.

Vekâletnamenin ibrazı

MADDE 76- (1) Avukat, açtığı veya takip ettiği dava ve işlerde, noter tarafından onaylanan ya da düzenlenen vekâletname aslını veya avukat tarafından onaylanmış aslına uygun örneğini, dava yahut takip dosyasına konulmak üzere ibraz etmek zorundadır.

(2) Kamu kurum ve kuruluşlarının avukatlarına, yetkili amirleri tarafından usulüne uygun olarak düzenlenip verilmiş olan temsil belgeleri de geçerli olup, ayrıca noterce onaylanmasına gerek yoktur.

Vekâletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması

MADDE 77- (1) Vekâletnamesinin aslını veya onaylı örneğini vermeyen avukat, dava açamaz ve yargılamayla ilgili hiçbir işlem yapamaz. Şu kadar ki, gecikmesinde zarar doğabilecek hâllerde mahkeme, vereceği kesin süre içinde vekâletnamesini getirmek koşuluyla avukatın dava açmasına veya usul işlemlerini yapmasına izin verebilir. Bu süre içinde vekâletname verilmez veya asıl taraf yapılan işlemleri kabul ettiğini dilekçeyle mahkemeye bildirmez ise dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılır.

(2) Vekâletnamesiz işlem yapmasına izin verilen ancak haklı bir sebep olmaksızın süresi içinde vekâletname ibraz etmeyen avukat, celse harcı ile diğer yargılama giderleri ve karşı tarafın uğradığı zararları ödemeye mahkûm edilir. Bunu kötüniyetle yapan avukat aleyhine, ceza ve disiplin soruşturması açılmasını sağlamak üzere, Cumhuriyet başsavcılığına ve vekilin bağlı olduğu baro başkanlığına durum yazıyla bildirilir.

(3) Bir tarafın avukat tutmak istemesi sebebiyle, yargılama hiçbir şekilde başka bir güne bırakılamaz.

(4) Avukatın istifa etmesi, azledilmesi veya dosyayı incelememiş olması sebebiyle yargılama başka bir güne bırakılamaz. Ancak, dosyanın incelenmemiş olması geçerli bir özre dayanıyorsa, hâkim bir defaya mahsus olmak üzere, kısa bir süre verebilir. Verilen süre sonunda, dosya incelenmemiş olsa bile davaya devam olunur.

Vekilin vekâlet veren huzurundaki beyanı

MADDE 78- (1) Kendisinin de hazır olduğu duruşmada, vekili tarafından yapılan açıklamalara derhâl ve açıkça itiraz etmeyen taraf, bu açıklamalara rıza göstermiş sayılır.

Vekilin veya vekâlet verenin duruşmada uygun olmayan tutum ve davranışı

MADDE 79- (1) Vekil, duruşma sırasında uygun olmayan tutum ve davranışta bulunursa, hâkim tarafından uyarılır; vekil uyarıya uymaz ve fiil disiplin suçu veya adli suç teşkil eder nitelikte görülürse, duruşma salonunda bulunan kişilerin kimlik bilgileri, adresleri de yazılarak olay tutanağa geçirilir ve duruşma ertelenir. Vekil hakkında gerekli yasal işlem yapılmak üzere mahkemece vekilin kayıtlı olduğu baroya ve gerekiyorsa Cumhuriyet başsavcılığına bildirimde bulunulur.

(2) Davasını kendisi takip eden kimse, duruşmada uygun olmayan tutum ve davranışta bulunursa, hâkim kendisini uyarır; bu uyarılara uyulmaz ve gerekli görülürse kendisini vekil ile temsil ettirmesine karar verip, hemen duruşma salonundan dışarıya çıkartılmasını sağlar; vekil ile temsil ettirmemesi hâlinde, tarafın yokluğu hâlinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılır.

Tarafın davasını takip edebilecek ehliyetle olmaması

MADDE 80- (1) Hâkim, taraflardan birisinin, davasını bizzat takip edecek yeterlikte olmadığını görürse, ona uygun bir süre tanıyarak, davasını vekil aracılığıyla takip etmesine karar verebilir. Verilen karara uymayan taraf hakkında, yokluğu hâlindeki hükümlere göre işlem yapılır.

Vekilin azli ve istifasının şekli

MADDE 81- (1) Vekilin azli veya istifasının, mahkeme ve karşı taraf bakımından hüküm ifade edebilmesi için, bu konudaki beyanın dilekçeyle bildirilmesi veya tutanağa geçirilmesi ve gerektiğinde ilgisine yapılacak tebligat giderinin de peşin olarak ödenmesi zorunludur.

Vekilin istifası

MADDE 82- (1) İstifa eden vekilin vekâlet görevi, istifanın müvekkiline tebliğinden itibaren iki hafta süreyle devam eder.

(2) Vekilin istifa etmiş olması hâlinde, vekâlet veren davayı takip etmez ve başka bir vekil de görevlendirmez ise tarafın yokluğu hâlinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılır.

(3) Yukarıdaki fıkralarda yer alan hususlar, istifa eden vekilin istifa dilekçesi ile birlikte vekâlet verene ihtaren bildirilir.

Vekilin azli

MADDE 83- (1) Vekil ile takip edilen davada, vekilin azli hâlinde vekâlet veren, davayı takip etmez ve iki hafta içinde bir başka vekil de görevlendirmez ise tarafın yokluğu hâlinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılır.

BEŞİNCİ KISIM

DAVANIN İHBARI VE DAVAYA MÜDAHALE

DAVANIN İHBARI (EN GEÇ TAHKİKAT SONA ERİNCEYE KADAR YAPILIR)

Davanın ihbarı, tarafın davayı kaybetmesi halinde üçüncü bir kişiye rücu hakkı olduğu veya üçüncü kişinin kendisine rücu edeceği hallerde söz konusudur. Davayı üçüncü kişiye ihbar eden taraf, üçüncü kişinin davaya fer'i müdahil olarak katılmasını isteyebilir.

Davanın ihbarı, tek taraflı bir usul işlemidir, karşı tarafın onayı gerekmez.

İhbar ve şartları

MADDE 61- (1) Taraflardan biri davayı kaybettiği takdirde, üçüncü kişiye veya üçüncü kişinin kendisine rücu edeceğini düşünüyorsa, **tahkikat sonuçlanıncaya kadar** davayı üçüncü kişiye ihbar edebilir.

(2) Dava kendisine ihbar edilen kişinin de aynı şartlarda bir başkasına ihbarda bulunması mümkündür ve bu şekilde ihbar tevali ettirilebilir.

İhbarın şekli

MADDE 62- (1) İhbar yazılı olarak yapılır; ihbar sebebinin gerekçeleriyle birlikte açıklanması ve yargılamanın hangi aşamada bulunduğu belirtilmesi gerekir.

(2) Davanın ihbarı sebebiyle yargılama bir başka güne bırakılamaz ve ihbarın tevali etmesi gibi zorunlu olan durumlar dışında süre verilemez. (yeni kendisine ihbarda bulunan kişi bir başkasına ihbarda bulunabilir.)

Davanın ihbarı, mahkeme aracılığıyla olabileceği gibi noter aracılığı ile veya iadeli taahhütlü mektup ile de olabilir.

Davanın ihbarı, davanın başında veya davada rücu gerektiren halin mahkemeye bildirilmesinden hemen sonra yapılması gerekir; dava daha sonra ihbar edilirse, dava geç ihbar edilmiş sayılır.

İhbarda bulunan kişinin durumu

MADDE 63- (1) Dava kendisine ihbar edilen kişi, davayı kazanmasında hukuki yararı olan taraf yanında davaya katılabilir.

İhbarın etkisi

MADDE 64- (1) İhbar edilen davada verilen hükmün ihbar eden kişiye etkisi hakkında 69 uncu maddenin ikinci fıkrası hükmü kıyasen uygulanır.

FER'İ MÜDAHALE (EN GEÇ TAHKİKAT SONA ERİNCEYE KADAR YAPILIR)

Üçüncü kişilerin dava sonuna verilen hükümden etkilenmesi halinde, onların davada bir üçüncü taraf olarak yer alması mümkün değilse de, kendi haklarını korumak için, Fer'i müdahil olarak davaya katılmaları kabul edilmiştir.

Üçüncü kişi katıldığı davada taraf sıfatı kazanamaz. Ancak, hukuki yararı bulunan taraf yanında onun yardımcısı olarak davaya katılabilir. Bu sebeple fer'i müdahil hakkında karar verilemez.

MADDE 66- (1) Üçüncü kişi, davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla, **tahkikat sona erinceye kadar**, fer'i müdahil olarak davada yer alabilir.

Fer'i müdahale talebi ve incelenmesi

MADDE 67- (1) Müdahale talebinde bulunan üçüncü kişi, yanında katılmak istediği tarafı, müdahale sebebini ve bunun dayanaklarını belirten bir dilekçeyle mahkemeye başvurur.

(2) Müdahale dilekçesi, davanın taraflarına tebliğ edilir. Mahkeme, gerekirse taraflarla birlikte üçüncü kişiyi de dinlemek üzere davet eder, gelmeseler dahi müdahale talebi hakkında karar verir.

Fer'i müdahilin durumu

MADDE 68- (1) Müdahale talebinin kabulü hâlinde müdahil, davayı ancak bulunduğu noktadan itibaren takip edebilir. Müdahil, yanında katıldığı tarafın yararına olan iddia veya savunma vasıtalarını ileri sürebilir; onun işlem ve açıklamalarına aykırı olmayan her türlü usul işlemlerini yapabilir.

(2) Mahkeme, katıldığı noktadan itibaren, taraflara bildirilen işlemleri müdahile de tebliğ eder.

Fer'i müdahalenin etkisi

MADDE 69- (1) Müdahilin de yer aldığı asıl davada hüküm, taraflar hakkında verilir.

(2) Fer'i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki uyuşmazlık hakkında yanlış karar verildiği iddiası dinlenilmez. Ancak, müdahil, zamanında ihbar yapılmadığı için davaya geç katıldığını veya yanında katıldığı tarafın iddia ve savunma imkânlarını kullanmasını engellediğini ya da kendisince bilinmeyen iddia ve savunma imkânlarının, tarafın ağır kusuru sebebiyle kullanılamadığını belirterek, yanında katıldığı tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğünü ileri sürebilir.

Fer'i müdahil, lehine katıldığı tarafça yetkilendirilmedikçe, dava konusu üzerinde tasarrufta bulunamaz. Örneğin, davayı geri alamaz, davadan feragat edemez, davayı kabul edemez, sulh olamaz, hakimi reddedemez, ıslah yoluna başvuramaz, fer'i müdahile yemin teklif edemez, yemin teklif edilemez.

ASLİ MÜDAHALE (EN GEÇ HÜKÜM VERİLİNCEYE KADAR YAPILIR)

Asli müdahale, görülmekte olan bir dava veya çekişmesiz yargı işinde o yargılama konusu şey veya hak üzerinde, yargılamanın tarafları veya ilgililer ile hukuki yararı çatışan üçüncü kişinin, bu kişilere karşı aynı mahkemede ayrı bir dava açmasıdır.

Davanın her aşamasında, **HÜKÜM VERİLİNCEYE KADAR**, asli müdahale mümkündür. Ancak istinaf ve temyiz aşamasında müdahale olmaz.

Davalar, birbirinden bağımsız olduğu için, iki dava hakkında ayrı ayrı karar verilir. Dolayısıyla, ayrı ayrı istinaf ve temyiz yoluna gidilebilir.

MADDE 65- (1) Bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen ya da tamamen hak iddia eden üçüncü kişi, **hüküm verilinceye kadar** bu durumu ileri sürerek, yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkemede dava açabilir.

(2) Asli müdahale davası ile asıl yargılama birlikte yürütülür ve karara bağlanır.

Örneğin, Davacı A, Davalı B ye karşı tapunun kendi adına tescil edilmesi için tapu iptal ve tescil davası açmıştır. Dava devam ederken, Hazine ise, bu arsanın aslında devlet arazisi olduğu düşüncesiyle, aynı mahkemede, A ve B ye karşı tapunun hazine adına tescil edilmesi amacıyla dava açması durumunda, Hazinenin, ilk davaya karşı açmış olduğu bu davaya ASLİ MÜDAHALE DAVASI denir.

Asli müdahale, hem çekişmeli hem de çekişmesiz yargıda söz konusu olur.

FER'İ MÜDAHALE	ASLİ MÜDAHALE
Görülmekte olan bir dava olmalıdır	Görülmekte olan bir dava olmalıdır
Fer'i müdahil taraf ve dava ehliyetine sahip üçüncü bir kişi olmalıdır	Asli müdahil taraf ve dava ehliyetine sahip üçüncü bir kişi olmalıdır
Üçüncü bir kişinin görülmekte olan bir davaya davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında onun yardımcısı olarak yargılamaya katılmasıdır	Üçüncü bir kişinin görülmekte olan bir davada yargılamanın konusu olan şey veya hak üzerinde kısmen veya tamamen hak sahibi olduğunu iddia ederek Bu davanın taraflarına karşı bağımsız bir dava açmasıdır
Fer'i müdahil, müdahale talebi ile gerçekleşir	Asli müdahale dava açılması sureti ile gerçekleşir
Fer'i müdahale, sadece çekişmeli yargıda mümkün olup çekişmesiz yargıda mümkün değildir	Asli müdahale, çekişmeli ve çekişmesiz yargıda mümkündür
Fer'i müdahil davada taraf değil sadece taraf yardımcısı konumundadır	Asli müdahil, açılmış olan iki davada taraf konumundadır
Fer'i müdahale ile zamanaşımı kesilmez	Asli müdahale ile zamanaşımı kesilir
Tahkikat sona erinceye kadar mümkündür	Hüküm verilinceye kadar mümkündür
Fer'i müdahil davada taraf olmadığından fer'i müdahale yönelik hüküm verilemez	Asli müdahil davacı ve taraf konumunda olduğundan asli müdahale yönelik hüküm verilir

BEŞİNCİ BÖLÜM

Teminat, Tebligat, Süreler, Eski Hâle Getirme, Adli Tatil,

1. TEMİNAT

Teminat gösterilecek hâller

MADDE 84- (1) Aşağıdaki hâllerde **davalı tarafın muhtemel yargılama giderlerini** karşılayacak uygun bir teminat gösterilir:

- a) Türkiye’de **mutad meskeni olmayan Türk vatandaşının** dava açması, davacı yanında davaya **müdahil** olarak katılması veya takip yapması.
- b) Davacının daha önceden iflasına karar verilmiş, hakkında konkordato veya uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırma işlemlerinin başlatılmış bulunması; borç ödemeden aciz belgesinin varlığı gibi sebeplerle, **ödeme güçlüğü içinde** bulunduğu belgelenmesi.

(2) Davanın görülmesi sırasında teminatı gerektiren durum ve koşulların ortaya çıkması hâlinde de mahkeme teminat gösterilmesine karar verir.

(3) Mecburi dava ve takip arkadaşlığında teminat gösterme yükümlülüğü, bu yükümlülüğün tüm davacılar bakımından mevcut olması hâlinde doğar.

Teminat gerektirmeyen hâller

MADDE 85- (1) Aşağıda sayılan hâllerde teminat istenemez:

- a) Davacının adli yardımdan yararlanması.
- b) Davacının, yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malının (*taşınır mal değil*) veya aynı teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması.
- c) Davanın, sırf küçüğün menfaatlerini korumaya yönelik olarak açılmış olması.
- ç) İlama bağlı alacak için ilamlı icra takibi yapılmış olması.

Teminat kararı

MADDE 86- (1) Yargılama giderlerini karşılayacak teminata, mahkemece kendiliğinden karar verilir. Hâkim, teminat kararı vermeden önce tarafları veya müdahale talebinde bulunan kişiyi dinleyebilir.

Teminatın tutarı ve şekli

MADDE 87- (1) Bir davada verilecek teminatın tutarını ve şeklini hâkim serbestçe tayin eder. Ancak, tarafların teminatın şeklini sözleşmeyle kararlaştırmaları hâlinde, teminat ona göre belirlenir.

(2) Teminatı gerektiren durum ve koşullarda değişiklik olması hâlinde, hâkim teminatın azaltılması, artırılması, değiştirilmesi ya da kaldırılmasına karar verebilir.

Teminat gösterilmemesinin sonuçları

MADDE 88- (1) Hâkim tarafından belirlenen kesin süre içinde teminat gösterilmezse, dava usulden reddedilir.

(2) Müdahale talebinde bulunan kişi, kesin süre içinde istenen teminatı vermezse, müdahale talebinden vazgeçmiş sayılmasına karar verilir.

Teminatın iadesi

MADDE 89- (1) Teminat gösterilmesini gerektiren sebep ortadan kalktığı takdirde, ilgilinin talebi üzerine mahkeme, teminatın iadesine karar verir.

2.TEBLİGAT

Tebliğat bir davada yapılan işlemleri o davayla ilgili kişilere Kanun' da belirtilen usule uygun olarak bildirme işlemidir. Tarafların ve ilgililerin davada yer almaları yapılan ve yapılacak işlemleri öğrenmeleri, bunun sonucunda kendilerine tanına hakları kullanabilmeleri, sürelerin bir kısmının başlayabilmesi tebliğat işlemine bağlıdır. Tebliğat işlemleri 7201 sayılı Tebliğat Kanunu ile düzenlenmiştir.

TEBLİGAT YAPILACAK KİŞİLER - Tebliğat kural olarak muhatabın kendisine yapılır. Tebliğat gerçek veya tüzel kişi olabilir.

Kanuni temsilcisi bulunanlara, tebliğatın muhatabın bizzat kendisine yapılması gerekmiyorsa, temsilcisine yapılır. Vekil aracılığıyla takip edilen dava ve işlerde tebliğatın mutlaka vekile yapılması gerekir, vekil varken asıl tarafa yapılan tebliğat usulsüzdür. Bir kişinin birden fazla vekili varsa tebliğat bunlardan birine yapılır.

Tebliğat yapılacak kimse adresinde bulunmazsa, tebliğat kendisi ile aynı konutta birlikte oturan kişilere veya hizmetçilerden birisine yapılabilir.

Belirli bir yerde meslek ve sanat icra edenlerin kendileri yoksa o yerdeki memur ve müstahdemlerinden birisine tebliğ yapılabilir. Ancak muhatap yerine tebliğat yapılacak kimselerin, görünüşleri itibarıyla on sekiz yaşında aşağıda olmaması ve bariz bir şekilde ehliyetsiz olmamaları gerekir.

Muhatap adına tebliğat yapılacak kimselerin, o davada hasım olarak bulunuyorsa muhatap adına tebliğat yapılamaz.

TEBLİGAT YAPILACAĞI YER VE ZAMAN

Tebliğat, tebliğat yapılacak kişinin bilinen en son adresine yapılır. Ancak kendisine tebliğ yapılacak kişinin kabulü halinde, ona adresinden başka yerde de tebliğat yapılabilir. Tüzel kişiler bakımından resmi kayıtlardaki adres esas alınır.

Kendisine tebliğat kanunu hükümlerine göre tebliğat yapılamayan, adresi tespit edilemeyen, adres kayıt sisteminde de yerleşim yeri bulunmayan ve yapılan soruşturmaya rağmen adresi tespit edilemeyen kimselerin adresi meçhul sayılır ve bunlara ilan tebliğat yapılır. İlan tebliğat yapılabilmesi için yukarıda belirtilen araştırmaların yapılması gerekir. Aksi takdirde ilan tebliğat geçersizdir.

Tebliğat resmi - adli tatil günlerinde ve gece de yapılabilir.

Avukatla takip edilen işlerde, avukatın bürosunda yapılacak tebliğatlar resmi çalışma gün ve saatlerinde yapılmalıdır.

Elektronik tebligat:

Madde 7/a - (Ek : 11/1/2011-6099/2 md.) (Değişik:28/2/2018-7101/48 md.)

Aşağıda belirtilen gerçek ve tüzel kişilere tebligatın elektronik yolla yapılması zorunludur.

1. 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kamu idareleri ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar.
2. 5018 sayılı Kanunda tanımlanan mahallî idareler.
3. Özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan fonlar ve kefalet sandıkları.
4. Kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı ortaklıkları, müessese ve işletmeleri.
5. Sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıklar.
6. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları.
7. Kanunla kurulanlar da dahil olmak üzere tüm özel hukuk tüzel kişileri.
8. Noterler.
9. Baro levhasına yazılı avukatlar.
10. Sicile kayıtlı arabulucular ve bilirkişiler.
11. İdareleri, kamu iktisadi teşebbüslerini veya sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıkları; adli ve idari yargı mercileri, icra müdürlükleri veya hakemler nezdinde vekil sıfatıyla temsile yetkili olan kişilerin bağlı bulunduğu birim.

Birinci fıkra kapsamı dışında kalan gerçek ve tüzel kişilere, talepleri hâlinde elektronik tebligat adresi verilir. Bu durumda bu kişilere tebligatın elektronik yolla yapılması zorunludur.

Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre elektronik yolla tebligatın zorunlu bir sebeple yapılamaması hâlinde bu Kanunda belirtilen diğer usullerle tebligat yapılır.

Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır.

3. SÜRELER (m 90-94)**KANUN TARAFINDAN BELİRLENEN SÜRELER**

Taraflar için öngörülen KANUNİ süreler	Mahkemeler için öngörülen süreler
• Hak düşürücü niteliktedir.	• Düzenleyici niteliktedir.
• Süreler kesindir.	• Süreler kesin değildir.
• Taraflar süreleri değiştiremezler.	• İşlem süresinden sonra yapılsa bile geçerlidir

SÜRELERİN BELİRLENMESİ

MADDE 90- (1) Süreler, kanunda belirtilir veya hâkim tarafından tespit edilir. Kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, hâkim kanundaki süreleri artıramaz veya eksiltemez.

(2) Hâkim, kendisinin tespit ettiği süreleri, haklı sebeplerle artırabilir veya eksiltebilir; gerekli gördüğü takdirde, bu konudaki kararından önce tarafları da dinler.

Sürelerin başlaması

MADDE 91- (1) Süreler, taraflara tebliğ tarihinden veya kanunda öngörülen hâllerde, tefhim tarihinden itibaren işlemeye başlar.

Sürelerin bitimi

MADDE 92- (1) Süreler gün olarak belirlenmiş ise tebliğ veya tefhim edildiği gün hesaba katılmaz ve süre son günün tatil saatinde biter.

(2) Süre; hafta, ay veya yıl olarak belirlenmiş ise başladığı güne son hafta, ay veya yıl içindeki karşılık gelen günün tatil saatinde biter. Sürenin bittiği ayda, başladığı güne karşılık gelen bir gün yoksa, süre bu ayın son günü tatil saatinde biter.

Tatil günlerinin etkisi

MADDE 93- (1) Resmî tatil günleri, süreye dâhildir. Sürenin son gününün resmî tatil gününe rastlaması hâlinde, süre tatili takip eden ilk iş günü çalışma saati sonunda biter.

Kesin süre

MADDE 94- (1) Kanunun belirlediği süreler kesindir.

(2) Hâkim, tayin ettiği sürenin kesin olduğuna karar verebilir. Bu takdirde hâkim, tayin ettiği kesin süreye konu olan işlemi hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklar ve süreye uyulmamasının hukuki sonuçlarını açıkça tutanağa geçirerek ihtar eder. Kesin olduğu belirtilmeyen süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isteyebilir. Bu şekilde verilecek ikinci süre kesindir ve yeniden süre verilemez.

(3) Kesin süre içinde yapılması gereken işlemi, süresinde yapmayan tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar.

4. ESKİ HÂLE GETİRME (m. 95 - 101)

Talep MADDE 95- (1) **Elde olmayan sebeplerle**, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde bir **işlemi yapamayan kimse**, eski hâle getirme talebinde bulunabilir. (Süreyi kaçıran asilin kendisi olabileceği gibi vekil de olabilir. Ağır hastalık, kaza, mücbir sebepler, uzun bir seyahat vs.)

(2) Süresinde yapılamayan işlemle ulaşılmak istenen aynı sonuca, eski hâle getirme dışında, **başka bir hukuki yoldan ulaşılabiliyorsa**, eski hâle getirme talebinde bulunulamaz.

Süre MADDE 96- (1) Eski hâle getirme, işlemin süresinde yapılamamasına sebep olan engelin ortadan kalkmasından itibaren **iki hafta** içinde talep edilmelidir.

(2) İlk derece ve istinaf yargılamalarında, **en geç nihai karar verilinceye kadar** eski hâle getirme talebinde bulunmak mümkündür. Ancak, nihai karar bir tarafın yokluğunda verilmişse, tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için kararın verilmesinden sonra da eski hâle getirme talebinde bulunulabilir.

Talebin şekli ve kapsamı

MADDE 97- (1) Eski hâle getirme, dilekçeyle talep edilir. Dilekçede, talebin dayandığı sebepler ile bunların delil veya emareleri gösterilir. Süresinde yapılamayan işlemin de eski hâle getirme talebinde bulunmak için öngörülen süre içinde yapılması zorunludur. (İleri sürülen vakıalar hakkında **yaklaşık ispat** aranır.)

Talep ve inceleme mercii

MADDE 98- (1) Yapılamayan işlem için eski hâle getirme, bu işlem hakkında hangi mahkemede inceleme yapılacak idiyse, o mahkemeden talep edilir.

(2) Eski hâle getirme, istinaf yoluna başvuru hakkının düşmesi hâlinde, bölge adliye mahkemesinden; temyiz yoluna başvuru hakkının düşmesi hâlinde ise Yargıtaydan talep edilir.

Talebin yargılamaya ve hükmün icrasına etkisi

MADDE 99- (1) Eski hâle getirme talebi, yargılamanın ertelenmesini gerektirmez ve hükmün icrasına engel olmaz. Ancak, talebi inceleyen mahkeme, talebi haklı görürse, teminat gösterilmek şartıyla, yargılamanın ertelenmesine veya hükmün icrasının geri bırakılmasına karar verebilir. *Mahkeme, gerektiğinde teminat gösterilmeden de yargılamanın ertelenmesine veya icranın geri bırakılmasına karar verebilir.*

İnceleme ve karar

MADDE 100- (1) İlk derece mahkemeleri veya bölge adliye mahkemelerinde eski hâle getirme talebi, **ön sorunlar** hakkındaki usule; Yargıtayda ileri sürülecek eski hâle getirme talebi ise **temyiz usulüne** göre yapılır ve incelenir.

(2) Mahkeme, eski hâle getirme talebinin kabulü hâlinde, hangi işlemlerin geçersiz hâle geldiğini kararında belirtir. **İslahla geçersiz kılınamayan işlemler, eski hâle getirme talebinden de etkilenmez.**

Giderler MADDE 101- (1) Eski hâle getirme talebi sebebiyle ortaya çıkan giderler, talepte bulunan tarafa yükletilir. Ancak, karşı taraf eski hâle getirme talebine karşı asılsız itirazlar ileri sürerek giderlerin artmasına sebep olmuşsa, hâkim, giderlerin tümünün veya bir kısmının karşı tarafa yükletilmesine karar verebilir.

5. ADLİ TATİL

Adli tatil süresi

MADDE 102- (1) Adli tatil, her yıl yirmi temmuzda başlar, otuz bir ağustosta sona erer. Yeni adli yıl bir eylülde başlar.

Adli tatilde görülecek dava ve işler

MADDE 103- (1) Adli tatilde, ancak aşağıdaki dava ve işler görülür:

- a) İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delillerin tespiti gibi geçici hukuki koruma, deniz raporlarının alınması ve dispeççi atanması talepleri ile bunlara karşı yapılacak itirazlar ve diğer başvurular hakkında karar verilmesi.
- b) Her çeşit nafaka davaları ile soybağı, velayet ve vesayete ilişkin dava ya da işler. **(Boşanma davası adli tatilde görülemez)**
- c) Nüfus kayıtlarının düzeltilmesi işleri ve davaları.
- ç) Hizmet akdi veya iş sözleşmesi sebebiyle **işçilerin açtıkları davalar. (İşveren tarafından işçi aleyhine açılan davalar, adli tatilde görülemezler.)**
- d) Ticari defterlerin kaybindan dolayı kayıp belgesi verilmesi talepleri ile kıymetli evrakın kaybindan doğan iptal işleri.
- e) İflas ve konkordato ile sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin işler ve davalar.
- f) Adli tatilde yapılmasına karar verilen keşifler.
- g) Tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler.
- ğ) **Çekişmesiz yargı işleri. (NOT : Sulh Hukuk Mahkemesi'nin görevine giren TÜM dava ve işlerin; HUMK döneminde olduğu gibi; ADLİ TATİL de de görülebileceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır.)**
- h) Kanunlarda ivedi olduğu belirtilen veya taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işler.

(2) Tarafların anlaşması hâlinde veya dava bir tarafın yokluğunda görülmekte ise hazır olan tarafın talebi üzerine, yukarıdaki iş ve davalara bakılması, adli tatilden sonraya bırakılabilir.

(3) Adli tatilde, yukarıdaki fıkralarda gösterilenler dışında kalan dava ve işlerle ilgili olarak verilen dava, karşı dava, istinaf ve temyiz dilekçeleri ile bunlara karşı verilen cevap dilekçelerinin ve dosyası işlemde kaldırılan davaları yenileme dilekçelerinin alınması, ilam verilmesi, her türlü tebligat, dosyanın başka bir mahkemeye, bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya gönderilmesi işlemleri de yapılır.

(4) Bu madde hükümleri, bölge adliye mahkemeleri ile Yargıtay incelemelerinde de uygulanır.

Adli tatilin sürelerle etkisi

MADDE 104- (1) Adli tatile tabi olan dava ve işlerde, bu Kanunun tayin ettiği sürelerin bitmesi tatil zamanına rastlarsa, bu süreler ayrıca bir karara gerek olmaksızın adli tatilin bittiği günden itibaren **bir hafta uzatılmış sayılır.**

Örneğin, 14 Temmuz'da başlayan iki haftalık sürenin bitim tarihi 28 Temmuz'dur. Ancak bu süre, adli tatile rastladığı için, süre, 31 Ağustos'tan itibaren 1 hafta uzamış sayılır, yani 7 Eylül de süre sona erer.

ALTINCI BÖLÜM

Dava Çeşitleri, Dava Şartları ve İlk İtirazlar,

BİRİNCİ KISIM

DAVA ÇEŞİTLERİ (m. 105 - 113)

Eda davası

MADDE 105- (1) Eda davası yoluyla mahkemeden, davalının, bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep edilir.

(Örnek ; Bir taşının teslimi, bir para alacağının talebi, bir taşınmazın tahliyesi vs.)

Eda davası sonunda verilen ret veya kabul hükmü, aynı zamanda beraberinde bir tespit hükmü de içermektedir.

Davacı lehine kabul kararı verilse, davacı bu ilamın yerine getirilmesi için bu ilamı icraya koyabilir.

Tespit davası

MADDE 106- (1) Tespit davası yoluyla, mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilir.

(2) Tespit davası açanın, kanunlarda belirtilen istisnai durumlar dışında, bu davayı açmakta hukuken korunmaya değer güncel bir yararı bulunmalıdır.

(3) Maddi vakıalar, tek başlarına tespit davasının konusunu oluşturamaz.

Tespit davası, bir hukuki ilişkinin varlığına ilişkin ise olumlu (müspet) tespit davası (örneğin hizmet tespiti davası), yokluğuna ilişkin ise olumsuz (menfi) tespit davasıdır (örneğin, sahtelik davası, borçlu olunmadığına dair açılan menfi tespit davası). Eda davasının açılabilceği durumlarda tespit davası açılmaz. Örneğin, A'nın B'den 50.000,00 TL alacaklı olduğuna dair tespit davası açmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bu durum, eda davasına konu olur.

Tespit davası sonunda davanın reddine veya kabulüne ilişkin olarak verilen hükümler ilamlı icraya konu edilemezler. Çünkü burada sadece, bir durumun tespiti söz konusudur.

Tespit davasının konusu, sadece hukuki ilişkiler olabilir. Maddi vakıalar, tek başına tespit davasına konu olamazlar, ancak delil tespitinin konusunu oluştururlar. Örneğin, bir villanın çatısının, sözleşmede belirlenen şekilde yapılmadığının tespiti için tespit davası açılmaz. Ancak, yapılan yapıdaki eksiklik iddiasına ilişkin tazminat davası açılabilmesine fayda sağlaması için delil tespiti talebinde bulunulabilir.

İnşai dava

MADDE 108- (1) İnşai dava yoluyla, mahkemeden, yeni bir hukuki durum yaratılması veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edilir.

(2) Bir inşai hakkın, dava yoluyla kullanılmasının zorunlu olduğu hâllerde, inşai dava açılır.

(3) Kanunlarda aksi belirtilmedikçe, inşai hükümler, geçmişe etkili değildir.

İnşai dava, mutlaka bir inşai hakka dayanır. İnşai haklar kural olarak, hak sahibinin tek taraflı olarak hakkını kullanılmasıyla sonuç doğurur. Ancak bazı inşai hakların tek taraflı kullanılması kamu düzeni ve hukuki durumun tereddütsüz açıklığı kavuşması açısından sakıncalı durumlar yaratacaksa mahkeme kararıyla kullanılması gerekmektedir.

İnşai dava sonunda verilen ret kararları aynı zamanda o hakkın bulunmadığına yönelik bir tespit hükmü içermektedir.

İnşai hükümlerin tek başına icrasına gerek yoktur. İlamlı icra yoluna başvurulamaz, etkisi kendiliğinden hükümle birlikte ortaya çıkar. (Örneğin, derneklerin feshi davası, boşanma davası, ortaklığın giderilmesi davası, evliliğin feshi davası).

Ancak, bazı inşai davaların kabulü halinde verilen inşai kararlar ise geçmişe etkilidir. Örneğin, babalık davası, nesebin reddi davası, ölüme bağlı tasarrufların iptali davası).

Belirsiz alacak davası (HMK yeniliği)

Bu dava da aslında bir eda davasıdır. Ancak alacaklı dava açarken alacağın miktarını tam olarak belirleyemediği bir alacağın ödenmesini talep etmektedir.

MADDE 107– (1) Davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı, hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle belirsiz alacak davası açabilir.

(2) Karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesi mümkün **olduğunda, hakim tarafından tahkikat sona ermeden verilecek iki haftalık kesin süre içinde** davacı, iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın talebini **tam ve kesin olarak belirleyebilir. Aksi takdirde dava, talep sonucunda belirtilen miktar veya değer üzerinden görülüp karara bağlanır.**

Bu dava türünde alacaklı, hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle, belirsiz alacak davasının açıp, talep belirlenebilir hale geldiğinde karşı tarafın rızası gerekmeden ve ıslah hakkını da kullanmadan, talebini genişletebilecektir.

(Örneğin, vücut bütünlüğüne ilişkin olarak açılacak maddi tazminat davasında, zararın ne kadar olduğu baştan belli olmadığı için açılacak bu dava belirsiz alacak davası olarak açılabilir. Ancak, zararın ne kadar olduğu, baştan belli olursa bu dava belirsiz alacak davası olarak açılmaz. Belirsiz olarak açılan davada talep edilebilir miktar belirli hale geldiği anda, davacı iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın davanın başında belirtmiş olduğu talebini artırabilir.)

Kısmi dava

MADDE 109- (1) Talep konusunun niteliği itibarıyla bölünebilir olduğu durumlarda, sadece bir kısmı da dava yoluyla ileri sürülebilir.

(3) Dava açılırken, talep konusunun kalan kısmından açıkça feragat edilmiş olması hâli dışında, kısmi dava açılması, talep konusunun geri kalan kısmından feragat edildiği anlamına gelmez.

Kısmi dava açılan durumlarda, kalan kısmın açılmış olan davaya dahil edilmesi ıslahla mümkündür.

Örneğin, 10 ton buğday alacağının şimdilik 1 ton buğday alacağı şeklinde talep edilmesi, 10.000,00 TL alacağın şimdilik 1.000,00 TL sinin talep edilmesi gibi.

Davaların yığılması – (Objektif dava birleşmesi)

MADDE 110- (1) Davacı, aynı davalıya karşı olan, birbirinden bağımsız birden fazla asli talebini, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, birlikte dava edilen taleplerin tamamının aynı yargı çeşidi içinde yer alması ve taleplerin tümü bakımından ortak yetkili bir mahkemenin bulunması şarttır.

Bu davada, talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağ bulunması gerekmez.

- Davacının aynı davalıya karşı birden fazla talebi olması,
- Talepler arasında aslilik-ferilik ilişkisi kurulmamış olmalı,
- Birlikte ileri sürülen taleplerin tümü aynı yargı çeşidi içinde yer alması,
- Taleplerin tümü bakımından geçerlilik taşıyan, ortak yetkili bir mahkeme bulunması.

Örnek, haksız fiilden kaynaklı 10.000 TL ile satım sözleşmesinden kaynaklı 50.000 TL'nin ödenmesi, davalıya karşı kira alacağı ile birlikte tahliye talebinde bulunması, boşanma talepli davada, boşanma, nafaka ve tazminat talep edilmesi gibi.

Terditli dava

MADDE 111- (1) Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik- ferilik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır.

(2) Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, ferî talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz.

Ancak asıl talebin kabulüne karar verilirse, artık ferî talep hakkında karar verilmesine gerek yoktur.

Mahkeme ilk önce, davacının asli talebini inceler, eğer bu talebi kabul edilirse ferî talep hakkında karar veremez. Davacının asıl talep reddedilirse ancak o zaman davacının ferî talebi incelenir.

Örneğin, aylıklı telefonun bedelinin iadesi (aslı talep), bu talebi kabul edilmezse telefonun yenisi ile değiştirilmesi (ferî talep), kooperatif hissesinin devrini (aslı talep), eğer bu talebi kabul görmezse ödemiş olduğun aidatların iadesini talep etmesi (ferî talep) gibi.

Seçimlik dava

MADDE 112- (1) Seçimlik borçlarda, seçim hakkı kendisine ait olan borçlu veya üçüncü kişinin bu hakkı kullanmaktan kaçınması hâlinde, alacaklı seçimlik dava açabilir.

(2) Seçimlik davada mahkeme, talebin hukuka uygun olduğu sonucuna varırsa, seçimlik mahkûmiyet hükmü verir.

(3) Seçimlik mahkûmiyet hükmünü cibrî icraya koyan alacaklı, takibinin konusunu, mahkûmiyet hükmünde yer alan edimlerden birine hasretmek zorundadır. Ancak, bu durum, borçlunun, diğer edimi ifa etmek suretiyle borcundan kurtulma hakkını ortadan kaldırmaz.

Seçimlik dava, seçim hakkının borçluda olduğu zaman açılabilen bir dava türüdür. Seçim hakkının alacaklı da olması halinde, alacaklı seçimlik dava açamaz. Çünkü seçim hakkı kendisinde olduğu için seçim hakkını kullanıp ona göre dava açmalıdır.

Örnek; ya taşınmazın tarafıma tescili veya 50.000 TL cezai şartın verilmesi talebi, ayıplı telefonun bedelinin iadesi veya telefonun yenisi ile değiştirilmesi talebi gibi.

Topluluk davası

Bir grubun, sınıfın ya da topluluğun menfaatini korumak amacıyla yetkili kişiler tarafından açılan davalardır.

MADDE 113- (1) Dernekler ve diğer tüzel kişiler, statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının yahut temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına, ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesi için dava açabilir.

Tazminat davalarının toplu olarak açılması mümkün değildir.

Tüketici örgütlerinin dava açması, haksız rekabet davalarında, dava açabilecekler, ekonomik çıkarları zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek, müşteriler, mesleki ve ekonomik birliklerin dava açması , esnaf derneklerinin, borsaların üyelerini koruma amaçlı dava açması vs. gibi.

HMK'NDA DÜZENLENMEYEN DAVALAR

Mütelahik Dava; Tek bir talep sonucu vardır. Davacı, tek bir talebini birden fazla hukuki sebebe dayandırmaktadır.

Davaların yığılması-Objektif dava birleşmesinden farkı, burada davacının bir tek talebi ve birden fazla hukuki sebebi vardır.

Hakim davaya uygulanacak kanun hükümlerini re'sen araştırıp, uygulamakla yükümlüdür. Hakim, tarafların gösterdiği hukuki sebeplerle bağlı değildir. Davada, hakim, kanun hükümleri içerisinde, davacı için daha elverişli olan kanun hükmünü re'sen gözetip uygulamakla yükümlüdür.

İKİNCİ KISIM -Dava Şartları ve İlk İtirazlar

1. DAVA ŞARTLARI

Dava şartları gerçekleşmeden bir davanın esası incelenemez. Davanın incelenip karar bağlanabilmesi dava şartlarının varlığı veya yokluğuna bağlıdır. Hâkim dava şartı eksikliğini kendiliğinden dikkate alır.

Dava Şartları

MADDE 114- (1) Dava şartları şunlardır:

- a) Türk mahkemelerinin yargı hakkının bulunması.
- b) Yargı yolunun caiz olması.
- c) Mahkemenin görevli olması.
- ç) Yetkinin kesin olduğu hâllerde, mahkemenin yetkili bulunması.
- d) Tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları; kanuni temsilin söz konusu olduğu hâllerde, temsilcinin gerekli niteliğe sahip bulunması.
- e) Dava takip yetkisine sahip olunması.
- f) Vekil aracılığıyla takip edilen davalarda, vekilin davaya vekâlet ehliyetine sahip olması ve usulüne uygun düzenlenmiş bir vekâletnamesinin bulunması.
- g) Davacının yatırması gereken gider avansının yatırılmış olması. (**DİKKAT : Delillerin değerlendirilebilmesi için yatırılması gereken delil avansı bir dava şartı değildir.**)
- ğ) Teminat gösterilmesine ilişkin kararın gereğinin yerine getirilmesi.
- h) Davacının, dava açmakta hukuki yararının bulunması.
- ı) Aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması.
- i) Aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması.

İTİRAZ	DEF'İ
Bir hakkın doğumuna engel olan (sözleşmenin kurulması aşamasında tarafların ayırt etme gücü olmaması) veya sona ermesini (ödeme) sağlayan vakıalardır.	Bir edimin özel sebebe dayanılarak yerine getirilmekten kaçınılması hakkıdır. (zamanaşımı, def'i, takas def'i, ödemelik def'i)
Dava dosyasından anlaşıldığı ölçüde mahkeme tarafından re'sen gözetilir.	Mahkeme tarafından re'sen gözetilemez.
Taraflarca her zaman ileri sürülebilir	Taraflar, esasa cevap süresi içinde ileri sürmelidirler

Dava şartlarının incelenmesi

MADDE 115- (1) Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır. Taraflar da dava şartı noksanlığını her zaman ileri sürebilirler.

(2) Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir. Ancak, dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için kesin süre verir. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder.

(3) Dava şartı noksanlığı, mahkemece, davanın esasına girilmesinden önce fark edilmemiş, taraflarca ileri sürülmemiş ve fakat hüküm anında bu noksanlık giderilmişse, başlangıçtaki dava şartı noksanlığından ötürü, dava usulden reddedilemez.

Dava şartları ön inceleme aşamasında, ilk itirazlardan önce ele alınır.

Dava şartı eksikliğinden dolayı usulden reddedilen bir dava, eksiklik giderildikten sonra tekrar açılabilir.

2. İLK İTİRAZLAR**Konusu**

MADDE 116- (1) İlk itirazlar aşağıdakilerden ibarettir:

- a) Kesin yetki kuralının bulunmadığı hâllerde yetki itirazı.
- b) Uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi gerektiği itirazı.

~~(c) İş bölümü itirazı~~ - (2020 değişikliği)

İleri sürülmesi ve incelenmesi

MADDE 117- (1) İlk itirazların hepsi cevap dilekçesinde (cevap süresi içinde değil) ileri sürülmek zorundadır; aksi hâlde dinlenemez.

(2) İlk itirazlar, dava şartlarından sonra incelenir.

(3) İlk itirazlar, ön sorunlar gibi incelenir ve karara bağlanır.

Hakim, re'sen göz önüne almaz. İlk itirazlar, tek başına bozma sebebi olarak değerlendirilmez.

DAVA ŞARTLARI			
GENEL DAVA ŞARTLARI			ÖZEL DAVA ŞARTLARI
Mahkemeye İlişkin	Taraflara İlişkin	Dava Konusu Şeye İlişkin	
Türk mahkemelerinin yargı hakkının bulunması	Davada iki tarafın bulunması	Davacının dava açmakta hukuki yararının bulunması	Tasarrufun iptali davasında, borç ödemeden aciz belgesinin bulunması
Yargı yolunun bulunması	Tarafların, taraf ehliyetine sahip olmaları (DİKKAT : Taraf sıfatı bir dava şartı değildir)	Aynı davanın, daha önceden açılmış ve halen görülmekte olmaması (Derdestlik)	Tüketici mahkemelerinde dava açılması için, uyuşmazlık miktarı belli bir miktarın altında olanlar için Tüketici Sorunları Hakem Heyetine başvurulmuş olması
Mahkemenin görevli olması	Tarafların dava ehliyetine sahip olmaları	Aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması	Terke dayalı boşanma davalarında, ihtar çekilmesi ve 2 ay beklenilmesi
Yetkinin kesin olduğu hallerde, mahkemenin yetkili bulunması	Kanuni temsilin söz konusu olduğu hallerde, temsilcinin gerekli niteliğe sahip olması	Davacının yatırması gereken gider avansının yatırılmış olması	Borçtan Kurtulma Davasının açılabilmesi için, borçlu tarafından, alacağın %15'i kadar teminat yatırılması
	Dava takip yetkisine sahip olunması	Teminat gösterilmesi gereken durumlarda teminat gösterilmesi	Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması
	Vekil aracılığıyla takip edilen davalarda, vekilin davaya vekalet ehliyetine sahip olması ve usulüne uygun düzenlenmiş vekaletnamenin bulunması		A.Ş. Genel Kurulu kararının iptalini isteyen kişinin muhalefet etmesi ve bunun tutanağa geçirilmesi

İLK İTİRAZLAR	DAVA ŞARTLARI
HMK'nda düzenlenmiştir.	HMK'nda düzenlenmiştir.
Usule ilişkin savunma vasıtasıdır.	Usule ilişkin savunma vasıtasıdır.
Davanın esasına girmeye engel oluşturur.	Davanın esasına girmeye engel oluşturur.
Hakim re'sen gözetemez.	Hakim re'sen gözetir.
Sadece davalı ileri sürebilir.	Davacı veya davalı ileri sürebilir.
Cevap dilekçesinde ileri sürülmelidir. (Cevap dilekçesinde ileri sürülmezse, bir daha, ıslah, davacının açık rızası, hakimin onayı veya ek dilekçe ile dahi ileri sürülemez.)	Her zaman ileri sürülebilir.
Dava şartlarından sonra incelenir.	İlk itirazlardan önce incelenir.
Dosya üzerinden de duruşmalı olarak da incelenebilir.	Dosya üzerinden de duruşmalı olarak da incelenebilir.
Mutlak bozma sebebi teşkil etmez.	Mutlak bozma sebebi teşkil eder.

YEDİNCİ BÖLÜM

YAZILI YARGILAMA USULÜ

BİRİNCİ KISIM

DAVANIN AÇILMASI

Dava Dilekçesi

Dava bir dilekçe ile açılır. Davanın ilk aşaması dilekçelerin karşılıklı verilmesi (teatisi) aşamasıdır. Dava dilekçesinin mahkemeye verilmesi üzerine bu dilekçenin bir nüshası davalıya tebliğ edilir. Tebliğ edilen dava dilekçesine davalı belli bir süre içinde cevap verir buna cevap dilekçesi (layihası) denir.

Cevap dilekçesinin de bir sureti davacıya gönderilerek tebliğ edilir. Davacı da dilerse cevap dilekçesine karşı dilerse belli bir süre içinde cevaba cevap (replik), bu dilekçenin tebliği üzerine de davalı ikinci cevap (düplik) dilekçesi verir. İkinci cevap dilekçesi ile dilekçelerin verilmesi aşaması tamamlanmış olur. Dilekçelerin verilmesinden sonra ön inceleme aşamasına, daha sonra ise tahkikata geçilir; tahkikat tamamlandıktan sonra sözlü yargılama yapılır ve hüküm verilir.

Davanın açılma zamanı

MADDE 118- (1) Dava, dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte açılmış sayılır. Dava dilekçesine davalı sayısı kadar örnek eklenir.

(2) Dava dilekçesinin kaydına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte belirlenir.

DAVA AÇILMASININ HUKUKİ SONUÇLARI

Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları	Usul Hukuku Bakımından Sonuçları
Zamanaşımı kesilir (ihtiyati tedbir, delil tespiti, feri müdahale ile kesilmez.)	Mahkeme bakımından davayı inceleme zorunluluğu doğar.
Hak düşürücü süreler korunur. Süreler kesilmez, dava açıldığı tarihten, dava bitinceye kadar durur. Sonra ise kaldığı yerden devam eder.	Dava şartları, davanın açıldığı tarihe göre belirlenir
İyi niyet kötü niyete dönüşür.	Dava, derdest bir dava haline gelir.
Bazı şahısvarlığı hakları, malvarlığı hakkına dönüşür. (manevi tazminat ve boşanma gibi)	Dava, açıldığı tarihteki duruma göre, karara bağlanır.
Davalı temerrüde düşer.	Davayı geri alma yasağı başlar

Dava dilekçesinin içeriği

MADDE 119- (1) Dava dilekçesinde aşağıdaki hususlar bulunur:

a) Mahkemenin adı.

b) Davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri.

c) Davacının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası.

ç) Varsa tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı, soyadı ve adresleri.

d) Davanın konusu ve malvarlığı haklarına ilişkin davalarda, dava konusunun değeri.

e) Davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri.

f) İddia edilen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği.

g) Dayanılan hukuki sebepler.

ğ) Açık bir şekilde talep sonucu.

h) Davacının, varsa kanuni temsilcisinin veya vekilinin imzası.

(2) Birinci fıkranın (a), (d), (e), (f) ve (g) bentleri dışında kalan hususların eksik olması hâlinde, hâkim davacıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre verir. Bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması hâlinde dava açılmamış sayılır.

Harç ve gider avansının ödenmesi

MADDE 120- (1) Davacı, yargılama harçları ile her yıl Adalet Bakanlığınca çıkarılacak gider avansı tarifesinde belirlenecek olan tutarı, dava açarken mahkeme veznesine yatırmak zorundadır.

(2) Avansın yeterli olmadığının dava sırasında anlaşılması hâlinde, mahkemece, bu eksikliğin tamamlanması için davacıya iki haftalık kesin süre verilir.

(3) Taraflardan her birinin ikamesini talep ettiği delil için mahkemece belirlenen delil avansına ilişkin 324 üncü madde hükümleri saklıdır.

Belgelerin birlikte verilmesi

MADDE 121- (1) Dava dilekçesinde gösterilen ve davacının elinde bulunan belgelerin asıllarıyla birlikte harç ve vergiye tabi olmaksızın davalı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin veya sadece örneklerinin dilekçeye eklenerek, mahkemeye verilmesi ve başka yerlerden getirtilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklamanın dilekçede yer alması zorunludur.

Dava dilekçesinin tebliği

MADDE 122- (1) Dava dilekçesi, mahkeme tarafından davalıya tebliğ edilir. Davalının iki hafta içinde davaya cevap verebileceği tebliğ zarfında gösterilir.

Davanın geri alınması

MADDE 123- (1) Davacı, hüküm kesinleşinceye kadar, ancak davalının açık rızası ile davasını geri alabilir. Bu takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir.

GERİ ALMA (VAZGEÇME)	FERAGAT
Haktan şimdilik vazgeçmedir.	Hakkın özünden vazgeçmedir.
Davacı yeniden dava açabilir.	Davacı yeniden dava açamaz.
Karşı tarafın açık rızasına gerek vardır.	Karşı tarafın rızasına gerek yoktur.
İki taraflıdır.	Tek taraflıdır.
Hakimin kabulüne gerek yoktur.	
Tarafların usul işlemidir.	
Yazılı veya sözlü yapılabilir.	
Dava sona erer.	
Hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir.	

Tarafta iradî değişiklik

MADDE 124- (1) Bir davada taraf değişikliği, ancak karşı tarafın açık rızası ile mümkündür. (Örneğin, A'nın B'ye açacağı davaya C'ye açması halinde; davanın B'ye yöneltilebilmesi için C'nin buna açık rıza vermesi gerekir. Böyle bir durumda dava, C'den geri alınıp yerine davanın B'ye karşı yöneltilmektedir.)

(2) Bu konuda kanunlarda yer alan özel hükümler saklıdır.

(3) Ancak, maddi bir hatadan kaynaklanan veya dürüstlük kuralına aykırı olmayan taraf değişikliği talebi, karşı tarafın rızası aranmaksızın hâkim tarafından kabul edilir. (Örneğin, **Ahmet Yılmaz**'a karşı alacak davası açılacakken, davanın **Ahmed Yılmaz**'a karşı açılması gibi.)

(4) Dava dilekçesinde tarafın yanlış veya eksik gösterilmesi kabul edilebilir bir yanılığa dayanıyorsa, hâkim karşı tarafın rızasını aranmaksızın taraf değişikliği talebini kabul edebilir. Bu durumda hâkim, davanın tarafı olmaktan çıkarılan ve aleyhine dava açılmasına sebebiyet vermeyen kişi lehine yargılama giderlerine hükmeder.

Tarafta iradi değişiklik için ıslah yoluna başvurulmasına gerek yoktur.

Dava konusunun devri

MADDE 125- (1) Davanın açılmasından sonra, davalı taraf, dava konusunu üçüncü bir kişiye devrederse, davacı aşağıdaki yetkilerden birini kullanabilir:

a) İsterse, devreden tarafla olan davasından vazgeçerek, dava konusunu devralmış olan kişiye karşı davaya devam eder. Bu takdirde, dava davacı lehine sonuçlanırsa, dava konusunu devreden ve devralan yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olur.

b) İsterse, davasını devreden taraf hakkında tazminat davasına dönüştürür.

(2) Davanın açılmasından sonra, dava konusu davacı tarafından devredilecek olursa, devralmış olan kişi, görülmekte olan davada davacı yerine geçer ve dava kaldığı yerden itibaren devam eder. Bu takdirde dava davacı aleyhine sonuçlanırsa, dava konusunu devreden ve devralan yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olur.

İKİNCİ KISIM

DAVAYA CEVAP - CEVAP DİLEKÇESİ

Cevap dilekçesinin verilmesi

MADDE 126- (1) Davalı, cevap dilekçesini, davanın açılmış olduğu mahkemeye verir.

(2) Cevap dilekçesine davacı sayısı kadar örnek eklenir.

(3) Cevap dilekçesi, havale edildiği tarihte verilmiş sayılır.

(4) Cevap dilekçesinin örneği mahkeme tarafından davacıya tebliğ edilir.

Cevap dilekçesini verme süresi

MADDE 127- (1) Cevap dilekçesini verme süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren **iki haftadır**. Ancak, durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, yine bu süre zarfında mahkemeye başvuran davalıya, **cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlamak**, bir defaya mahsus olmak ve **bir ayı geçmemek üzere ek bir süre verilebilir**. Ek cevap süresi talebi hakkında verilen karar taraflara derhâl bildirilir.

(Basit yargılama usulünde verilebilecek ek süre en fazla 2 hafta olabilmektedir.)

Cevap dilekçesinde savunma sebepleri :

Maddi hukuka ilişkin savunma sebepleri

İtiraz : Davacı tarafından ileri sürülmüş olan vakıanın geçerli olmadığı, hiç doğmadığı veya sona erdiği şeklinde yapılan savunmadır.

Def'i : Davacının ileri sürdüğü vakıanın var olduğunu belirtmekle beraber, herhangi bir sebepten dolayı yerine getirilmediği şeklinde yapılan savunmadır. (Örnek, ödemezlik, zamanaşımı, takas def'i)

Usul hukukuna ilişkin savunma sebepleri

İlk itirazlar , Dava şartları

Süresinde cevap dilekçesi verilmemesinin sonucu

MADDE 128- (1) Süresi içinde cevap dilekçesi vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını **inkâr etmiş sayılır**.

Cevap dilekçesinin içeriği

MADDE 129- (1) Cevap dilekçesinde aşağıdaki hususlar bulunur:

a) Mahkemenin adı.

b) Davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri; davalı yurt dışında ise açılan dava ile ilgili işlemlere esas olmak üzere yurt içinde göstereceği bir adres.

c) Davalının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası.

ç) Varsa, tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı, soyadı ve adresleri.

d) Davalının savunmasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri.

e) Savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği.

f) Dayanılan hukuki sebepler.

g) Açık bir şekilde talep sonucu.

ğ) Davalının veya varsa kanuni temsilcisinin yahut vekilinin imzası.

(2) 121 inci madde hükmü cevap dilekçesi hakkında da uygulanır.

Cevap dilekçesinde eksiklik bulunması

MADDE 130- (1) 129 uncu maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (ç) ve (ğ) bentlerinin cevap dilekçesinde eksik olması hâlinde, bunun giderilmesi için hâkim tarafından bir haftalık süre verilir; **eksikliğin bu süre zarfında da giderilmemesi hâlinde cevap dilekçesi verilmemiş sayılır.**

Cevap dilekçesi verilmesinin sonucu

MADDE 131- Cevap dilekçesinin verilmesinden sonra, cevap süresi dolmamış olsa bile ilk itirazlar ileri sürülemez.

KARŞI DAVA (m. 132 - 135)**Karşı dava açılabilmesinin şartları**

MADDE 132- (1) Karşı dava açılabilmesi için;

a) Asıl davanın açılmış ve hâlen görülmekte olması,

b) Karşı davada ileri sürülecek olan talep ile asıl davada ileri sürülen talep arasında takas veya mahsup ilişkisinin bulunması yahut bu davalar arasında bağlantının mevcut olması, şarttır.

(2) Belirtilen bu şartlar gerçekleşmeden karşı dava açılacak olursa, mahkeme, talep üzerine yahut resen, karşı davanın asıl davadan ayrılmasına; gerekiyorsa dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesine karar verir.

(3) Karşı davaya karşı, dava açılmaz.

Karşı davanın açılması ve süresi

MADDE 133- (1) Karşı dava, cevap dilekçesiyle veya esasa cevap süresi içinde ayrı bir dilekçe verilmek suretiyle açılır. (2) Süresinden sonra karşı dava açılması hâlinde, mahkeme davaların ayrılmasına karar verir.

Asıl davanın sona ermesi

MADDE 134- (1) Asıl davanın herhangi bir sebeple sona ermesi, karşı davanın görülüp karara bağlanmasına engel oluşturmaz. **Uygulanacak hükümler MADDE 135-** (1) Bu Kanunun dava ile ilgili hükümleri, aksine özel düzenleme bulunmayan hâllerde, karşı dava hakkında da uygulanır.

Karşı davaya örnekler :

- Davacının açtığı kira bedelinin artırılması talebine karşı davalının kira bedelinin indirilmesi talepli açacağı dava
- Kira alacağına karşı açılan kiracının yapmış olduğu masrafları talep ettiği dava
- İstihkak davasına karşı açılacak tasarrufun iptali davası
- Kadının açtığı boşanma davasına karşı kocanın açtığı boşanma talepli dava

ÜÇÜNCÜ KISIM -Cevaba Cevap ve İkinci Cevap Dilekçesi**Cevaba Cevap ve İkinci Cevap Dilekçeleri**

Davacı, davalının cevap dilekçesinin kendisine tebliğin itibaren iki hafta içinde, cevaba cevap dilekçesi (replik) verebilir. Davalı da cevaba cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde ikinci cevap dilekçesi (düplik) verebilir. Cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri için yukarıda usul dahilinde ek süre verilebilir

Tarafların ikinci dilekçeleri

MADDE 136- (1) Davacı, cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren **iki hafta** içinde cevaba cevap dilekçesi; davalı da davacının cevabının kendisine tebliğinden itibaren **iki hafta** içinde ikinci cevap dilekçesi verebilir.

(2) Davacının cevaba cevap, davalının da ikinci cevap dilekçesi hakkında, dava ve cevap dilekçelerine ilişkin hükümler, niteliğine aykırı düşmediği sürece kıyasen uygulanır.

Basit yargılama usulünün uygulandığı davalarda cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri bulunmaz.

DÖRDÜNCÜ KISIM**Ön İnceleme (m. 137 – 142)****Ön incelemenin kapsamı**

MADDE 137- (1) Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır. Mahkeme ön incelemede;

-dava şartlarını ve

-ilk itirazları inceler,

-uyuşmazlık konularını tam olarak belirler,

-hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar,

-tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder

ve bu hususları tutanağa geçirir.

(2) Ön inceleme tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan tahkikata geçilemez ve tahkikat için duruşma günü verilemez.

Ön incelemede, tahkikata ilişkin tanık dinleme, belge inceleme, bilirkişi görüşü alma, keşif yapma, yemin teklif etme gibi tahkikat işlemlerini yapamaz.

Hakim ön inceleme aşamasında, HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELER ve ZAMANAŞIMI hakkında KARAR VEREMEZ !!!

Dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar

MADDE 138- (1) Mahkeme, öncelikle dava şartları ve ilk itirazlar hakkında dosya üzerinden karar verir; gerektiği takdirde kararını vermeden önce, bu konuda tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir.

Ön inceleme duruşmasına davet

MADDE 139- (1) Mahkeme, dilekçelerin karşılıklı verilmesinden ve yukarıdaki maddelerde belirtilen incelemeyi tamamladıktan sonra, ön inceleme için bir duruşma günü tespit ederek taraflara bildirir. Çıkarılacak davetiyede, aşağıdaki hususlar ihtar edilir:

a) Duruşma davetiyesine ve sonuçlarına ilişkin diğer hususlar.

b) Tarafların sulh için gerekli hazırlığı yapmaları.

c) Duruşmaya sadece taraflardan birinin gelmesi ve yargılamaya devam etmek istemesi durumunda gelmeyen tarafın yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemeyeceği.

ç) Davetiyenin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre içinde tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları, bu hususların verilen süre içinde yerine getirilmemesi hâlinde o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacaklarına karar verileceği.

Ön inceleme duruşması

MADDE 140- (1) Hâkim, ön inceleme duruşmasında, dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar verebilmek için gerekli görürse tarafları dinler; daha sonra, tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder.

(2) Uyuşmazlık konularının tespitinden sonra hâkim, tarafları sulh ve arabuluculuğun esasları, süreci ve hukuki sonuçları hakkında aydınlatarak sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder; bu konuda sonuç alınacağı kanaatine varırsa, bir defaya mahsus olmak üzere yeni bir duruşma günü tayin eder.

(3) Ön inceleme duruşmasının sonunda, tarafların sulh veya arabuluculuk faaliyetinden bir sonuç alıp almadıkları, sonuç alamadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanakla tespit edilir. Bu tutanağın altı, duruşmada hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür.

Bu aşamada yapılan sulh görüşmeleri sırasındaki İKRAR tarafları BAĞLAMAZ.....

(4) **Ön inceleme tek duruşmada tamamlanır. Zorunlu olan hâllerde bir defaya mahsus olmak üzere yeni bir duruşma günü tayin edilir.**

(5) 139 uncu madde uyarınca yapılan ihtara rağmen dilekçelerinde gösterdikleri belgeleri sunmayan veya belgelerin getirilmesi için gerekli açıklamayı yapmayan tarafın bu delillere dayanmaktan vazgeçmiş sayılmasına karar verilir.

İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi

Tarafların dilekçelerinde rahat, doğru ve sağlıklı bir iddia ve savunma hazırlayabilmek için serbestçe hareket edebilmeleri için, iddialarını ve savunmalarını, belirli bir usul kesitine kadar genişletip değiştirebilirler (TEKSİF İLKESİ- Bu ilke, HMK' da düzenlenmemiştir).

MADDE 141- (1) Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. **Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden** sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.

(2) **İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır.**

İDDİANIN DEĞİŞTİRMESİ / GENİŞLETMESİ SAYILAN HALLER**1-Dava sebebinin (vakıaların) genişletilmesi veya değiştirilmesi**

Örneğin, satım sözleşmesine dayanan dava açılıp sonradan ödünç sözleşmesine dayanması

2-Talep sonucunun genişletilmesi veya değiştirilmesi

Örneğin, - Tahliye yerine kira alacağının talep edilmesi,

- 1.000,00 TL yerine 50.000,00 TL talep edilmesi

- Tahliye talep edilip sonra tahliye ile birlikte kira alacağının talep edilmesi gibi

İDDİANIN DEĞİŞTİRMESİ / GENİŞLETMESİ SAYILMAYAN HALLER

- 1- Talep sonucunun daraltılması (50.000 TL yerine 10.000 TL talep edilmesi)
- 2- Hukuki sebeplerin değiştirilmesi (Hukuki sebep olarak haksız fiile dayanması sonradan sebepsiz zenginleşmeye dayanması. Hakim hukuki sebeplerle bağlı değildir.)
- 3- Talep edilenden başka bir şeye de hüküm verilebilen haller (örneğin, boşanma yerine ayrılık karar verilmesi)
- 4- Re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalar (örneğin, babalık davası)
- 5- Davacının cevaba cevap dilekçesi vermesinden sonra ortaya çıkan vakıaların ileri sürülmesi
- 6- Asıl vakıaya zımnen dahil olan vakıaların ileri sürülmesi
- 7- Dava dilekçesindeki vakıaların delili niteliğinde olayların ileri sürülmesi
- 8- Maddi hataların düzeltilmesi (Ahmed YILMAZ yerine Ahmet YILMAZ adlı kişiye dava açılması)

Bu gibi durumların varlığı halinde, ISLAH veya KARŞI TARAFIN AÇIK RIZASINA GEREK YOKTUR.

İDDİANIN ve SAVUNMANIN**DEĞİŞTİRMESİ / GENİŞLETMESİ YASAĞININ İSTİSNALARI**

- 1-Davalının açık rızası
- 2- Islah
- 3- Tarafta iradi değişiklik (ancak karşı tarafın açık rızası ile mümkündür. Maddi hata olması veya dürüstlük kuralına aykırı olmaması halinde, hakim, karşı tarafın rızasına gerek olmadan da taraf değişikliğine izin verebilir.)
- 4- Dava konusunun devri

Süreler hakkında karar

MADDE 142- (1) Ön inceleme duruşması tamamlandıktan sonra, hâkim tahkikata başlamadan önce, hak düşürücü süreler ile zamanaşımı hakkındaki itiraz ve def'ileri inceleyerek karara bağlar.

Hakim, ön inceleme aşamasında, hak düşürücü süreler ile zamanaşımı hakkında karar veremez.

BEŞİNCİ KISIM**Tahkikat ve Tahkikat Sırasındaki Özel Durumlar****BİRİNCİ AYRIM****Tahkikat**

Ön inceleme aşaması tamamlandıktan sonra, iddia ve savunmaların bir bütün içinde incelendiği, araştırılıp, soruşturulduğu safha olan tahkikat aşamasına geçilir.

Bu aşamada, tarafların iddia ve savunmaları, bir bütün içerisinde incelenir, tarafların ileri sundukları deliller toplanıp değerlendirilir ve mahkeme başkaca araştırılması gereken bir husus bulunmadığına kanaat getirirse, tahkikat aşamasının bittiğini tarafları bildirir ve artık sözlü yargılama aşamasına istinaden hüküm verileceği belirtilir.

Tahkikatın konusu

MADDE 143- (1) Tarafların davada ileri sürdükleri bütün iddia ve savunmalar birlikte incelenir.

(2) Hâkim, muhakemeyi basitleştirmek veya kısaltmak için resen veya taraflardan birinin talebi üzerine tahkikatın her aşamasında iddia veya savunmalardan birinin veya bir kısmının diğerinden önce incelenmesine karar verebilir.

Tarafların dinlenilmesi

MADDE 144- (1) Tahkikat aşamasında mahkeme, her iki tarafı usulüne uygun olarak davet edip, davada ileri sürülen vakıalar hakkında dinleyebilir.

(2) Mahkemenin, dinlenilmek üzere mahkemeye gelmeleri için iki tarafa vereceği süre iki haftadan az olamaz. Bu süre, gerektiğinde, mahkemece resen veya iki taraftan birinin talebi üzerine uzatılabileceği gibi kısaltılabilir.

Sonradan delil gösterilmesi

MADDE 145- (1) Taraflar, Kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremezler. Ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülememesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanmıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir.

Mevcut delillerle davanın aydınlanması

MADDE 146- (1) Mahkeme, taraflarca gösterilmiş olan delillerin incelenmesinden sonra, davanın muhakeme ve hüküm için yeterli derecede aydınlandığını anlarsa, tahkikatın bittiğini kendilerine bildirir.

İKİNCİ AYRIM**Duruşma****Tarafların duruşmaya daveti**

MADDE 147- (1) Taraflar, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra tahkikat ve sözlü yargılama için duruşmaya davet edilir.

(2) Taraflara gönderilecek davetiyede, belirlenen gün ve saatte geçerli bir özrü olmadan mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde, duruşmaya yokluklarında devam edileceği ve yapılan işlemlere itiraz edemeyecekleri tahkikatın sona erdiği duruşmada sözlü yargılamaya geçileceği, sözlü yargılama için duruşmanın ertelenmesi halinde taraflara ayrıca davetiye gönderilmeyeceği ve 150 nci madde hükmü saklı kalmak kaydıyla, yokluklarında hüküm verileceği bildirilir.

Mahkemenin çalışma zamanı

MADDE 148- (1) Mahkemeler, resmî çalışma gün ve saatlerinde görev yaparlar. Ancak, zorunluluk veya gecikmesinde zarar olan hâllerde, keşif, delillerin tespiti ve günlük duruşma listesinde yazılı işler gibi işlemlerin, resmî tatil günlerinde veya çalışma saatlerinin dışında da yapılmasına karar verilebilir.

Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla veya başka yerde duruşma icrası

MADDE 149- (1) Mahkeme, taraflardan birinin talebi üzerine talep eden tarafın veya vekilinin aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla bulundukları yerden duruşmaya katılmalarına ve usul işlemleri yapabilmelerine karar verebilir.

(2) Mahkeme; resen veya taraflardan birinin talebi üzerine; tanığın, bilirkişinin, veya uzmanın aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla bulundukları yerden dinlenilmesine karar verebilir.

(3) Mahkeme, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri dava ve işlerde ilgililerin, aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla bulundukları yerden dinlenilmesine resen karar verebilir.

(4) Mahkeme, fiili engel veya güvenlik sebebiyle duruşmanın il sınırları içinde başka bir yerde yapılmasına, yargı çevresi içinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi adalet komisyonunun uygun görüşünü alarak karar verebilir.

(5) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte belirlenir.

TARAFLARIN DURUŞMAYA GELMEMESİ, SONUÇLARI VE DAVANIN AÇILMAMIŞ SAYILMASI

MADDE 150- (1) Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir.

(2) Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflardan biri duruşmaya gelir, diğeri gelmezse, gelen tarafın talebi üzerine, yargılamaya gelmeyen tarafın yokluğunda devam edilir veya dosya işlemde kaldırılır. Geçerli bir özrü olmaksızın duruşmaya gelmeyen taraf, yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemez.

(3) Duruşma gününün belli edilmesi için tarafların başvurusu gereken hâllerde gün tespit ettirilmemişse, son işlem tarihinden başlayarak bir ay geçmekle dosya işlemde kaldırılır.

(4) Dosyası işlemde kaldırılmış olan dava, işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, duruşma gün, saat ve yeri ile birlikte taraflara tebliğ edilir. Dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme talebinde bulunulursa, yeniden harç alınır, bu harç yenileyen tarafça ödenir ve karşı tarafa yüklenemez. Bu şekilde harç verilerek yenilenen dava, eski davanın devamı sayılır.

(5) İşlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde yenilenmeyen davalar, sürenin dolduğu gün itibarıyla açılmamış sayılır ve mahkemece kendiliğinden karar verilerek kayıt kapatılır.

DOSYANIN İŞLEMDEN KALDIRILMASI İLE DAVA DOSYASI 3 AY SÜRE İLE DERDEST KALMAYA DEVAM EDER

(6) İşlemde kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilenmeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi hâlde dava açılmamış sayılır.

Yazılı yargılama usulünde, bir dava en fazla iki defa takipsiz bırakılabilir ve iki defa yenilenebilir. İkinci yenilemeden sonra dava üçüncü kez takipsiz bırakılırsa, mahkeme kendiliğinden davanın açılmamış sayılmasına karar verir.

Basit yargılama usulünde, bir dava en fazla bir defa takipsiz bırakılabilir ve bir defa yenilenebilir. Yenilemeden sonra dava, ikinci kez takipsiz bırakılırsa, mahkeme kendiliğinden davanın açılmamış sayılmasına karar verir.

(7) Hangi sebeple olursa olsun açılmamış sayılan davadaki talep dahi vaki olmamış sayılır.

Duruşma düzeni

MADDE 151- (1) Hâkim, duruşmanın düzenini bozan kimseyi, bunu yapmaktan men eder ve gerekirse, avukatlar hariç, derhâl duruşma salonundan çıkarılmasını emreder.

(2) Bir kimse, ihtarla rağmen mahkemenin düzenini bozar veya mahkeme huzurunda uygun olmayan bir söz söylemeye veya davranışta bulunmaya devam ederse derhâl yakalanır ve hakkında dört güne kadar disiplin hapsi uygulanır. Bu fıkra hükmü avukatlar hakkında uygulanmaz.

(3) Mahkemenin düzenini bozan eylem veya mahkeme huzurunda söylenen uygun olmayan söz veya davranış, ayrıca bir suç oluşturuyor ise bu durum bir tutanak ile Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir ve gerekiyorsa, avukatlar hariç, fiili işleyenin tutuklanmasına da karar verilir.

Soru yöneltme

MADDE 152- (1) Duruşmaya katılan taraf vekilleri; tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılan diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Taraflar ise hâkim aracılığıyla soru sorabilirler. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde, sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine hâkim karar verir.

(TARAF VEKİLLERİ, karşı tarafa veya karşı taraf vekiline duruşma disiplinine uygun olsa daha DOĞRUDAN SORU YÖNELTEMEZLER)

(2) Toplu mahkemelerde, hâkimlerden her biri, birinci fıkrada belirtilen kişilere soru sorabilir.

Kayıt ve yayın yasağı

MADDE 153- (1) Duruşma sırasında fotoğraf çekilemez ve hiçbir şekilde ses ve görüntü kaydı yapılamaz. Ancak, dava dosyasında saklı kalmak kaydıyla, yargılamanın zorunlu kıldığı hâllerde, mahkemece çekim yapılabilir ve kayıt alınabilir. Bu şekilde yapılan çekim ve kayıtlar ile kişilik haklarını ilgilendiren konuları içeren dava dosyası içindeki her türlü belge ve tutanak, mahkemenin ve ilgili kişilerin açık izni olmadıkça hiçbir yerde yayımlanamaz.

(2) Duruşma sırasında bu yasağa aykırı davranan kişi hakkında 151 inci madde hükmü (duruşma düzenine aykırılık) uygulanır.

(3) Kayıt ve yayın yasağına aykırı davranan kişi hakkında, ayrıca Türk Ceza Kanununun 286 ncı maddesi hükümleri uygulanır.

Tutanak

MADDE 154- (1) Hâkim, tahkikat ve yargılama işlemlerinin icrasıyla, iki tarafın ve diğer ilgililerin sözlü açıklamalarını, gerekirse özet olarak zabıt kâtibi aracılığıyla tutanağa kaydettirir.

(2) Taraflar veya diğer ilgililer sözlü açıklamalarını hâkimin izniyle doğrudan da tutanağa yazdırabilir.

(3) Aşağıdaki hususlar mutlak olarak tutanağa yazılır:

a) Mahkemenin adı, duruşmanın açıldığı yer, gün ve saat.

b) Hâkim, zabıt kâtibi, hazır bulunan taraflar ve varsa vekilleri, kanuni temsilcileri, fer'î müdahil ve tercümanın ad ve soyadları.

c) Yargılamanın aleni ya da gizli yapıldığı.

ç) Beyanda bulunana okunmak ve imzası alınmak kaydıyla ikrar, yeminin edası, davanın geri alınmasına muvafakat, davadan feragat, davayı kabule ilişkin beyanlar ve sulh müzakereleri ile sonucu.

d) Beyanda bulunana okunmak kaydıyla taraf, tanık, bilirkişi veya uzman kişi beyanı.

e) Duruşma dışında yapılan işlemlerin özeti.

f) Tarafların sundukları belgelerin neler olduğu.

g) Tarafların soruşturmaya ilişkin istekleri ile diğer kanunların tutanağa yazılmasını emrettiği konular.

ğ) Ara kararları ve hükmün sonucu.

h) Karar veya hükmün açıklanma biçimi.

(4) Tutanakta sözü edilen veya dosyaya konduğu belirtilen belgeler de tutanağın eki sayılır.

(5) Tahkikat ve yargılama sırasında yapılan işlemler teknik araçlarla kayda alınırsa, bu durum bir tutanakla tespit olunur.

Tutanağın imzalanması ve imza atamayanların durumu

MADDE 155- (1) Tutanak, hâkim ve zabıt kâtibi tarafından derhâl imzalanır.

(2) Tutanağa imza atamayacak durumda olan kimsenin parmak izi alınır, bunun hangi parmağa ait olduğu belirtilir. Ancak elinde parmak bulunmayanlar, imza yerine mühür veya özel işaret kullanabilirler.

Taraflar veya vekilleri, yalnızca ön inceleme duruşma tutanaklarını imzalarlar.

Tutanağın ispat gücü

MADDE 156- (1) Ön inceleme, tahkikat ve yargılama işlemleri, ancak tutanakla ispat olunabilir.

Zabıt kâtibi bulundurulması zorunluluğu

MADDE 157- (1) Mahkemede veya mahkeme dışında hâkim huzuruyla yapılacak bütün işlemlerde zabıt kâtibinin hazır bulunması zorunludur.

(2) Hukuki veya fiilî engellerle zabıt kâtibi görev yapamayacak durumda olur ve işin gecikmesinde sakınca bulunursa, görevin niteliğine uygun yemin ettirilmek koşuluyla, başka bir kimse, zabıt kâtibi olarak görevlendirilebilir.

Tutanak örneği verilmesi

MADDE 158- (1) Tutanakların tamamı veya bir kısmının örnekleri, talep hâlinde taraflara veya fer'î müdahile verilir. Bu örneklerle mahkemenin mührü basılır ve aslına uygun olduğu yazı işleri müdürü tarafından imza olunarak onaylanır.

(2) Tutanağın eki niteliğinde bulunan ve gizlilik kararı kapsamında kalan belgelerin örneği ancak hâkimin izni ile verilebilir.

Dosyaya belge konulması ve dosyanın başka yere gönderilmesi

MADDE 159- (1) Dava ile ilgili mahkemeye sunulan her türlü dilekçe ve belge hâkim veya yazı işleri müdürüne havale ettirildikten sonra, zabıt kâtibi tarafından dosyasına konulur.

(2) Dosyanın başka bir resmî mercie gönderilmesi gerektiğinde, hâkim resen veya talep üzerine dosyada yer alan bir belgenin aslı yerine onaylı bir örneğinin gönderilmesine karar verebilir.

Dizi listesi

MADDE 160- (1) Zabıt kâtibi, dosya içindeki her tür belgeyi gösteren bir dizi listesi düzenlemek zorundadır. Dosyaya ibraz edilen veya çıkarılan belgeler derhâl bu listeye kaydedilir.

Dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi

MADDE 161- (1) Zabıt kâtibinin gözetimi altında taraflar veya fer'î müdahil, dava dosyasını inceleyebilir. Dava ile ilgili olanlar da bunu ispatlamak kaydı ve hâkimin izniyle dosyayı inceleyebilir.

(2) Gizli olarak saklanmasına karar verilen belge ve tutanakların incelenmesi hâkimin açık iznine bağlıdır.

Dosyanın hâkimin incelemesine hazır tutulması

MADDE 162- (1) Zabıt kâtibi, yargılamadan evvel ve gerektiği hâllerde dava dosyasını incelenmek için hâkime vermek ve zamanında eksiksiz almak ile görevlidir.

ÜÇÜNCÜ AYRIM

Ön Sorun ve Bekletici Sorun

ÖN SORUN

Bir davada, davaya devam edilebilmesi ve karar verilebilmesi için, ayrı bir dava niteliği taşımayan ve aynı mahkeme tarafından çözümlenmesi gereken sorunlara ÖN SORUN denir.

Ön sorunun ileri sürülmesi

MADDE 163- (1) Yargılama sırasında, davaya ilişkin bir ön sorun ortaya çıkarsa, ilgili taraf, bunu dilekçe vermek suretiyle yahut duruşma sırasında sözlü olarak ileri sürebilir.

Ön sorunun incelenmesi

MADDE 164- (1) Hâkim, taraflardan birinin ileri sürdüğü ön sorunu incelemeye değer bulursa, belirleyeceği süre içinde, varsa delilleriyle birlikte cevabını bildirmesi için diğer tarafa tefhim veya tebliğ eder.

(2) Ön sorun hakkında iki taraf arasında uyuşmazlık varsa, hâkim gerekirse tarafları davet edip dinledikten sonra kararını verir.

(3) Hâkim, ön sorun hakkındaki kararını taraflara tefhim veya tebliğ eder.

HMK'daki Ön Sorunlara örnekler;

- Hakim reddi talebi
- İlk itirazlar
- Eski hale getirme talebi
- Fer'i müdahale talebi
- Senedin sahteliği iddiası
- Duruşmanın gizlilik talebi

BEKLETİCİ SORUN

MADDE 165- (1) Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise **mahkemeye** o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama **bekletilebilir**.

(2) Bir davanın incelenmesi ve sonuçlandırılması başka bir davanın veya idari makamın çözümüne bağlı ise mahkeme, ilgili tarafa görevli mahkemeye veya idari makama başvurusu için uygun bir süre verir. Bu süre içinde görevli mahkemeye veya idari makama başvurulmadığı takdirde, ilgili taraf bu husustaki iddiasından vazgeçmiş sayılarak esas dava hakkında karar verilir.

Anayasa'ya aykırılık iddiası (somut norm denetimi, Yargı yolu uyuşmazlığı hakkında Uyuşmazlık Mahkemesi kararı mutlaka bekletici sorun yapılmalıdır.)

Hakimin bekletici sorun sayabilmesi için bekletici sorun ile beklenen dava arasında bağlantı olmalıdır.

DÖRDÜNCÜ AYRIM**Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması (m. 166 – 168)****DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ**

MADDE 166- (1) Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında bağlantı bulunması durumunda, **davanın her aşamasında, TALEP üzerine veya KENDİLİĞİNDEN** ilk davanın açıldığı mahkemede **birleştirilebilir. Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemeye verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.**

(2) Davalar, aynı yargı çevrelerinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış ise bağlantı sebebiyle birleştirme ikinci davanın açıldığı mahkemeden **TALEP** edilebilir. Birinci davanın açıldığı mahkeme, talebin kabulü ile davaların birleştirilmesine ilişkin **kararın kesinleşmesinden itibaren**, bununla bağlıdır.

(3) Birleştirme kararı, derhâl ilk davanın açıldığı mahkemeye bildirilir.

(4) **Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır.**

(5) İstinaf incelemesi ayrı dairelerde yapılması gereken davaların da bu madde hükmüne göre birleştirilmesine karar verilebilir. Bu hâlde istinaf incelemesi, birleştirilen davalarda uyumsuzluğu doğuran asıl hukuki ilişkiye ait kararı inceleyen bölge adliye mahkemesi dairesinde yapılır.

DAVALARIN AYRILMASI

MADDE 167- (1) **Mahkeme**, yargılamanın iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak için, birlikte açılmış veya sonradan birleştirilmiş davaların ayrılmasına, davanın **her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden karar verebilir.** Bu durumda **mahkeme, ayrılmasına karar verilen davalara bakmaya devam eder.**

Kanun yolları

MADDE 168- (1) Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde görülmekte olan davalar yönünden verilen birleştirme ve ayırma hususundaki ilk derece mahkemesi kararlarına karşı istinaf yoluna; bölge adliye mahkemesi kararları hakkında ise temyiz yoluna, ancak hükümle birlikte gidilebilir. Şu kadar ki, bu husus tek başına, bölge adliye mahkemesinde hükmün kaldırılarak esastan incelenme; Yargıtay'da ise bozma sebebi teşkil etmez.

BEŞİNCİ AYRIM

İsticvap (m. 169 - 175)

Konusu

İsticvap, hakimın taraflardan birini aleyhine olan bir vakıa ile ilgili olarak, sorguya çekmesidir. Hakimın taraflara, her soru sorması isticvap değildir. İsticvap sonunda taraftan ikrar elde edilmeye çalışılır ve vakıayı çekişmeli olmaktan çıkarmaya yarar.

(Örneğin, hakimın, belge altındaki imzanın davalıya ait olup olmadığı yönünde davalıyı çağırıp (davet edip) soru sorması isticvaba bir örnek teşkil eder.)

MADDE 169- (1) Mahkeme, kendiliğinden veya talep üzerine taraflardan her birinin isticvabına karar verebilir.

(2) İsticvap, davanın temelini oluşturan vakıalar ve onunla ilişkisi bulunan hususlar hakkında olur.

İSTİCVAP BİR DELİL DEĞİLDİR. HMK'da ispat ve deliller arasında düzenlenmemiştir. İsticvap sonucunda, taraftan ikrar elde edilmeye çalışılır..

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı (babalık, soybağı, velayet vs.) davalarda isticvap söz konusu olmaz. Çünkü bu davalarda, tarafların ikrarı hakimi bağlamaz.

İsticvap olunacak kişilerin belirlenmesi

MADDE 170- (1) Tüzel kişiler adına, temsil yetkisine sahip kimseler isticvap olunur.

(2) Ergin olmayan veya kısıtlı bir kimse adına yapılmış bir işleme ilişkin olarak, o kişinin kanuni mümessili isticvap olunur.

(3) Ergin olmayan veya kısıtlı kimselere bizzat dava hakkı tanınan hâllerde, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

İsticvap olunacak tarafın davet edilmesi

MADDE 171- (1) İsticvabına karar verilen kimseye bizzat davetiye gönderilir ve belirlenen gün ve saatte isticvap olunmak üzere hazır bulunması gerektiği belirtilir. Davetiyede, ayrıca, isticvap konusu vakıalar gösterilir; ilgili tarafın geçerli bir özrü olmaksızın gelmediği veya gelip de sorulara cevap vermediği takdirde, isticvap konusu vakıaları ikrar etmiş sayılacağı ihtar da yapılır.

(2) Çağrılan taraf özürsüz olarak gelmediği veya gelip de soruları cevapsız bıraktığı takdirde, mahkemece sorulan vakıalar

İKRAR EDİLMİŞ SAYILIR.

Bizzat isticvap olunma

MADDE 172- (1) İsticvap olunacak kimsenin bizzat gelmesi gereklidir. Ancak, isticvap olunacak kişi, mahkemenin bulunduğu il dışında oturuyor ve bulunduğu yerde aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yolu ile isticvap olunması mümkün değil ise istinabe yolu ile isticvap olunur.

(2) İsticvap olunacak kimse hastalık, engellilik veya benzeri sebeplerle mahkemeye bizzat gelemeyecek durumda ise bulunduğu yerde isticvap olunur.

**Avukatın vekaletnamesinde özel yetki bulunsa dahi
vekil isticvap olunamaz.**

İsticvabın yapılması

MADDE 173- (1) İsticvabına karar verilen kimse bizzat isticvap olunur.

(2) Hâkim, isticvaba başlamadan önce isticvap olunan tarafa gerçeği söylemesi gerektiği hususunu hatırlatır. **(Ancak tarafa gerçeği söylemesi gerektiği hususunda yemin teklif edilemez.)**

(3) İsticvap esnasında, karşı taraf ve taraf vekilleri hazır bulunabilirler.

(4) İsticvap olunan taraf, mahkemenin izni olmadıkça, yazılı notlar kullanamaz.

Taraf, isticvabı sırasında ikrarda bulunursa, hakim isticvap sonucunda gerçekleşen bu ikrarla bağlıdır. Bunun dışında hakim, isticvap olunan taraf beyanlarını serbestçe takdir eder.

Tutanak düzenlenmesi

MADDE 174- (1) İsticvap sonunda bir tutanak düzenlenir. İsticvap olunan tarafça yapılan açıklamalar, sorulan sorular ve verilen cevaplar tutanağa yazılır. Tutanak taraflar huzurunda okunduktan sonra altı isticvap olunan tarafa imzalatılır. İsticvap olunan taraf haklı bir gerekçe göstermeksizin tutanağı imzalamaktan kaçınırsa, bu durum hâkim tarafından tutanakla tespit olunur.

Kıyasen uygulanacak hükümler

MADDE 175- (1) Tanıklığa ilişkin 249, 250, 259 ilâ 263 üncü madde hükümleri niteliğine aykırı düşmediği sürece isticvapta da uygulanır.

ALTINCI AYRIM

Islah ve Maddi Hataların Düzeltilmesi (m. 176 – 183)

Açılmış olan bir davanın değiştirilmesi, talep sonucunun genişletilmesi, yeni bir vakıa ileri sürülmesi ve yapılmış bir usul işleminin kısmen veya tamamen değiştirilmesi amacıyla, tarafların başvurabileceği yola **ISLAH** denir.

İddia ve savunmanın genişletilmesi yasağının bir istisnasıdır. Taraflar, islah yoluyla iddialarını ve savunmalarını kısmen veya tamamen genişletip değiştirebilirler. **Maddi hukuk işlemleri islahı konu olamazlar.**

ISLAH İLE İLGİLİ ÖRNEKLER;

Davacının, dava sebebini değiştirmesi : Davacının davayı açarken dava sebebi olarak belirttiği ödünç sözleşmesini, islah yoluyla değiştirip sebepsiz zenginleşme sebebine dayandırması.

Dava türünü değiştirmesi : Davacının açmış olduğu kısmi alacak davasını tam islah yoluyla belirsiz alacak davasına dönüştürmesi.

Dava dilekçesinde belirtilen talebin artırılması : 10.000 TL için açılmış alacak davasının islah yoluyla 100.000 TL olarak artırılması.

Davacının talebini değiştirmesi : Davacının, ayıplı telefonunun iadesinden vazgeçip islah yoluyla telefonun bedelini istemesi veya telefon talebinden vazgeçip islah yoluyla bilgisayar istemesi

Davalı da islah yoluyla, savunmasına dayandığı vakıaları tamamlayabilir veya değiştirebilir : Örneğin, davalı islah ile def'ileri ileri sürebilir veya dosyadan anlaşılmayan itirazları da ileri sürebilir.

Davacı veya davalı, islah yoluyla yeni delil de ileri sürebilir.

Kapsamı ve sayısı

MADDE 176- (1) Taraflardan her biri, yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen islah edebilir. **(Maddi hukuk işlemleri islahı konu olmaz.** Örneğin, davalı islah yoluyla takas def'ini ileri sürebileceği halde takasın şartlarını – alacağın muaccel olmasını- ileri süremez) (2) Aynı davada, taraflar ancak **bir kez** islah yoluna başvurabilir.

Islahın zamanı ve şekli

MADDE 177- (1) ISLAH, TAHKİKATIN SONA ERMESİNE KADAR YAPILABİLİR.

(2) Yargıtay'ın bozma kararından veya bölge adliye mahkemesinin kaldırma kararından sonra dosya ilk derece mahkemesine gönderildiğinde, ilk derece mahkemesinin tahkikata ilişkin bir işlem yapması halinde tahkikat sona erinceye kadar da islah yapılabilir. Ancak bozma kararına uymakla ortaya çıkan hukuki durum ortadan kaldırılamaz.

(3) Islah, sözlü veya yazılı olarak yapılabilir. Karşı taraf duruşmada hazır değilse veya islah talebi duruşma dışında yapılıyorsa, bu yazılı talep veya tutanak örneği, haber vermek amacıyla karşı tarafa bildirilir.

Islah sebebiyle ortaya çıkan yargılama giderleri ve karşı tarafın zararının ödenmesi

MADDE 178- (1) Islah eden taraf, islah sebebiyle geçersiz hâle gelen işlemler için yapılan yargılama giderleri ile karşı tarafın uğradığı ve uğrayabileceği zararları karşılamak üzere hâkimin takdir edeceği teminatı, **bir hafta** içinde, mahkeme veznesine yatırmak zorundadır. Aksi hâlde, islah yapılmamış sayılır.

(2) Karşı tarafın zararının kesin olarak tespit edilmesinden sonra, mahkeme veznesine yatırılan miktar eksikse tamamlattırılır, fazla ise iade edilir.

Islahın etkisi

MADDE 179- (1) Islah, bunu yapan tarafın teşmil edeceği noktadan itibaren, bütün usul işlemlerinin yapılmamış sayılması sonucunu doğurur.

(2) Ancak ikrar, tanık ifadeleri, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yerine getirilmiş olan veya henüz yerine getirilmemiş olmakla beraber, karşı tarafın yerine getireceğini islahtan önce bildirmiş olması koşuluyla, yeminin teklifi, reddi veya iadesi islah ile geçersiz kılınamaz.

(3) Şu kadar ki, islahtan sonra yapılacak tahkikat sonucuna göre, bu işlemlerin göz önünde tutulması gerekmiyorsa, bunlar da yapılmamış sayılır.

Davanın tamamen ıslahı (*Davacı başvurabilir.*)

MADDE 180- (1) Davasını tamamen ıslah ettiğini bildiren taraf, bu bildirimden itibaren bir hafta içinde yeni bir dava dilekçesi vermek zorundadır. Aksi hâlde, ıslah hakkı kullanılmış sayılır ve ıslah hiç yapılmamış gibi davaya devam edilir.

Kısmen ıslah (*Davacı veya davalı başvurabilir.*)

MADDE 181- (1) Kısmen ıslaha başvuran tarafa, ıslah ettiği usul işlemini yapması için bir haftalık süre verilir. Bu süre içinde ıslah edilen işlem yapılmazsa, ıslah hiç yapılmamış gibi davaya devam edilir.

Kötüniyetli ıslah

MADDE 182- (1) Islahın davayı uzatmak veya karşı tarafı rahatsız etmek gibi kötüniyetli düşüncelerle yapıldığı deliller veya belirtilerle anlaşılırsa, mahkeme, ıslahı dikkate almadan karar verir. Ayrıca hâkim, kötüniyetle ıslaha başvuranı, karşı tarafın bu yüzden uğradığı bütün zararlarını ödemeye ve beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına mahkûm eder.

ISLAH İLE YAPILAMAYACAK İŞLEMLER (M 179/2)

- Taraf değiştirilemez
- İlk itiraz ileri sürülemez
- İkinci tanık listesi verilemez
- İkrardan dönülemez
- Tanık ifadeleri geçersiz kılınamaz.
- Bilirkişi rapor ve beyanları geçersiz kılınamaz.
- Keşif ve isticvap tutanakları geçersiz kılınamaz.
- Yerine getirilmiş olan veya henüz yerine getirilmemiş olmakla beraber, karşı tarafın yerine getireceğini islahtan önce bildirmiş olması koşuluyla, yeminin teklifi, reddi veya iadesi ıslah ile geçersiz kılınamaz.

Maddi hataların düzeltilmesi (Islah yoluna başvurulmasına gerek yoktur.)

MADDE 183- (1) Tarafların veya mahkemenin dava dosyasında bulunan belgelerdeki **açık yazı ve hesap hataları, karar verilmeye kadar düzeltilebilir.** Taraflardan birinin yazı veya hesap hatasını düzeltmesi sonucu yargılama uzamışsa, yargılama giderlerinin belirlenmesinde bu durum da dikkate alınır.

BEŞİNCİ BÖLÜM**Tahkikat ve Tahkikat Sırasındaki Özel Durumlar****Toplu Mahkemelerde Tahkikat****Toplu mahkemelerde tahkikat**

MADDE 183/A- (1) Dava açılmadan önce veya dava açıldıktan sonra talep edilen delil tespiti, ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir gibi geçici hukuki koruma tedbirleri de dâhil olmak üzere toplu mahkemenin görevine giren dava ve işlerde tüm yargılama aşamaları heyet tarafından yerine getirilir ve karara bağlanır.

(2) Heyet, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, iş veya davanın özelliğine göre tahkikatın, tahkikat hâkimi olarak görevlendirilen bir üye tarafından yapılmasına karar verebilir.

(3) Tahkikatın heyetçe yürütüldüğü iş veya davalarda mahkeme başkanı, belirli bazı tahkikat işlemlerini yapmak üzere, üyelerden birini naip hakim olarak görevlendirebilir.

(4) Mahkeme başkanı, mahkemenin uyumlu, verimli ve düzenli çalışmasını sağlar ve bu yolda uygun göreceği önlemleri alır.

Tahkikatın Sona Ermesi

MADDE 184- (1) Hâkim, tarafların iddia ve savunmalarıyla toplanan delilleri inceledikten sonra, duruşmada hazır bulunan taraflara tahkikatın tümü hakkında açıklama yapabilmeleri için söz verir.

(2) Mahkeme tarafların tahkikatın tümü hakkındaki açıklamalarından sonra, tahkikatı gerektiren bir husus kalmadığını görürse, tahkikatın bittiğini taraflara tefhim eder.

Toplu mahkemelerde tahkikatın sona ermesi

MADDE 185- (1) Toplu mahkemelerde, tahkikatı yapmakla görevlendirilen hâkim, tahkikatın tamamlandığı kanaatine varırsa, tarafların davanın tümü hakkında açıklama yapabilmeleri için dosyayı mahkeme başkanına verir.

(2) Toplu mahkeme, gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse tahkikat için görevlendirilen hâkim tarafından dinlenen tanıkları ve bilirkişiyi tekrar çağırıp dinleyebileceği gibi, davanın maddi vakıaları hakkında gösterilen ve mahkemeye verilememiş veya getirtilmemiş olan delillerin verilmesini veya getirtilmesini de kararlaştırabilir. Kurul, eksik gördüğü tahkikatı kendisi tamamlayabileceği gibi hâkimlerden birine de verebilir.

(3) Toplu mahkeme, tarafların tahkikatın tümü hakkındaki açıklamalarından sonra, tahkikatı gerektiren bir husus kalmadığını görürse, tahkikatın bittiğini tefhim eder.

SÖZLÜ YARGILAMA

MADDE 186- (1) Mahkeme, tahkikatın bittiğini tefhim ettikten sonra aynı duruşmada sözlü yargılama aşamasına geçer. Bu durumda taraflardan birinin talebi üzerine duruşma iki haftadan az olmamak üzere ertelenir. Hazır bulunsun veya bulunmasın sözlü yargılama için taraflara ayrıca davetiye gönderilmez.

(2) Sözlü yargılamada mahkeme, taraflara son sözlerini sorar, taraflar da tüm yargılamayı değerlendirerek kendi iddia ve savunmalarının haklılığını ortaya koyacak nitelikte son açıklamalarını yaparlar ve bunun üzerine mahkeme hükmünü verir. Şu kadar ki, 150 nci madde hükmü saklıdır.

ALTINCI KISIM

İSPAT VE DELİLLER

BİRİNCİ AYRIM

Genel Hükümler

Taraflar arasındaki uyuşmazlık hakkında var olan kuşku ve belirsizliklerin kesin ya da yaklaşık olarak ortadan kaldırılması, bir vakıanın gerçekleşip gerçekleşmediğini hususunda hakimi ikna etme faaliyetine İSPAT denir.

İ S P A T I N K O N U S U

MADDE 187- (1) İspatın konusunu tarafların üzerinde anlaşılmadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur ve bu vakıaların ispatı için delil gösterilir.

(2) Herkesçe bilinen vakıalarla, ikrar edilmiş vakıalar çekişmeli sayılmaz.

Davanın çözümü bakımından etkisiz vakıaların,

Çekişmesiz vakıaların,

İkrar edilmiş vakıaların,

Herkesçe bilinen vakıalar,

Türk hukuk kurallarının

İSPATINA GEREK YOKTUR.

İ K R A R

MADDE 188- (1) Tarafların veya vekillerinin mahkeme önünde ikrar ettikleri vakıalar, çekişmeli olmaktan çıkar ve ispatı gerekmez. *(HMK'da her ne kadar mahkeme dışı ikrar düzenlenmese de hakim, mahkeme dışı ikrarı doğrulayacak delil ve emare varsa, buna dayanarak hüküm verebilir.)*

(2) Maddi bir hatadan kaynaklanmadıkça ikrardan dönülemez.

(3) Sulh görüşmeleri sırasında yapılan ikrar tarafları bağlamaz.

İkrar delil değildir. Çekişmeli vakıayı çekişmesiz vakıa haline getiren, mahkeme içi taraf usul işlemidir.

İkrar, ıslahla yoluyla da geçersiz kılınamaz.

İKRARIN TÜRLERİ

A- BASİT (ADİ) İKRAR

Karşı tarafın sürdüğü olayın doğruluğunun, aynen kabul edilip hiçbir ekleme yapılmadan beyan edilmesi (adi) basit ikrardır. “evet ama”, “ya da”, “fakat” gibi hiç ilave edilmeden yapılması gerekir.

Örneğin, davacının davalıya 10.000,00 TL borç para verdiğini, davalının da evet aldım demesi gibi.

Basit ikrar bölünemez, bu nedenle ispat yükü davacıdadır. Örneğe göre, sadece para alma vakıası çekişmeli olmaktan çıkmıştır.

B- VASIFLI (GEREKÇELİ-MEVSUF-NİTELİKLİ) İKRAR

Karşı tarafın bildirdiği vakıanın kabul edildiği bildirilir ancak bu vakıanın hukuki niteliğinin iddia edilenden farklı olduğu, ileri sürülebilir. Başka bir ifadeyle, ileri sürülen olay doğrulanmakla birlikte karşı tarafın ileri sürdüğünden farklı bir vasfının olduğu iddia edilmektedir. Bu nedenle vakıayı iddia eden iddia ettiği vasıf ve şekliyle ispat faaliyetinde bulunmalıdır.

Örneğin, 10.000,00 TL yi aldığını ikrar etmesine rağmen, bu parayı borca karşılık aldığını beyan etmesi VEYA

Davalının 10.000,00 TL yi aldığını ikrar etmesine rağmen, bu parayı iddia edildiği gibi ödünç olarak değil başk olarak verildiğinin belirtilmesi gibi.

Nitelikli ikrar bölünemez, bu nedenle ispat yükü davacıdadır. Örneğe göre, davacının bu parayı borç olarak verdiğini ispatlaması gerekir.

C - BİLEŞİK (MÜREKKEP-KARMAŞIK) İKRAR

İkrar eden kişi, karşı tarafça ileri sürülen olayı, vakıayı kabul etmekle birlikte, o olaydan çıkarılmak istenen hukuki sonucun, doğumuna engel olan veyahut sona erdiren yeni bir olay ileri sürmesidir. Vasıflı ikrar ile bileşik ikrar birbirine karışmaktadır.

Bileşik ikrarda, ikrar edenin ikrarına **başka bir vakıa** eklenmesi suretiyle yapılır. Oysa vasıflı ikrarda, ikrarın vasfına yöneliktir. Yani vasıflı ikrarda vakıa tektir, onun vasfı tartışmalıdır. Bileşik ikrarda ise ikrar edilen vakıayla bağlantılı ya da bağlantısız yeni bir vakıa eklenmesi yapılmaktadır. **İki şekli mevcuttur :**

Bağlantılı Bileşik İkrar: İkrara eklenen vakıa ile ikrar edilen arasında doğal bir bağlantı varsa bağlantılı bileşik ikrar olur. Bu ikrar bölünebilir. “Otomobil aldım ama borcumu ödedim.”

Bağlantılı bileşik ikrarın bölünüp bölünmeyeceği tartışmalıdır. Yargıtay ve doktrine göre, bileşik ikrarın bölüneceği görüşü hakimdir. Buna göre, davalının borcunun ödemiş olduğunu ispat etmesi gerekir.

Bağlantısız Bileşik İkrar: İkrara eklenen vakıa ile ikrar edilen arasında doğal bir bağlantı yoksa bağlantısız bileşik ikrar olur. “Otomobil aldım ancak otomobilin bedelini, davacı ile olan alacağımın takas ettim.” veya “10.000 TL borcumu ödemediğim doğrudur, fakat benim de davacı A’dan 10.000 TL alacağım vardır, bu sebeple takas beyanında bulunuyorum.” gibi.

Bağlantısız bileşik ikrar bölünebilir. Örneğe göre, davalının davacıdan alacaklı olduğunu ispat etmesi gerekir.

İ S P A T

İspat hakkı

MADDE 189- (1) Taraflar, kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahiptir.

(2) **Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller, mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz.** (Örneğin, hukuka aykırı şekilde elde edilen ses kaydı, fotoğraf, telefon kayıtları vs. gibi.)

(3) Kanunun belirli delillerle ispatını emrettiği hususlar, başka delillerle ispat olunamaz.

(4) Bir vakıanın ispatı için gösterilen delilin caiz olup olmadığına mahkemece karar verilir.

İspat yükü -İspat yükü, bir davada çekişme konusu olan bir vakıanın kim tarafından ispat edileceğine ilişkin usulü kurallardır.

MADDE 190- (1) İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir. (Taraflar, haklarında, serbestçe tasarruf edebilecekleri uyumsuzluklarda, vakıanın ispat yükünün kime ait olduğuna dair ispat yükü sözleşmesi yapabilirler. Örneğin, Banka dekontunun ödemenin ispatı yerine geçeceği hususunda ispat yükü sözleşmesi yapabilirler.)

(2) Kanuni bir karineye dayanan taraf, sadece karinenin temelini oluşturan vakıaya ilişkin ispat yükü altındadır. Kanunda öngörülen istisnalar dışında, karşı taraf, kanuni karinenin aksini ispat edebilir.

Karşı ispat -MADDE 191- (1) Diğer taraf, ispat yükünü taşıyan tarafın iddiasının doğru olmadığı hakkında delil sunabilir. Karşı ispat faaliyeti için delil sunan taraf, ispat yükünü üzerine almış sayılmaz.

D E L İ L L E R

İspat faaliyetini yerine getirmek ve hakimi ikna etmek için başvuru ispat araçlarına delil denir.

Kanunda düzenlenmemiş deliller - MADDE 192- (1) Kanunun belirli bir delille ispat zorunluluğunu öngörmediği hâllerde, Kanunda düzenlenmemiş olan diğer delillere de başvurulabilir.

Delil sözleşmesi

MADDE 193- (1) Taraflar yazılı olarak veya mahkeme önünde tutanağa geçirilecek imzalı beyanlarıyla kanunda belirli delillerle ispatı öngörülen vakıaların başka delil veya delillerle ispatını kararlaştırabilecekleri gibi; belirli delillerle ispatı öngörülmemiş vakıaların da sadece belirli delil veya delillerle ispatını kabul edebilirler.

(2) Taraflardan birinin ispat hakkının kullanımını imkânsız kılan veya fevkalade güçleştiren delil sözleşmeleri geçersizdir.

Münhasır Delil Sözleşmesi : Bir vakıanın ya da işlemin sadece belirli delil veya delillerle ispat edilebileceğine yönelik yapılan delil sözleşmesi türüdür. Bu konuda başka deliller kullanılamaz. Örneğin, senetle ispat zorunluluğu bulunmayan durumlarda yalnızca senetle ispat edilebileceği gibi.

Münhasır Olmayan Delil Sözleşmesi : Belirli delillerle ispatı zorunlu olan hususlarda, başkaca delil veya delillerle de ispat edilebileceğine yönelik yapılan delil sözleşmesi türüdür. Örneğin senetle ispat zorunluluğu bulunan durumlarda tanıkla ispat edilebileceği gibi.

Somutlaştırma yükü ve delillerin gösterilmesi

MADDE 194- (1) Taraflar, dayandıkları vakıaları, ispata elverişli şekilde somutlaştırmalıdır.

(2) Tarafların, dayandıkları delilleri ve hangi delilin hangi vakının ispatı için gösterildiğini açıkça belirtmeleri zorunludur.

Başka yerden getirtilecek deliller

MADDE 195- (1) Tarafların ellerinde bulunmayan ve incelenmesine karar verilen delillerin getirilmesi için, mahkemece ilgili resmî makam ve mercilerle üçüncü kişilere bu husus bildirilir. Mahkemeye getirilmesi mümkün olmayan deliller, bulunduğu yerde incelenebilir veya dinlenebilir.

Delilden vazgeçme

MADDE 196- (1) Delil gösteren taraf, karşı tarafın açık izni olmadıkça, o delile dayanmaktan vazgeçemez.

Delillerin incelenmesi ve istinabe

MADDE 197- (1) Kanunda belirtilen hâller dışında, deliller davaya bakan mahkeme huzurunda, mümkün olduğu kadar birlikte ve aynı duruşmada incelenir. Zorunlu hâllerde, bazı delillerin incelenmesi başka bir duruşmaya bırakılabilir.

(2) Başka yerde bulunan ve mahkemeye getirilemeyen deliller, o yerde istinabe yoluyla toplanabilir.

(3) Delillerin incelenmesi veya beyanların dinlenmesi sırasında taraflar, istinabe olunan mahkemede hazır bulunabilir ve delillerle ilgili açıklama haklarını kullanabilirler. Bu hususu sağlamak için, taraflara incelemenin yapılacağı tarih ve yer bildirilir. Bu davet üzerine taraflar istinabe olunan mahkemede hazır bulunmasalar dahi deliller incelenir veya beyanlar dinlenir.

Delillerin değerlendirilmesi

MADDE 198- (1) Kanuni istisnalar dışında hâkim delilleri serbestçe değerlendirir.

DELİL ÇEŞİTLERİ	
KESİN DELİLLER	TAKDİRİ DELİLLER
Senet	Tanık beyanı
Yemin	Bilirkişi incelemesi
Kesin hüküm (HMK da ayrıca düzenlenmemiştir)	Keşif

İ K İ N C İ A Y R I M

B e l g e v e S e n e t

B E L G E

MADDE 199- (1) Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları bu Kanuna göre belgedir.

Senetle belge kavramı aynı değildir. Belge senede göre daha üst bir kavramdır ve her belge ispat açısından senet gücünde değildir.

Senet kavramı - Bir belgenin senet olarak kabul edilebilmesi için aşağıdaki unsurları barındırması gerekir :

• Kağıt gibi herhangi bir cisim üzerinde bulunması	/	Yazılı olması
• Bir vakıa hakkında açıklama barındırması	/	İmza

Senetle ispat zorunluluğu

MADDE 200- (1) Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamanki miktar veya değerleri 6.640,00 Türk Lirasını geçtiği takdirde senetle ispat olunması gerekir. Bu hukuki işlemlerin miktar veya değeri ödeme veya borçtan kurtarma gibi bir nedenle 6.640,00 Türk Lirasından aşağı düşse bile senetsiz ispat olunamaz.

(2) Bu madde uyarınca senetle ispatı gereken hususlarda birinci fıkradaki düzenleme hatırlatılarak karşı tarafın açık muvafakati hâlinde tanık dinlenebilir.

Senede karşı tanıkla ispat yasağı

MADDE 201- (1) Senede bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemler 6.640,00 Türk Lirasından az bir miktara ait olsa bile tanıkla ispat olunamaz. Yani, hukuki işlemin değeri ne olursa olsun veya yakın hısımlar arasında yapılan hukuki işlemler senede bağlanmışsa artık **SENEDE KARŞI SENETLE İSPAT ZORUNLULUĞU DOĞAR.**

Delil başlangıcı

MADDE 202- (1) Senetle ispat zorunluluğu bulunan hâllerde delil başlangıcı bulunursa tanık dinlenebilir.

(2) *Delil başlangıcı, iddia konusu hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş belgedir.*

Delil başlangıcının yazılı olması zorunlu değildir.

Delil başlangıcına örnekler :

Zamanaşımına uğramış kambiyo senedi, faks, e-mail, makine veya bilgisayarla yazılmış fakat imzalanmamış paraflı belgeler, fotoğraflar, ses ve görüntü kaydı

Senetle ispat zorunluluğunun istisnaları**MADDE 203-** (1) Aşağıdaki hâllerde tanık dinlenebilir:

- a) Altsoy ve üstsoy, kardeşler, eşler, kayınbaba, kaynana ile gelin ve damat arasındaki işlemler.
- b) İşin niteliğine ve tarafların durumlarına göre, senede bağlanmaması teamül olarak yerleşmiş bulunan hukuki işlemler. (Örneğin, köylüler arasında yapılan işlemler veya nişanlı ile yapılan işlemler gibi)
- c) Yangın, deniz kazası, deprem gibi senet alınmasında imkânsızlık veya olağanüstü güçlük bulunan hâllerde yapılan işlemler.
- ç) Hukuki işlemlerde irade bozukluğu (hata, hile, ikrah) ile aşırı yararlanma iddiaları.
- d) Hukuki işlemlere ve senetlere karşı üçüncü kişilerin muvazaa iddiaları.
- e) Bir senedin sahibi elinde beklenmeyen bir olay veya zorlayıcı bir nedenle yahut usulüne göre teslim edilen bir memur elinde veya noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetlendirecek delil veya emarelerin bulunması hâli.

İlamların ve resmî senetlerin ispat gücü**MADDE 204-** (1) İlamlar ile düzenleme şeklindeki noter senetleri, **sahteliği ispat olunmadıkça** kesin delil sayılırlar.

(2) İlgililerin beyanına dayanılarak noterlerin tasdik ettikleri senetlerle diğer yetkili memurların görevleri içinde usulüne uygun olarak düzenledikleri belgeler, **aksi ispatlanıncaya kadar** kesin delil sayılırlar.

(3) Mahkeme, yukarıdaki belgelerden biri hakkında şüphe uyandıran bir hâl görürse, ilgili daireden açıklama isteyebilir.

Adi senetlerin ispat gücü**MADDE 205-** (1) Mahkeme huzurunda ikrar olunan veya mahkemece inkâr edenden sadır olduğu kabul edilen adi senetler, aksi ispat edilmedikçe kesin delil sayılırlar.

(2) Usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik veriler, senet hükmündedir.

(3) Hâkim, mahkemeye delil olarak sunulan elektronik imzalı belgenin, güvenli elektronik imza ile oluşturulmuş olup olmadığını resen inceler.

İmza atamayanların durumu**MADDE 206-** (1) Okuma ve yazma bilmediği için imza atamayanların mühür veya bir alet ya da parmak izi kullanmak suretiyle yapacakları hukuki işlemleri içeren belgelerin senet niteliğini taşıyabilmesi, noterler tarafından düzenleme biçiminde oluşturulmasına bağlıdır.

(2) Okuma ve yazma bildiği halde imza atamayanların mühür veya bir alet ya da parmak izi kullanmak suretiyle yapacakları hukuki işlemleri içeren belgelerin senet niteliğini taşıyabilmesi, noterler tarafından onaylanmasına veya düzenlenmesine bağlıdır. (3) İmza atamayan kimselerin, cüzdanla iş yapmayı usul edinmiş kuruluşlarla olan işlemlerde kullanacakları mühür, kazanmış imza, işaret veya parmak izinin, işlemin başlangıcında hesap defterine veya cüzdanına basılmış olması veya önceden noterde bir örneği saklanması üzere onanmış bulunması yeterli olup, her işlemde ayrıca onamaya bağlı değildir.

Senette çıkıntı, kazıntı ve silinti

MADDE 207- (1) Senetteki çıkıntı, kazıntı veya silinti ayrıca onanmamışsa, inkâr hâlinde göz önünde tutulmaz. Bu tür çıkıntı, kazıntı veya silinti mahkemece senedin geçerliliğine ve anlamına etkili olacak nitelikte görülürse, senet kısmen veya tamamen hükümsüz sayılabilir.

Yazı veya imza inkârı

MADDE 208- (1) Taraflardan biri, kendisi tarafından düzenlendiği iddia edilen bir belgedeki yazı veya imzayı inkâr etmek isterse, sahtelik iddiasında bulunmalıdır; aksi hâlde belge, aleyhine delil olarak kullanılır.

(2) Bir belgenin sahteliği iddia edildiğinde, belgenin mahkemeye verildiği tarih yazılıp mühürlenerek, saklanması için mahkemece gerekli tedbirler alınır.

(3) Bir belgenin sahteliğini iddia eden kimse, bunu aynı mahkemede ön sorun şeklinde ileri sürebileceği gibi, bu konuda ayrı bir dava da açabilir.

(4) Resmî bir senetteki yazı veya imzayı inkâr eden tarafın bu iddiası, ancak ilgili evraka resmiyet kazandıran kişiyi de taraf göstererek açacağı ayrı bir davada incelenip karara bağlanabilir. Asıl davaya bakan hâkim, gerekirse bu konuda imza veya yazıyı inkâr eden tarafa, dava açması için iki haftalık kesin bir süre verir.

Yazı veya imza inkârının sonucu

MADDE 209- (1) Adi bir senetteki yazı veya imza inkâr edildiğinde, bu konuda bir karar verilinceye kadar, o senet herhangi bir işleme esas alınamaz.

(2) Resmî senetlerdeki yazı veya imza inkâr edildiğinde, senetteki yazı veya imzanın sahteliği, ancak mahkeme kararıyla sabit olursa, bu senet herhangi bir işleme esas alınamaz.

(3) Senede dayanılarak verilmiş olan ihtiyati tedbir, o senet hakkındaki sahtelik iddiasından etkilenmez ve gerektiğinde senet sahibi haklarının korunması için yeni tedbirler talep edebilir.

Adi bir senetteki yazı veya imza inkâr edildiğinde, bu konuda bir karar verilinceye kadar o senet herhangi bir işleme esas alınamaz ve delil olarak kullanılamaz.

Resmi senetlerdeki yazı veya imza inkâr edildiğinde ise, senetteki yazı veya imzanın sahteliği, ancak mahkeme kararıyla sabit olursa, bu senet herhangi bir işleme esas alınamaz.

Güvenli elektronik imzalı belgenin inkârı

MADDE 210- (1) Güvenli elektronik imzayla oluşturulmuş verinin inkârı hâlinde, hâkim tarafından veriyi inkâr eden taraf dinlendikten sonra bir kanaate varılamamışsa, bilirkişi incelemesine başvurulur.

Sahtelik incelemesi

MADDE 211- (1) Bir belgenin sahteliğinin iddia edilmesi durumunda, bu hususta karşı tarafın açıklamaları da dikkate alınarak, aşağıdaki sıra ile inceleme yapılarak öncelikle karar verilir:

a) Hâkim, yazı veya imzayı inkâr eden tarafı isticvap ettikten sonra bir kanaat edinmemişse, huzurda bu kişiye yazı yazdırıp imza attırmak suretiyle elde ettiği belge ve diğer delilleri değerlendirir. Hâkim, sahtelik konusunda başka bir incelemeye gerek duymadan karar verebilecek durumda ise gerekçesini açıkça belirtmek suretiyle, senedin sahteliği hakkında bir karar verir. İsticvap için mahkemeye davet edilen taraf, belirtilen günde hazır bulunmadığı takdirde, inkâr etmiş olduğu belgedeki yazı veya imzayı ikrar etmiş sayılır; bu husus kendisine çıkartılacak davetiyede ayrıca ihtar edilir.

b) (a) bendi hükmüne göre yaptığı incelemeye rağmen, hâkimde sahtelik konusunda kesin bir kanaat oluşmamışsa, bilirkişi incelemesine karar verir. Bilirkişi incelemesinden önce, mevcutsa, o tarafa ait olan karşılaştırma yapmaya elverişli yazı ve imzalar, ilgili yerlerden getirilir. Bilirkişi, bu yazı ve imzalarla, o mahkemede elde edilen yazı ve imzaları esas alarak inceleme yapar. Bilirkişi, inceleme için gerekli görürse, kendi huzurunda tarafın yeniden yazı yazması veya imza atmasını mahkemeden talep edebilir.

Atılan imzanın taraflara ait olup olmadığı hususunda TANIK DELİLİNE BAŞVURULAMAZ.

Sahte senedin iptali

MADDE 212- (1) Bir senedin sahte olduğuna dair karar kesinleştikten sonra, senedin altına sahte olduğu yazılarak senet iptal olunur. Resmî senetlerde, senedin ilgili dairedaki aslı da bu yolla iptal edilir.

Haksız yere sahtelik iddiası

MADDE 213- (1) Sahtelik iddiası sonunda haksız çıkan taraf kötüniyetli ise bu sebeple ertelenen her bir duruşma için celse harcına ve talep hâlinde bu sebeple diğer tarafın uğradığı zararları tazmin etmeye mahkûm edilir.

(2) Resmî senetteki imza veya yazı inkâr edildiğinde, yukarıdaki harç miktarı iki katı olarak uygulanır.

(3) Bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmesinden önce, tarafların sahteliğe ilişkin iddialarından vazgeçmeleri hâlinde, hâkim, tazminattan indirim yapabileceği gibi tazminata hükmetmeyebilir.

Sahtelik hakkında hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının etkisi

MADDE 214- (1) Belgenin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesince verilen karar kesinleştikten sonra, söz konusu belge hakkında ceza mahkemesinde de sahtelik iddiası dinlenmez.

(2) *Ceza mahkemesince belgeyi düzenleyen hakkında ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı verilmiş olması, hukuk mahkemesinin belgenin sahteliğini incelemesini engellemez.*

Belgelerin halefler aleyhine kullanılması ve adi senetlerin üçüncü kişiler için hüküm ifade etmesi

MADDE 215- (1) Bir kimsenin aleyhine delil olarak kullanılabilecek belgeler, o kimsenin halefleri aleyhine de delil teşkil eder.

(2) Bir adi senet bakımından, kendisine ibraz olunduğu noter veya yetkili memur tarafından usulüne uygun olarak onaylanmış ise ibraz tarihi, resmi bir işleme konu olmuşsa işlem tarihi, imza edenlerden biri ölmüşse ölüm tarihi, imza edenlerden birinin imza etmesine fiilen imkân kalmamışsa bu imkânı ortadan kaldıran olayın meydana geldiği tarih üçüncü kişiler hakkında da hüküm ifade eder. Adi senette bahsedilen diğer senetlerin tarihleri, üçüncü kişiler hakkında ancak son senet tarihinin onaylanmış olduğunun kabul edildiği tarihte hüküm ifade eder.

Mahkemece belge aslının istenmesi ve geri verilmesi

MADDE 216- (1) Belgenin sadece örneğinin mahkemeye verildiği durumlarda, mahkeme kendiliğinden veya taraflardan birinin talebi üzerine belgenin aslının verilmesini de isteyebilir.

(2) Belgenin aslını elinde bulunduran taraf, üçüncü kişi veya resmî makamlar, istenmesi hâlinde bunu mahkemeye vermek zorundadır.

(3) Mahkeme, belge aslının verilmesi durumunda, belgenin saklanması için gerekli tedbirleri alır veya istendiğinde tekrar verilmek üzere belgeyi ibraz edene geri verebilir.

(4) Taraflardan biri elindeki belgenin aslını mahkemeye verirse, bu belgenin geri verilmesini talep edebilir. Bu takdirde hâkim, belgenin aslının verilir verilmeyeceğine karar verir.

Geri verilmesine karar verildiğinde, aslına uygun olduğu mahkeme mührü ve yazı işleri müdürünün imzasıyla onanmış örneği dosyaya konur.

Belge aslının ibrazı usulü

MADDE 217- (1) Bir kişi veya kurumun elinde bulunup mahkemeye teslim edilmesi gereken belgenin aslı istendiğinde, kişi veya kurumun bulunduğu ya da belgenin teslim edileceği yerdeki asliye mahkemesi tarafından örneği onaylanarak aslı mahkemeye gönderilir yahut teslim edilir.

(2) Mahkemece onaylanmış belge örneği, aslı gibi hüküm ifade eder.

Belgenin yerinde incelenmesi

MADDE 218- (1) Mahkemeye getirilmesi zor veya sakıncalı olan belgeler, hâkim veya görevlendireceği bilirkişi tarafından yerinde incelenir ya da bu belgelerin mahkemeye sunulmuş örnekleri asıllarıyla karşılaştırılır. İnceleme sonunda bir tutanak düzenlenir ve gerekli görülürse uygun teknik araçlarla belgenin aslı kaydedilir.

(2) Mahkemenin bu yöndeki emrinin yerine getirilmesine haklı bir sebep olmaksızın engel olunması hâlinde hâkim tarafından, engel olan kişi hakkında sebep olduğu giderlere ve beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmolunur. Gerektiğinde zor kullanılmasına da karar verilebilir.

Tarafların belgeleri ibrazı zorunluluğu

MADDE 219- (1) Taraflar, kendilerinin veya karşı tarafın delil olarak dayandıkları ve ellerinde bulunan tüm belgeleri mahkemeye ibraz etmek zorundadırlar. Elektronik belgeler ise belgenin çıktısı alınarak ve talep edildiğinde incelemeye elverişli şekilde elektronik ortama kaydedilerek mahkemeye ibraz edilir.

(2) Ticari defterler gibi devamlı kullanılan belgelerin sadece ilgili kısımlarının onaylı örnekleri mahkemeye ibraz edilebilir.

Tarafın belgeyi ibraz etmemesi

MADDE 220- (1) İbrazi istenen belgenin, ileri sürülen hususun ispatı için zorunlu ve bu isteğin kanuna uygun olduğuna mahkemece kanaat getirildiği ve karşı taraf da bu belgenin elinde olduğunu ikrar ettiği veya ileri sürülen talep üzerine sükut ettiği yahut belgenin var olduğu resmî bir kayıtla anlaşıldığı veya başka bir belgede ikrar olunduğu takdirde, mahkeme bu belgenin ibrazı için kesin bir süre verir.

(2) Mahkemece, ibrazı istenen belgenin elinde bulunduğunu inkâr eden tarafa, böyle bir belgenin elinde bulunmadığına, özenle aradığı hâlde bulamadığına ve nerede olduğunu da bilmediğine ilişkin yemin teklif edilir.

(3) Belgeyi ibraz etmesine karar verilen taraf, kendisine verilen sürede belgeyi ibraz etmez ve aynı sürede, delilleriyle birlikte ibraz etmemesi hakkında kabul edilebilir bir mazeret göstermez ya da belgenin elinde bulunduğunu inkâr eder ve teklif edilen yemini kabul veya icra etmezse, mahkeme, duruma göre belgenin içeriği konusunda diğer tarafın beyanını kabul edebilir.

Üçüncü kişinin belgeyi ibraz etmemesi

MADDE 221- (1) Mahkeme, üçüncü kişi veya kurumun elinde bulunan bir belgenin taraflarca ileri sürülen hususun ispatı için zorunlu olduğuna karar verirse, bu belgenin ibrazını emreder.

(2) Belgeyi ibraz etmesine karar verilen herkes, elindeki belgeyi ibraz etmek; belgeyi ibraz edememesi hâlinde ise bunun sebebini delilleri ile birlikte açıklamak zorundadır. Mahkeme yapılan açıklamayı yeterli görmezse, bu kimseyi tanık olarak dinleyebilir.

(3) Belgeyi ibraz zorunda olanlar, tanıklıktan çekinmeye ilişkin hükümlere göre, belgeyi ibrazdan veya bu konudaki tanıklıktan çekinebilirler. Belgeyi ibraz veya bu konuda tanıklık yapmak zorunda olanlar hakkında, tanıklara ilişkin hükümler uygulanır.

Ticari defterlerin ibrazı ve delil olması

MADDE 222 - (1) Mahkeme, ticari davalarda tarafların ticari defterlerinin ibrazına, kendiliğinden veya taraflardan birinin talebi üzerine karar verebilir.

(2) Ticari defterlerin, ticari davalarda delil olarak kabul edilebilmesi için, kanuna göre eksiksiz ve usulüne uygun olarak tutulmuş, açılış ve kapanış onayları yaptırılmış ve defter kayıtlarının birbirini doğrulamış olması şarttır.

(3) İkinci fıkrada belirtilen şartlara uygun olarak tutulan ticari defter kayıtlarının sahibi ve halefleri lehine delil olarak kabul edilebilmesi için, diğer tarafın aynı şartlara uygun olarak tutulmuş ticari defterlerindeki kayıtların bunlara aykırı olmaması veya diğer tarafın ticari defterlerini ibraz etmemesi yahut defter kayıtlarının aksinin senet veya diğer kesin delillerle ispatlanmamış olması gerekir. Diğer tarafın ikinci fıkrada yazılan şartlara uygun olarak tutulan ticari defterlerinin, ilgili hususta hiçbir kayıt içermemesi halinde ticari defterler, sahibi lehine delil olarak kullanılamaz. Bu şartlara uygun olarak tutulan defterlerdeki sahibi lehine ve aleyhine olan kayıtlar birbirinden ayrılamaz.

(4) Açılış veya kapanış onayları bulunmayan ve içerdiği kayıtlar birbirini doğrulamayan ticari defter kayıtları, sahibi aleyhine delil olur.

(5) Taraflardan biri tacir olmasa dahi, tacir olan diğer tarafın ticari defterlerindeki kayıtları kabul edeceğini belirtir; ancak, karşı taraf defterlerini ibrazdan kaçınırsa, ibrazı talep eden taraf iddiasını ispat etmiş sayılır.

Yabancı dilde yazılmış belgeler

MADDE 223- (1) Yabancı dilde yazılmış belgeye dayanan taraf, tercümesini de mahkemeye sunmak zorundadır.

(2) Mahkeme kendiliğinden veya diğer tarafın talebi üzerine, belgenin resmî tercümesini de isteyebilir.

Yabancı resmî belgelerin yetkili makamlar tarafından onaylanması zorunluluğu

MADDE 224- (1) Yabancı devlet makamlarınca hazırlanan resmî belgelerin, Türkiye’de bu vasfı taşıması, belgenin verildiği devletin yetkili makamı veya ilgili Türk konsolosluk makamı tarafından onaylanmasına bağlıdır.

(2) Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin yabancı resmî belgelerin tasdiki ile ilgili hükümleri saklıdır.

Ü Ç Ü N C Ü A Y R I M

Y e m i n (m . 2 2 5 - 2 3 9)

Yemin, taraflardan birinin bir vakıanın olduğunu veya olmadığını, kanunda şekle uyarak, mahkeme önünde bildirmesidir.

Yeminin konusu

MADDE 225- (1) Yeminin konusu, davanın çözümü bakımından önem taşıyan, çekişmeli olan ve kişinin kendisinden kaynaklanan vakılardır. Bir kimsenin bir hususu bilmesi onun kendisinden kaynaklanan vakıa sayılır.

Yemine konu olamayacak vakıalar

MADDE 226- (1) Aşağıdaki hususlar yemine konu olamaz:

- a) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği vakıalar.
- b) Bir işlemin geçerliliği için, kanunen iki tarafın irade açıklamalarının yeterli görülmediği hâller.
- c) Yemin edecek kimsenin namus ve onurunu etkileyecek veya onu ceza soruşturması ya da kovuşturması ile karşı karşıya bırakacak vakıalar.

Yemin teklifi

MADDE 227- (1) Uyuşmazlık konusu vakıanın ispatı için yeminden başka delili olduğunu beyan etmiş olan taraf dahi yemin teklif edebilir. (Hakim tarafından re'sen teklif olunan (tamamlayıcı) yemine HMK'da yer verilmemiştir. Yani yemin sadece, taraflarca teklif edilebilir.)

(2) Yemin teklif olunan kimse, yemini edaya hazır olduğunu bildirdikten sonra, diğer taraf teklifinden vazgeçerek başka bir delile dayanamaz ve yeni bir delil de gösteremez.

Yemine davet

MADDE 228- (1) Yemin teklif edilen kimse, duruşmada bizzat hazır bulunmadığı takdirde, kendisine yemin için bir davetiye çıkarılır.

(2) Yemin davetiyesine, yemine konu hususlar hakkında sorulacak sorular ile geçerli bir özürlü olmaksızın yemin için tayin olunan gün ve saatte mahkemeye bizzat gelmediği veya gelip de yemini iade etmediği yahut yemini eda etmekten kaçındığı takdirde, yemin konusu vakıaları ikrar etmiş sayılacağı yazılır.

Yemin etmemenin sonuçları

MADDE 229- (1) Yemin için davet edilen kimse, tayin edilen gün ve saatte mahkemede geçerli bir özürlü olmaksızın bizzat hazır bulunmaz yahut hazır bulunup da yemini iade etmez ya da yemini eda etmekten kaçınırsa yemin konusu **v a k ı a l a r ı i k r a r e t m i ş s a y ı l ı r .**

(2) Kendisine yemin iade olunan kimse, yemin etmekten kaçınırsa yemin konusu vakıa ispat edilememiş sayılır.

Yeminin iade olunamayacağı hâller

MADDE 230- (1) Yeminin konusunu oluşturan vakıa, her iki tarafın değil, yalnızca kendisine yemin teklif edilen tarafın şahsından kaynaklanıyorsa yemin iade edilemez

Ölüm veya fiil ehliyetinin kaybı

MADDE 231- (1) Yemin edecek taraf gerçek kişi olup, yeminden evvel ölür veya fiil ehliyetini kaybederse yemin teklif edilmemiş sayılır.

Yemini yerine getirecek kimseler

MADDE 232- (1) Yemin, tarafa teklif olunur ve tarafça eda yahut iade olunur.

(2) Taraflardan biri tüzel kişi yahut ergin olmayan veya kısıtlı bir kimse ise onlar adına yapılmış bir işleme ilişkin vakıanın ispatı için yemin, tüzel kişiyi temsile yetkili kişi veya organ yahut kanuni mümessil tarafından eda ya da iade olunabilir.

(3) Ergin olmayan veya kısıtlı kimselere bizzat dava hakkı tanınan hâllerde, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Yeminin şekli

MADDE 233- (1) Yemin, mahkeme huzurunda eda olunur.

(2) Hâkim, yeminin icrasından önce yemin edecek kimseye, hangi konuda yemin edeceğini açıklar, yeminin anlam ve önemini anlatır ve yalan yere yemin etmesi hâlinde cezalandırılacağı hususunda dikkatini çeker.

(3) Yemin edecek kimse, yemin konusunun yeterli açıklıkta olmadığını ileri sürerse; hâkim, karşı tarafın görüşünü aldıktan sonra derhâl bu konuda kararını verir.

(4) Sonra "Size sorulan sorular hakkında, gerçeğe uygun cevap vereceğinize ve hiçbir şey saklamayacağınıza namusunuz, şerefınız ve kutsal saydığınız bütün inanç ve değerler üzerine yemin eder misiniz?" diye sorar. O kimse de "Bana sorulan sorular hakkında gerçeğe uygun cevap vereceğime ve hiçbir şey saklamayacağıma namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum." demekle yemin eda edilmiş sayılır.

(5) Yemin eda edilirken, hâkim de dâhil olmak üzere hazır bulunan herkes ayağa kalkar.

Sağır ve dilsizlerin yemini

MADDE 234- (1) Okuma ve yazma bilen sağır veya dilsizler, yemin hakkındaki beyanlarını yazıp imzalayarak yemin ederler.

(2) Okuma ve yazma bilmeyen sağır veya dilsizler, işaretlerinden anlayan bir bilirkişi aracılığıyla yemin ederler.

Hasta veya engellilerin mahkeme dışında yemini

MADDE 235- (1) Yemin edecek kimse, mahkemeye gelemeyecek kadar hasta veya engelli ise hâkim, bulunduğu yerde o kimseye yemin ettirir. Bu sırada isterlerse taraf vekilleri ve karşı taraf da hazır bulunabilir.

Yemin edecek kimsenin mahkemenin yargı çevresi dışında olması

MADDE 236- (1) Mahkemenin yargı çevresi dışında oturan kimse, yemin için davaya bakan mahkemeye gelmek zorundadır. Ancak, yemin edecek kişi, mahkemenin bulunduğu il dışında oturuyor ve bulunduğu yerde aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yolu ile yemin icrası mümkün değil ise istinabe yolu ile yemin ettirilir.

Yemin konusunun açıklattırılması

MADDE 237- (1) Hâkim, eksik olan noktaları tamamlamak veya açık olmayan hususları aydınlatmak için yeminin konusu ile bağlantılı gördüğü soruları yemin eden kimseye sorabilir.

Yemin tutanağının düzenlenmesi

MADDE 238- (1) Hâkim, yemin eden kimsenin beyanını dinleyip tutanağa geçirir ve yazılanları yüksek sesle huzurunda okur; beyanında ısrar edip etmediğini sorar ve verilen cevabı tutanağa kaydeder.

Yalan yere yemin iddiası

MADDE 239- (1) Yemin eda edildikten sonra, yalan yere yemin nedeniyle açılan ceza davası, esas dava bakımından bekletici sorun yapılamaz.

D Ö R D Ü N C Ü A Y R I M

T a n ı k (m . 2 4 0 – 2 6 5)

Tanık gösterme şekli

MADDE 240- (1) Davada taraf olmayan kişiler tanık olarak gösterilebilir.

(2) Tanık gösteren taraf, tanık dinletmek istediği vakıyı ve dinlenilmesi istenen tanıkların adı ve soyadı ile tebliğe elverişli adreslerini içeren listeyi mahkemeye sunar. Bu listede gösterilmemiş olan kimseler tanık olarak dinlenemez ve ikinci bir liste verilemez.

(3) *Tanık listesinde adres gösterilmemiş veya gösterilen adreste tanık bulunamamışsa, tarafa adres göstermesi için, işin niteliğine uygun kesin süre verilir. Bu süre içinde adres gösterilmez veya gösterilen yeni adres de doğru değilse, bu tanığın dinlenilmesinden vazgeçilmiş sayılır.*

Tanıklardan bir kısmının dinlenilmesiyle yetinilmesi

MADDE 241- (1) Mahkeme, gösterilen tanıklardan bir kısmının tanıklığı ile ispat edilmek istenen husus hakkında yeter derecede bilgi edindiği takdirde, geri kalanların dinlenilmemesine karar verebilir.

Tanıklığın izne bağlı olduğu hâller

MADDE 242- (1) Kamu görevlileri, görevlerinden ayrılmış olsalar bile, görevleri gereğince sır olarak saklamak zorunda oldukları hususlar hakkında, sırrın ait olduğu resmî makamın yazılı izni olmadıkça tanık olarak dinlenemezler. Bu izin, milletvekilleri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında Cumhurbaşkanı ve diğerleri hakkında bağlı oldukları bakan veya kuruluşun amiri tarafından verilir.

(2) **Tanıklık kamu yararına aykırı bulunmadıkça izin verilmesinden kaçınılamaz.**

(3) Bu izin, mahkeme kararı üzerine yazı ile istenir ve izin verilince tanık davet edilerek dinlenir.

Tanığın davet edilmesi

MADDE 243- (1) Tanık **davetiye** ile çağrılır. Ancak, davetiye gönderilmeden taraflarca hazır bulundurulan tanık da dinlenir. **Şu kadar ki, tanık listesi için kesin süre verildiği ve dinlenme gününün belirlendiği hâllerde, liste verilmemiş olsa dahi taraf, o duruşmada hazır bulundurursa tanıklar dinlenir.**

(2) Davetiyenin duruşma gününden en az bir hafta önce tebliğ edilmiş olması gerekir. Acele hâllerde tanığın daha önce gelmesine karar verilebilir.

(3) Tanığı davet, gerektiğinde telefon, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, davate rağmen gelmemeye bağlanan sonuçlar, bu durumda uygulanmaz.

Davetiyenin içeriği**MADDE 244-** (1) Tanıklara gönderilecek davetiyede;

- a) Tanığın adı, soyadı ve açık adresi,
- b) Tarafların ad ve soyadları,
- c) Tanıklık yapacağı konu,
- ç) Hazır bulunması gereken yer, gün ve saat,
- d) Gelmemesinin veya gelmesine rağmen tanıklıktan ya da yemin etmekten çekinmesinin hukuki ve cezai sonuçları,
- e) Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarife gereğince ücret ödeneceği, yazılır.

Çağrıya uyma zorunluluğu

MADDE 245- (1) Kanunda gösterilen hükümler saklı kalmak üzere, tanıklık için çağrılan herkes gelmek zorundadır. Usulüne uygun olarak çağrıldığı hâlde mazeret bildirmeksizin gelmeyen tanık zorla getirilir, gelmemesinin sebep olduğu giderlere ve beşyüz Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmolunur. Zorla getirilen tanık, evvelce gelmemesini haklı gösterecek sebepleri sonradan bildirirse, aleyhine hükmedilen giderler ve disiplin para cezası kaldırılır.

Tanığa soru kâğıdı gönderilmesi

MADDE 246- (1) Hâkim gerekli görülen hâllerde, sözlü olarak dinlenmesi yerine, belirlenecek süre içinde cevaplarını yazılı olarak bildirmesi için tanığa soru kâğıdı gönderilmesine karar verebilir. Bu şekilde işlem yapılması, tanığın vereceği cevabın hükme yeterli olup olmadığı hususunu hâkimin takdir etmesine engel olamaz. Hâkim, verilen yazılı cevapların yetersiz olması hâlinde, tanığı dinlemek üzere davet edebilir.

TANIKLIKTAN ÇEKİNME HAKKI

MADDE 247- (1) Kanunda açıkça belirtilmiş olan hâllerde, tanık olarak çağrılmış bulunan kimse, tanıklık yapmaktan çekenebilir.

(2) **Kişisel nedenlerle tanıklıktan çekinme sebeplerinin varlığı hâlinde, hâkim tanık olarak çağrılmış kimsenin çekinme hakkı bulunduğunu önceden hatırlatır.**

Tanıklıktan çekinme; **Kişisel nedenlerle**, Sır nedeniyle, Menfaat ihlali tehlikesi nedeniyle olmak üzere üçe ayrılır :

KİŞİSEL NEDENLERLE TANIKLIKTAN ÇEKİNME**MADDE 248-** (1) Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekinebilirler:

- a) İki taraftan birinin nişanlısı.
- b) Evlilik bağı ortadan kalkmış olsa dahi iki taraftan birinin eşi.
- c) Kendisi veya eşinin altsoy veya üstsoyu.
- ç) Taraflardan biri ile arasında evlatlık bağı bulunanlar.
- d) Üçüncü derece de dâhil olmak üzere kan veya kendisini oluşturan evlilik bağı ortadan kalkmış olsa dahi kayın hısımları.
- e) Koruyucu aile ve onların çocukları ile koruma altına alınan çocuk.

SIR NEDENİYLE TANIKLIKTAN ÇEKİNME

MADDE 249- Kanun gereği sır olarak korunması gereken bilgiler hakkında tanıklığına başvurulacak kimseler, bu hususlar hakkında tanıklıktan çekinebilirler. **Ancak, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükmü saklı kalmak üzere sır sahibi tarafından sırrın açıklanmasına izin verildiği takdirde, bu kimseler tanıklıktan çekinemezler.**

MENFAAT İHLALİ TEHLİKESİ NEDENİYLE TANIKLIKTAN ÇEKİNME**MADDE 250-** (1) Aşağıdaki hâllerde tanıklıktan çekinilebilir:

- a) Tanığın beyanı kendisine veya 248 inci maddede yazılı kimselerden birine doğrudan doğruya maddi bir zarar verecekse.
- b) Tanığın beyanı kendisinin veya 248 inci maddede yazılı kimselerden birinin şeref veya itibarını ihlal edecek ya da ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına sebep olacaksa.
- c) Tanığın beyanı, meslek veya sanatına ait olan sırların ortaya çıkmasına sebebiyet verecekse.

TANIKLIKTAN ÇEKİNME HAKKININ İSTİSNALARI (Burada belirtilen kişiler, esasen tanıklıktan çekinme hakkında sahiptirler; ancak bunların dinlenmesi, gerçeğin ortaya çıkması bakımından zaruri bulunduğundan, bu kişilere aşağıda sayılan sebeplerin varlığı halinde, tanıklıktan çekinmelerine imkan verilmemiştir)

MADDE 251- (1) 248 ve 249 uncu maddeler ile 250 nci maddenin (a) bendindeki hâllerde;

- a) Bir hukuki işlemin yapılması sırasında tanık olarak bulundurulmuş olan kimse o işlemin esası ve içeriği hakkında,
- b) Aile bireylerinin doğum, ölüm veya evlenmelerinden kaynaklanan olaylar hakkında,
- c) Aile bireyleri arasında, ailevi ilişkilerden kaynaklanan mali uyuşmazlıklara ilişkin vakıalar hakkında,
- ç) Taraflardan birinin hukuki selefi veya temsilcisi olarak kendisinin yaptığı işler hakkında, **tanıklıktan çekinilemez.**

Çekinme sebeplerinin bildirilmesi ve incelenmesi

MADDE 252- (1) Tanıklıktan çekinen kimse, çekinme sebebini ve bu sebebi haklı gösterecek delilini, dinleneceği günden önce yazılı veya davet edildiği duruşmada sözlü olarak bildirmek zorundadır.

(2) Çekinme sebeplerini ve bunun dayanaklarını önceden bildirmiş olan tanık belli günde mahkemeye gelmek zorunda değildir.

(3) Mahkeme, duruşmada bulunan tarafları dinledikten sonra tanıklıktan çekinmenin haklı olup olmadığına karar verir.

Çekinmenin kabul edilmemesinin sonucu

MADDE 253- (1) Tanık, kanuni bir sebep göstermeden tanıklıktan çekinir, yemin etmez veya göstermiş olduğu sebep mahkemece kabul edilmemesine rağmen tanıklık yapmaktan çekinirse beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına ve bu yüzden doğan giderleri ödemesine hükmedilerek, yeniden dinlenilmek üzere yargılama başka güne bırakılır.

(2) Tanık kendisine sorulan sorulara cevap vermez veya yemin etmemekte direnirse o mahkemece iki haftayı geçmemek üzere disiplin hapsine mahkûm edilir.

Tanığın kimliğinin tespiti

MADDE 254- (1) Dinleme sırasında öncelikle tanıktan adı, soyadı, doğum tarihi, mesleği, adresi, taraflarla akrabalığının veya başka bir yakınlığının bulunup bulunmadığı, tanıklığına duyulacak güveni etkileyebilecek bir durumu olup olmadığı sorulur.

Tanıklara itiraz

MADDE 255- (1) Tanığın davada yararı bulunmak gibi tanıklığının doğruluğu konusunda kuşkuyu gerektiren sebepler varsa, bunu iki taraftan biri iddia ve ispat edebilir.

Tanığa görevinin önemini anlatma

MADDE 256- (1) Tanığa dinlenmeden önce;

a) Gerçeği söylemesinin önemi,

b) Gerçeği söylememesi hâlinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı,

c) Doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği,

ç) Duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği ve gerekirse diğer tanıklarla yüzleştirilebileceği, anlatılır.

YEMİNSİZ DİNLENECEKLER**MADDE 257-** (1) Aşağıdaki kimseler yeminsiz dinlenir:

- a) Dinlendiği sırada onbeş yaşını bitirmemiş olanlar.
- b) Yeminin niteliğini ve önemini kavrayamayacak derecede ayırt etme gücüne sahip olmayanlar.

Yeminin zamanı ve şekli**MADDE 258-** (1) Yemin, tanığın dinlenilmesinden önce eda edilir.

(2) Yemin eda edilirken, hâkim de dâhil olmak üzere hazır bulunan herkes ayağa kalkar.

(3) Hâkim tanığa, “Tanık sıfatıyla sorulacak sorulara vereceğiniz cevapların gerçeğe aykırı olmayacağına ve bilginizden hiçbir şey saklamayacağınıza namusunuz, şerefiniz ve kutsal saydığınız bütün inanç ve değerler üzerine yemin ediyormusunuz?” diye sorar. Tanık da cevaben, “Sorulacak sorulara, hiçbir şey saklamadan doğru cevap vereceğime namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum.” demekle yemin eda edilmiş sayılır.

Tanıkların mahkemede dinlenilmesi**MADDE 259-** (1) Tanıklar davaya bakan mahkemede dinlenir.

(2) Mahkeme, gerçeğin ortaya çıkması için gerekliyse, tanığın olayın gerçekleştiği veya şeyin bulunduğu yerde dinlenilmesine karar verebilir.

(3) Mahkeme, hasta veya engelli olmasından dolayı gelemeyen tanığı bulunduğu yerde dinler.

(4) Mahkemenin yargı çevresi dışında bulunan tanığın, bulunduğu yer mahkemesi tarafından dinlenmesine karar verilebilir. İstinabe yolu ile dinlenilmesine karar verilen tanığın, nerede, hangi gün ve saatte dinleneceği hususu, talepleri hâlinde taraflara tebliğ edilir. Bu durumda, tanığın, hangi hususlardan dolayı dinleneceğini hâkim belirler.

Tanığın bilgilendirilmesi**MADDE 260-** (1) Tanık dinlenmeden önce hakkında tanıklık yapacağı olayla ilgili olarak, hâkim tarafından kendisine bilgi verilir ve tanıklık edeceği konulara ilişkin bildiklerini söylemesi istenir.**Tanığın dinlenilme şekli****MADDE 261-** (1) Tanıklar, hâkim tarafından ayrı ayrı dinlenir ve biri dinlenirken henüz dinlenmemiş olanlar salonda bulunamazlar. Tanıklar gerektiğinde yüzleştirilirler.

(2) Tanık, bildiğini sözlü olarak açıklar ve sözü kesilmeden dinlenir. Dinlenilme sırasında, tanık, yazılı notlar kullanamaz. Şu kadar ki, tanık tarihleri ve rakamları tespit etmek veya bazı hususları açıklamak ya da hatırlayabilmek için yazılarına bakmak zorunda olduğunu hâkime söylerse, hâkim derhâl yazılarına bakmasına veya belirleyeceği duruşmada yeniden dinlenmesine karar verebilir.

(3) Hâkim, tanık sözünü bitirdikten sonra, ifade ettiği hususların açıklanması veya tamamlanması amacıyla başka sorular da sorabilir.

(4) Toplu mahkemede başkan, hâkimlerden her birinin tanığa doğrudan doğruya soru sormasına izin verir.

(5) Tanığın sözleri tutanağa yazılarak önünde okunur ve tutanağın altı kendisine imza ettirilir.

Yasak davranışlar

MADDE 262- (1) Tarafların, tanığın sözünü kesmeleri, söz veya hareketle onu övmeleri veya tahkir etmeleri yasaktır. Buna aykırı davranan taraf veya vekili, hâkimin uyarısına rağmen davranışını devam ettirecek olursa, 79 veya 151 inci maddeler uyarınca işlem yapılır.

Tercüman ve bilirkişi kullanılması

MADDE 263- (1) Tanık, Türkçe bilmezse tercümanla dinlenir.

(2) Tanık, sağır ve dilsiz olup okuma ve yazmayı biliyorsa, sorular kendisine yazılı olarak bildirilir ve cevapları yazdırılır; okuma ve yazma bilmediği takdirde, hâkim, kendisini işaret dilinden anlayan bilirkişi yardımıyla dinler.

Yalan yere veya menfaat temin ederek tanıklık edilmesi ve sonuçları

MADDE 264- (1) Hâkim, tanığın tanıklığı esnasında yalan söylediği veya menfaat temin ederek tanıklık ettiği hakkında yeterli delil veya emare elde ederse bir tutanak düzenler ve bu tutanağı derhâl Cumhuriyet başsavcılığına gönderir.

(2) Hâkim, tanığın ve suçta ortakları varsa onların tutuklanmasına da karar verebilir ve kovuşturma yapılmak üzere Cumhuriyet başsavcılığına sevk eder.

İfadesi hükme esas alınan tanığın, yalan yere tanıklık yaptığıının kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararıyla anlaşılması hali, yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil eder.

Tanığa ödenecek ücret ve giderler (1)

MADDE 265- (1) Mahkeme tarafından çağrılan tanığa, her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarife göre, kaybettiği zaman ile orantılı bir ücret verilir. Tanık hazır olmak için seyahat etmek zorunda kalmışsa yol giderleri ile tanıklığa çağrıldığı yerdeki konaklama ve beslenme giderleri de karşılanır.

(2) Birinci fıkra hükmüne göre ödenmesi gereken ücret ve giderler, hiçbir vergi, resim ve harca tabi değildir.

BEŞİNCİ AYRIM**Bilirkişi İncelemesi (m. 266 - 287)****Bilirkişiye başvurulmasını gerektiren hâller**

MADDE 266- (1) Mahkeme, **çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, tarafardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir.**

Ancak genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmedikçe, bilirkişi olarak görevlendirilemez.

Bilirkişi sayısının belirlenmesi

MADDE 267- (1) Mahkeme, bilirkişi olarak, yalnızca bir kişiyi görevlendirebilir. Ancak, gerekçesi açıkça gösterilmek suretiyle, tek sayıda, birden fazla kişiden oluşacak bir kurulun bilirkişi olarak görevlendirilmesi de mümkündür.

Bilirkişilerin görevlendirilmesi

MADDE 268- (1) Bilirkişiler, bölge adliye mahkemelerinin yargı çevreleri esas alınmak suretiyle bilirkişilik bölge kurulu tarafından hazırlanan listede yer alan kişiler arasından seçilir. Ancak kendi bölge listesinde ilgili uzmanlık alanında bilirkişi olmasına rağmen diğer bir bölgedeki bilirkişinin, görevlendirme yapılan yere daha yakın bir mesafede bulunması durumunda, bu listeden de görevlendirme yapılabilir.

(2) Bölge kurulunun hazırladığı listede bilgisine başvurulacak uzmanlık dalında bilirkişi bulunmaması hâlinde, diğer bölge kurullarının listelerinden; burada da bulunmaması hâlinde, Bilirkişilik Kanununun 10 uncu maddesinin (d), (e) ve (f) bentleri hariç birinci fıkrasında yer alan şartları da taşımak kaydıyla listelerin dışından bilirkişi görevlendirilebilir. Listelerin dışından görevlendirilen bilirkişiler, bölge kuruluna bildirilir.

(3) Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kıldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikle başvurulur. Ancak kamu görevlilerine, bağlı bulundukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak görev verilemez.

Bilirkişilik görevinin kapsamı

MADDE 269- (1) Bilirkişilik görevi, mahkemece yapılan davete uyup tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayı, yemin etmeyi ve bilgisine başvurulacak konuda süresinde oy ve görüşünü mahkemeye bildirmeyi kapsar.

(2) Geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uyup, tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayan yahut mahkemeye gelip de yemin etmekten veya süresinde oy ve görüş bildirmekten kaçınan bilirkişiler hakkında, tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir.

Bilirkişilik görevini kabulle yükümlü olanlar

Kural olarak, hiç kimse bilirkişilik görevini kabule mecbur değildirler, ancak, aşağıdaki sayılan kişiler bilirkişilik görevini kabul etmek zorunda kılınmışlardır.

MADDE 270- (1) Aşağıda sayılmış olan kişi ya da kuruluşlar, bilirkişilik görevini kabulle yükümlüdürler:

- a) Resmî bilirkişiler ile 268 inci maddede belirtilmiş bulunan listelerde yer almış olanlar.
 - b) Bilgisine başvurulacak konuyu bilmeksizin, meslek veya zanaatlarını icra etmesine olanak bulunmayanlar. (ayakkabı tamircisi, su tesisatçısı, emlakçı, fırın çalışanı vs. gibi)
 - c) Bilgisine başvurulacak konu hakkında, meslek veya sanat icrasına resmen yetkili kılınmış olanlar. (doktor, mühendis, öğretmen, mali müşavir, mimar vs. gibi)
- (2) Bu kişiler, ancak tanıklıktan çekinme sebeplerine veya mahkemece kabul edilebilir diğer bir sebebe dayanarak, bilirkişilikten çekinebilirler.

Bilirkişiye yemin verdirilmesi

MADDE 271- (1) Listelere kaydedilmiş kişiler arasından görevlendirilmiş olan bilirkişilere, bilirkişilik bölge kurulu veya bulunduğu yer il adli yargı adalet komisyonu huzurunda, *“Bilirkişilik görevimi sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getireceğime, namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ederim.”* şeklindeki sözler, tekrarlattırılmak suretiyle yemin verdirilir. Bu bilirkişilere, görevlendirildikleri her dava veya işte ayrıca yemin verdirilmez; sadece görevlendirme yazısında, bilirkişilere önceden etmiş bulundukları yemine bağlı kalmak suretiyle oy ve görüş bildirmek zorunda oldukları hususu hatırlatılır.

(2) Listelere kaydedilmemiş olan kişiler arasından bilirkişiler görevlendirilmişse, kendilerine, görevlendiren mahkemece, huzurda, göreve başlamadan önce, birinci fıkrada belirtilen şekilde yemin verdirilir. Yemine ilişkin tutanak, hâkim, zabıt kâtabi ve bilirkişi tarafından imzalanır.

Bilirkişinin görevini yapmaktan yasaklı olması ve reddi

MADDE 272- (1) Hâkimler hakkındaki yasaklılık ve ret sebepleriyle ilgili kurallar, bilirkişiler bakımından da uygulanır.

Ancak, bilirkişinin, aynı dava veya işte daha önceden tanık olarak dinlenmiş bulunması, bir ret sebebi teşkil etmez.

(2) Hâkimler hakkındaki yasaklılık sebeplerinden biri, bilirkişinin şahsında gerçekleşmişse, mahkeme, **hüküm verilinceye kadar**, her zaman bilirkişiyi resen görevden alabileceği gibi, bilirkişi de mahkemeden, görevden alınma talebinde bulunabilir.

(3) Ret sebeplerinden birinin bilirkişinin şahsında gerçekleşmesi hâlinde taraflar, bilirkişinin reddini talep edebileceği gibi, bilirkişi de kendisini reddedebilir. Ret talebi veya bilirkişinin kendisini reddetmesinin, r e t s e b e b i n i n ö ğ r e n i l m e s i n d e n i t i b a r e n e n g e ç b i r h a f t a i ç i n d e y a p ı l m ı ş o l m a s ı ş a r t t ır. Ret sebeplerinin ispatı için, yemin teklif edilemez.

(4) Görevden alınma, ret ve bilirkişinin kendisini reddetmesine yönelik talep, bilirkişiyi görevlendiren mahkemece dosya üzerinden incelenir ve karara bağlanır. **Kabule ilişkin kararlar kesindir. Redde ilişkin kararlara karşı ise ancak esas hakkındaki kararlar birlikte kanun yoluna başvurulabilir.**

Bilirkişinin görev alanının belirlenmesi

MADDE 273- (1) Mahkeme, tarafların da görüşünü almak suretiyle bilirkişinin görevlendirilmesine ilişkin kararında, aşağıda belirtilen hususlara yer vermek zorundadır:

- a) İnceleme konusunun bütün sınırlarıyla ve açıkça belirlenmesi.
- b) Bilirkişinin cevaplaması gereken sorular.
- c) Raporun verilme süresi.

(2) Bilirkişiye, görevlendirme yazısının ekinde, inceleyeceği şeyler, dizi pusulasına bağlı olarak ve gerekiyorsa mühürlü bir biçimde teslim edilir; ayrıca bu husus tutanakta gösterilir.

Bilirkişinin görev süresi

MADDE 274- (1) Bilirkişi raporunun hazırlanması için verilecek süre **üç ayı** geçemez. Bilirkişinin talebi üzerine, kendisini görevlendiren mahkeme gerekçesini göstererek, **süreyi üç ayı geçmemek üzere uzatabilir**. Ancak **basit yargılama usulüne** tabi dava ve işlerde **bu süreler iki ay olarak uygulanır**.

(2) Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi görevden alınıp, yerine bir başka kimse, bilirkişi olarak görevlendirilebilir. Bu durumda mahkeme, görevden alınmış olan bilirkişiden, görevden alındığı ana kadar yapmış olduğu işlemler hakkında açıklama yapmasını talep eder ve ayrıca bilirkişinin dizi pusulasına bağlı bir biçimde görevi sebebiyle incelenmek üzere kendisine teslim edilmiş bulunan dosya ve eklerini mahkemeye hemen tevdi etmesini ister. Ayrıca hukuki ve cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebilir ve gerekçesi gösterilerek gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan talep edilir.

Bilirkişinin haber verme yükümlülüğü

MADDE 275- (1) Bilgisine başvuru bilirkişi, kendisine tevdi olunan görevin, uzmanlık alanına girmediğini, inceleme konusu maddi vakıaların açıklığa kavuşturulması ve tespiti için, uzman kimliği bulunan başka bir bilirkişi ile işbirliğine ihtiyaç duyduğunu veya **görevi kabulden kaçınmasını haklı kılacak mazeretini bir hafta içinde görevlendirmeyi yapan mahkemeye bildirir**.

(2) Bilirkişi, incelemesini gerçekleştirebilmek için, bazı hususların önceden soruşturulması ve tespiti ile bazı kayıt ve belgelerin getirtilmesine ihtiyaç duyuyorsa, bunun sağlanması için, bir hafta içinde kendisini görevlendiren mahkemeye bilgi verir ve talepte bulunur.

Bilirkişinin görevini bizzat yerine getirme yükümlülüğü

MADDE 276- (1) Bilirkişi, mahkemece kendisine tevdi olunan görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye bırakamaz.

Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğü

MADDE 277- (1) Bilirkişi, görevi sebebiyle yahut görevini yerine getirirken öğrendiği sırları saklamak, kendisi ve başkaları yararına kullanmaktan kaçınmakla yükümlüdür.

Bilirkişinin yetkileri

MADDE 278- (1) Bilirkişi, görevini, mahkemenin sevk ve idaresi altında yürütür.

(2) Bilirkişi, görev alanı veya sınırları hakkında tereddüde düşerse, bu tereddüdünün giderilmesini, her zaman mahkemeden isteyebilir.

(3) Bilirkişi, incelemesini gerçekleştirirken ihtiyaç duyarsa, mahkemenin de uygun bulması kaydıyla, tarafların bilgisine başvurabilir. Taraflardan birinin bilgisine başvurulacağı hâllerde, mahkemece bilirkişiye, taraflardan biri bulunmaksızın diğerinin dinlenemeyeceği hususu önceden hatırlatılır.

(4) Bilirkişinin oy ve görüşünü açıklayabilmesi için bir şey üzerinde inceleme yapması zorunlu ise mahkeme kararı ile gerekli incelemeyi yapabilir. Bu işlemin icrası sırasında taraflar da hazır bulunabilir.

Bilirkişi açıklamalarının tespiti ve rapor

MADDE 279- (1) Mahkeme, bilirkişinin oy ve görüşünü yazılı veya sözlü olarak bildirmesine karar verir.

(2) Raporda, tarafların ad ve soyadları, bilirkişinin görevlendirildiği hususlar, gözlem ve inceleme konusu yapılan maddi vakıalar, gerekçe ve varılan sonuçlarla, bilirkişiler arasında görüş ayrılığı varsa, bunun sebebi, düzenlenme tarihi ve bilirkişi ya da bilirkişilerin imzalarının bulunması gerekir. Azınlıkta kalan bilirkişi, oy ve görüşünü ayrı bir rapor hâlinde de mahkemeye sunabilir.

(3) Mahkeme, bilirkişinin oy ve görüşünü sözlü olarak açıklamasına karar verirse, bilirkişinin açıklamaları tutanağa geçirilir ve tutanağın altına bilirkişinin de imzası alınır. Kurul hâlinde görevlendirme söz konusu ise bilirkişilerin bilgilerine başvurulmuş hususu hemen aralarında müzakere etmelerine imkân tanınır ve müzakere sonucunda açıklanan oy ve görüş, tutanakla tespit edilip; tutanağın altı, bilirkişilere imza ettirilir.

(4) Bilirkişi, raporunda ve sözlü açıklamaları sırasında çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hâkim tarafından yapılması gereken hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamaz.

Bilirkişi raporunun verilmesi

MADDE 280- (1) Bilirkişi, raporunu, varsa kendisine incelenmek üzere teslim edilen şeylerle birlikte bir dizi pusulasına bağlı olarak mahkemeye verir; verildiği tarih rapora yazılır ve duruşma gününden önce birer örneği taraflara tebliğ edilir.

Bilirkişi raporuna itiraz

MADDE 281- (1) Taraflar, bilirkişi raporunun, kendilerine tebliği tarihinden itibaren **iki hafta içinde**, raporda eksik gördükleri hususların, bilirkişiye tamamlattırılmasını; belirsizlik gösteren hususlar hakkında ise bilirkişinin açıklama yapmasının sağlanmasını veya yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep edebilirler. Bilirkişi raporuna karşı talebin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor veya imkansız olması ya da özel yahut teknik bir çalışmayı gerektirmesi halinde yine bu süre içinde mahkemeye başvuran tarafa, sürenin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek süre verilebilir.

(2) Mahkeme, bilirkişi raporundaki eksiklik yahut belirsizliğin tamamlanması veya açıklığa kavuşturulmasını sağlamak için, bilirkişiden, yeni sorular düzenlemek suretiyle ek rapor alabileceği gibi, tayin edeceği duruşmada, sözlü olarak açıklamalarda bulunmasını da kendiliğinden isteyebilir.

(3) Mahkeme, gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse, yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla, tekrar inceleme de yaptırabilir.

Bilirkişinin oy ve görüşünün değerlendirilmesi

MADDE 282- (1) Hâkim, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirir.

Bilirkişi gider ve ücreti

MADDE 283- (1) Bilirkişiye, sarf etmiş olduğu emek ve mesaiyle orantılı bir ücret ile inceleme, ulaşım, konaklama ve diğer giderleri ödenir. Bu konuda, Adalet Bakanlığınca çıkarılacak ve her yıl güncellenecek olan tarife esas alınır.

Bilirkişinin ceza hukuku bakımından durumu

MADDE 284- (1) Bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir.

Bilirkişinin hukuki sorumluluğu

MADDE 285- (1) Bilirkişinin kasten veya ağır ihmal suretiyle düzenlemiş olduğu gerçeğe aykırı raporun, mahkemece hükme esas alınması sebebiyle zarar görmüş olanlar, bu zararın tazmini için Devlete karşı tazminat davası açabilirler.

(2) Devlet, ödediği tazminat için sorumlu bilirkişiye rücu eder.

Davaların açılacağı mahkeme

MADDE 286- (1) Devlet aleyhine açılacak olan tazminat davası, gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun ilk derece mahkemesince hükme esas alındığı hâllerde, bu mahkemenin yargı çevresi içinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi hukuk dairesinde; bölge adliye mahkemesince hükme esas alındığı hâllerde ise Yargıtay ilgili hukuk dairesinde görülür.

(2) Devletin sorumlu bilirkişiye karşı açacağı rücu davası, tazminat davasını karara bağlamış olan mahkemede görülür.

Rücu davasında zamanaşımı

MADDE 287- (1) Devlet, ödediği tazminat nedeniyle, sorumlu bilirkişiye, ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde rücu eder. Hükme esas alınan bilirkişi raporu kasten gerçeğe aykırı olarak düzenlenmişse, bu durumda, ceza zamanaşımı süresi uygulanır.

A L T I N C I A Y R I M

K e ş i f (m . 2 8 8 – 2 9 2)

Keşif kararı

MADDE 288- (1) Hâkim, uyuşmazlık konusu hakkında bizzat duyu organları yardımıyla bulunduğu yerde veya mahkemede inceleme yaparak bilgi sahibi olmak amacıyla keşif yapılmasına karar verebilir. Hâkim gerektiğinde bilirkişi yardımına başvurur.

(2) Keşif kararı, mahkemece, sözlü yargılamaya kadar taraflardan birinin talebi üzerine veya resen alınır.

Keşfe yetkili mahkeme

MADDE 289- (1) Keşif, davaya bakan mahkemece icra edilir. Keşif konusu, mahkemenin yargı çevresi dışında ise inceleme istinabe suretiyle yapılır.

(2) Keşif konusu, büyükşehir belediye sınırları içerisinde ise inceleme, davaya bakan mahkeme tarafından da yerine getirilebilir.

Keşfin yapılması

MADDE 290- (1) Keşfin yeri, kapsamı ve zamanı mahkeme tarafından tespit edilir. Keşif, taraflar hazır iseler huzurlarında, aksi takdirde yokluklarında yapılır.

(2) Mahkeme keşif sırasında tanık ve bilirkişi dinleyebilir. Keşif sırasında, yapılan tüm işlemler ve beyanları içeren bir tutanak düzenlenir. Tutanağa, hâkimin keşif konusu ve mahalliyle ilgili gözlemleri de yazılır. Plan, çizim, fotoğraf gibi belgeler de tutanağa eklenir.

(3) Mahkeme, bir olayın nasıl geçmiş olabileceğini tespit için temsili uygulama da yaptırabilir.

Keşfe katlanma zorunluluğu

MADDE 291- (1) Taraflar ve üçüncü kişiler, keşif kararının gereğine uymak ve engelleyici tutum ve davranışlardan kaçınmak zorundadırlar.

(2) Keşif yapılmasına taraflardan birinin karşı koyması hâlinde, o kimse ispat yükü kendisine düşen taraf ise bu delilden vazgeçmiş; diğer taraf ise iddia edilen vakıayı kabul etmiş sayılır. Şu kadar ki, hâkim duruma ve karşı koyma sebebine göre bu hükmü uygulamayabilir.

(3) Keşif, üçüncü kişi için uygun olan zamanda yapılır. Keşif zamanı ve yeri üçüncü kişiye bildirilir. Gecikmesinde zarar umulan hâllerde bildirim yapılmaksızın keşif icra edilir. Keşfe karşı koyma hâlinde hâkim, üçüncü kişiyi karşı koymanın sebep olduğu giderlere ve beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına mahkûm eder; gerektiğinde zor kullanılmasına karar verebilir. *Ancak, üçüncü kişi tanıklıktan çekinme sebeplerine dayanarak keşfe katlanma yükümlülüğünden kaçınabilir.*

Soybağı tespiti için inceleme

MADDE 292- (1) Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir.

(2) Üçüncü kişi tanıklıktan çekinme hakkı bulunduğunu ileri sürerek bu yükümlülüğünden kaçınamaz.

Y E D İ N C İ A Y R I M

U z m a n G ö r ü ſ ü

Uzman Görüşü

Taraflar dava konusu olayla ilgili uzmanından uzman görüşü alabilirler. Taraflar dava açmadan evvel ya da dava açıldıktan sonra iddia ve savunmalarını güçlendirmek için uzman görüşüne başvurabilirler. Bu uzman görüşüne dayanarak dilekçelerini mahkemeye sunabilirler.

Mahkeme özellikle özel ve teknik bilgiyi gerektiren konularda tarafın sunduğu uzman görüşünün dava konusuyla ilgili olması halinde dikkate almak ve değerlendirmek zorundadır. Ancak bu usul hukuku anlamında resmi bilirkişi raporu değildir.

Uzman görüşünden yararlanan tarafın haklı çıkması halinde uzmana kişiye yargılama giderleri içerisinde herhangi bir ücret ödenmez.

Uzman görüşü bir delil değildir, taraf beyanının eki niteliğindedir.

Hakim uzman görüşü alınmasına re'sen karar veremez.

Uzman görüşü

MADDE 293- (1) Taraflar, dava konusu olayla ilgili olarak, uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Sadece bu nedenle ayrıca süre istenemez.

(2) Hâkim, talep üzerine veya resen, kendisinden rapor alınan uzman kişinin davet edilerek dinlenilmesine karar verebilir. Uzman kişinin çağrıldığı duruşmada hâkim ve taraflar gerekli soruları sorabilir.

(3) Uzman kişi çağrıldığı duruşmaya geçerli bir özrü olmadan gelmezse, hazırlamış olduğu rapor mahkemece değerlendirmeye tabi tutulmaz.

KANUNDA DÜZENLENMEMİŞ DELİLLER

Kanunun belirli delillerle ispat zorunluluğunu öngörmediği hallerde, Kanun'da düzenlenmemiş olan diğer delillere de başvurulabilir.

Takdiri delillerle ispatın mümkün olduğu davalarda, akli, mantıki ve hukuka uygun yollardan elde edilmiş olmak koşuluyla, davayı aydınlatabilecek ve davanın dayanağı olan vakıaları ispatlayabilecek her türlü unsur delil olarak değerlendirilebilir.

YEDİNCİ KISIM

Hüküm ve Davaya Son Veren Taraf İşlemleri

BİRİNCİ AYRIM- Hüküm

Hüküm, hükmün verilmesi ve tefhimi

MADDE 294- (1) Mahkeme, usule veya esasa ilişkin bir nihai kararla davayı sona erdirir. ***Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükmüdür.***

(2) Hüküm, yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve tefhim olunur.

(3) Hükmün tefhimi, her hâlde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur.

(4) Zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hâllerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak **bir ay** içinde yazılması gerekir.

(5) Hükmün tefhimini, duruşmada bulunanlar ayakta dinler.

(6) Hükme ilişkin hususlar, niteliğine aykırı düşmedikçe, usule ilişkin nihai kararlar hakkında da uygulanır.

Hükmün müzakeresi

MADDE 295- (1) Hüküm, **GİZLİ MÜZAKERE EDİLEREK** hazırlanır ve **A L E N E N T E F H İ M** olunur.

(2) Hükmü, yargılamanın sona erdiğinin bildirildiği duruşmada hazır bulunan hâkim veya hâkimler verir. Bu şekilde hüküm verebilecek hâkimlerin tamamı hazır bulunmadıkça hüküm hakkında görüşme yapılamaz.

(3) Hükmün müzakeresi sırasında, yargılamanın sona erdiğinin bildirildiği duruşmada hazır bulunan hâkim bulunmuyorsa, gerekli görüldüğü takdirde tarafların sözlü açıklamaları tekrar dinlendikten sonra müzakere edilir ve hüküm verilir.

Hükmün oylanması ve yeter sayı

MADDE 296- (1) Toplu mahkemelerde hüküm hakkındaki müzakereyi mahkeme başkanı idare eder. Müzakere yapıldıktan sonra, başkan, müzakereye katılan en kıdemsiz üyeden başlayarak her üyenin ayrı ayrı oyunu alır ve en son kendi oyunu açıklar.

(2) Hüküm, oy çokluğu ile de verilebilir.

Hükmün kapsamı

MADDE 297- (1) Hüküm “Türk Milleti Adına” verilir ve bu ibareden sonra aşağıdaki hususları kapsar:

- a) Hükmü veren mahkeme ile hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin ad ve soyadları ile sicil numaraları, mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa hükmün hangi sıfatla verildiğini.
- b) Tarafların ve davaya katılanların kimlikleri ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları ile adreslerini.
- c) Tarafların iddia ve savunmalarının özetini, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delilleri, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesini, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebepleri.
- ç) Hüküm sonucu, yargılama giderleri ile taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iadesi, varsa kanun yolları ve süresini. **(Hangi tarafın kanun yoluna başvurabileceğine dair bir husus hüküm kısmında bulunmaz.)**
- d) Hükümün verildiği tarih ve hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin imzalarını.
- e) Gerekçeli kararın yazıldığı tarihi.

(2) Hükümün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir.

Hükmün yazılması

MADDE 298- (1) Hüküm, hükmü veren hâkim, toplu mahkemelerde başkan veya hükme katılmış olan hâkimlerden başkanın seçeceği bir üye tarafından yazılır.

(2) Gerekçeli karar, tefhim edilen hüküm sonucuna aykırı olamaz.

(3) Hükümde gerekçesi ile birlikte karşı oya da yer verilir.

(4) Hüküm, hükmü veren hâkim veya hâkimler ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır.

Hükmün imza edilememesi

MADDE 299- (1) Hüküm sonucu tefhim edildikten sonra gerekçeli karar imzalanmadan, hâkim ölür veya herhangi bir sebeple imzalayamayacak hâle düşerse, yeni hâkim, tefhim edilen hükme uygun olarak gerekçeli kararı bizzat yazarak imzalar. Toplu mahkemelerde böyle bir durumun gerçekleşmesi hâlinde, hüküm diğer hâkimler tarafından imzalanır ve başkan veya en kıdemli hâkim tarafından, hükmün altına diğer hâkimin imza edememesinin sebebi yazılarak imza olunur.

Hükmün korunması

MADDE 300- (1) Hükme katılan hâkimlerle zabıt kâtibinin imzalarını ve mahkeme mührünü taşıyan hüküm arşivde korunur.

Hüküm nüshası

MADDE 301- (1) Hüküm yazılıp imza edildikten ve mahkeme mührü ile mühürlendikten sonra, nüshaları yazı işleri müdürü tarafından taraflardan her birine makbuz karşılığında verilir ve bir nüshası da gecikmeksizin diğer tarafa tebliğ edilir. Hükümün bir nüshası da dosyasında saklanır.

(2) Taraflardan her birine verilen hüküm nüshası ilamdır.

(3) Tarafların elinde bulunan hüküm nüshalarının farklı olması hâlinde karar kartonundaki esas alınır.

İlamın alınması, kesinleşme kaydı ve harçlar

MADDE 302- (1) Taraflar, harcının ödenmiş olup olmamasına bakılmaksızın ilamı her zaman alabilirler.

(2) Bakiye karar ve ilam harcının ödenmemiş olması, hükmün tebliğe çıkarılmasına, takibe konmasına ve kanun yollarına başvurulmasına engel teşkil etmez.

(3) 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu dâhil, diğer kanunların bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.

(4) Hükümün kesinleştiği, ilamın altına veya arkasına yazılıp, tarih ve mahkeme mührü konmak ve başkan veya hâkim tarafından imzalanmak suretiyle belirtilir.

(5) Kanun yollarından geçmek suretiyle kesinleşen kararların kesinleşme kaydı ile kesinleşme kaydı yapılan kararların yerine getirilmesi için gerekli bildirimler de ilk derece mahkemesince yapılır.

KESİN HÜKÜM

MADDE 303- (1) Bir davaya ait şeklî anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir.

(2) Bir hüküm, davada veya karşılık davada ileri sürülen taleplerden, sadece hükme bağlanmış olanlar hakkında kesin hüküm teşkil eder.

(3) Kesin hüküm, tarafların küllî halefleri hakkında da geçerlidir.

(4) Bir dava dolayısıyla ortaya çıkan kesin hüküm, o hükmün kesinleşmesinden sonra dava konusu şeyin mülkiyetini tarafların birisinden devralan yahut dava konusu şey üzerinde sınırlı bir ayni hak veya fer'î zilyetlik kazanan kişiler hakkında da geçerlidir. Ancak, Türk Medenî Kanununun iyiniyetle mal edinmeye ait hükümleri saklıdır.

(5) Müteselsil borçlulardan biri veya birkaçı ile alacaklı arasında yahut müteselsil alacaklılardan biri veya birkaçı ile borçlu arasında oluşan kesin hüküm, diğerleri hakkında geçerli değildir.

İ K İ N C İ A Y R I M

Hükmün Tashihi , Tavzihi ve Tamamlanması

HÜKMÜN TASHİHİ (DÜZELTİLMESİ)

MADDE 304- (1) Hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar, **mahkemece resen veya taraflardan birinin talebi** üzerine düzeltilebilir. Hüküm tebliğ edilmişse hâkim, tarafları dinlemeden hatayı düzeltemez. Davet üzerine taraflar gelmezse, dosya üzerinde inceleme yapılarak karar verilebilir.

(2) Tashih kararı verildiği takdirde, düzeltilen hususlarla ilgili karar, mahkemede bulunan nüshalar ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılır, imzalanır ve mühürlenir.

Hükmün tamamlanması

MADDE 305/A- (1) Taraflardan her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir.

HÜKMÜN TAVZİHİ (AÇIKLANMASI)

MADDE 305- (1) Hüküm yeterince açık değilse veya icrasında tereddüt uyandırıyor yahut birbirine aykırı fıkralar içeriyorsa, **icrası tamamlanıncaya kadar taraflardan her biri** hükmün açıklanmasını veya tereddüt ya da aykırılığın giderilmesini isteyebilir.

(2) *Hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar, tavzih yolu ile sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez.*

M a h k e m e c e h ü k m ü n t a v z i h i n e r e ' s e n k a r a r v e r i l e m e z .

Hüküm fıkrası ile gerekçe arasında çelişki varsa, bu çelişkinin giderilmesi için tavzih yoluna başvurulabilir.

Kısa kararla gerekçeli karar arasında çelişki olması halinde, hükmün tavzihi yoluna değil kanun yoluna gidilmelidir.

TAVZİH ve tamamlama TALEBİ ile USULÜ

MADDE 306- (1) Tavzih **veya tamamlama** dilekçeye tarafların sayısı kadar nüsha eklenmek suretiyle hükmü veren mahkemeden istenebilir. Dilekçenin bir nüshası, cevap süresi mahkemece belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Cevap, tavzih **veya tamamlama** talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur.

(2) Mahkeme, cevap verilmemiş olsa bile dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir; ancak gerekli görürse iki tarafı sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için davet edebilir.

(3) Mahkeme tavzih **veya tamamlama** talebini yerinde gördüğü takdirde 304 üncü madde uyarınca işlem yapar.

ÜÇÜNCÜ AYRIM

Davaya Son Veren Taraf İşlemleri (m.307 – 315)

DAVADAN FERAGAT

MADDE 307- (1) Feragat, davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir.

♦ Davanın geri alınması ile feragat farklıdır. Davanın geri alınmasından davacı davayı yeniden açma hakkını saklı tutmaktadır.

♦ Feragat hüküm kesinleşinceye kadar her aşamada yapılabilir.

Feragat kural olarak her tür davada yapılabilir. Ancak şu davalardan feragat edilemez :

- Hâkimin fiili sebebiyle Devlete karşı açılan tazminat davalarında feragat davayı sona erdirmez.
- Ortaklığın giderilmesi davalarında da davalılardan birisi davaya devam etmek isterse feragat sonuç doğurmaz.
- İflas kararı verilmesinden sonra iflas davasından vazgeçme mümkün değildir
- Cumhuriyet savcısının yer aldığı davalarda feragat mümkün değildir.

- Feragatte bulunan avukat ise vekâletnamesinde açık yetkisinin bulunması gerekir.
- Feragat kayıtsız şartsız olmalıdır. Şarta bağlı bir feragat bir sulh teklifi olarak değerlendirilir.
- Feragat kısmen de yapılabilir.
- Feragat kararı üzerine davacı yargılama giderlerine davada aleyhine karar verilmiş gibi mahkûm olur.
- Feragat kesin hüküm gibi sonuç doğurur. Kural olarak dönülemez. Ancak irade sakatlığı hallerinde iptalleri istenebilir.

DAVAYI KABUL

MADDE 308- (1) Kabul, davacının talep sonucuna, davalının kısmen veya tamamen muvafakat etmesidir.

(2) Kabul, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri davalarda hüküm doğurur.

- ♦ Kabul, ancak tarafların üzerinde tasarruf edebilecekleri davalarda sonuç doğurur. **Örneğin, soy bağı ile ilgili işlerde kabul ile dava sona ermez.**
- ♦ Kabul, ikrarla karıştırılmamalıdır. Kabulde davacının dava konusu ile ilgili talep sonuçlarının davalı tarafından kabul edilmesi söz konusu iken, ikrarda davacının talep sonucu değil, ileri sürülen vakılardan biri veya bir kaç kabul edilir ve sadece ikrar edilen vakıanın ispatına gerek kalmaz.
- ♦ **Kabul davanın sona ermesine yani hükmün kesinleşmesine kadar yapılabilir. Kabul de şarta bağlı yapılamaz, kabul kısmen veya tamamen yapılabilir.**
- ♦ Kabul de feragat gibi kesin hüküm doğurur. İrade sakatlığı hallerinde iptalleri istenebilir.

Feragat ve kabulün şekli

MADDE 309- (1) Feragat ve kabul, dilekçeyle veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılır.

(2) Feragat ve kabulün hüküm ifade etmesi, karşı tarafın ve mahkemenin muvafakatine bağlı değildir.

(3) Kısmen feragat veya kabulde, feragat edilen veya kabul edilen kısmın, dilekçede yahut tutanakta açıkça gösterilmesi gerekir.

(4) **Feragat ve kabul, kayıtsız ve şartsız olmalıdır.**

Feragat ve kabulün zamanı

MADDE 310- (1) Feragat ve kabul, hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir.

(2) Feragat veya kabul, hükmün verilmesinden sonra yapılmışsa, taraflarca kanun yoluna başvurulmuş olsa dahi, dosya kanun yolu incelemesine gönderilmez ve ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesince feragat veya kabul doğrultusunda ek karar verilir.

(3) Feragat veya kabul, dosyanın temyiz incelemesine gönderilmesinden sonra yapılmışsa, Yargıtay temyiz incelemesi yapmaksızın dosyayı feragat veya kabul hususunda ek karar verilmek üzere hükmü veren mahkemeye gönderir.

Feragat ve kabulün sonuçları

MADDE 311- (1) Feragat ve kabul, kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. İrade bozukluğu hâllerinde, feragat ve kabulün iptali istenebilir.

Feragat ve kabul hâlinde yargılama giderleri

MADDE 312- (1) Feragat veya kabul beyanında bulunan taraf, davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilir. Feragat ve kabul, talep sonucunun sadece bir kısmına ilişkin ise yargılama giderlerine mahkûmiyet, ona göre belirlenir.

(2) Davalı, davanın açılmasına kendi hâl ve davranışıyla sebebiyet vermemiş ve yargılamanın ilk duruşmasında da davacının talep sonucunu kabul etmiş ise yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmez.

SULH

MADDE 313- (1) Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir.

(2) Sulh, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalarda yapılabilir.

(3) D a v a k o n u s u n u n d ı ŝ ı n d a k a l a n h u s u s l a r d a s u l h u n k a p s a m ı n a d â h i l e d i l e b i l i r .

(4) Sulh, şarta bağlı olarak da yapılabilir.

Sulhun zamanı - MADDE 314- (1) Sulh, hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir.

(2) Sulh, hükmün verilmesinden sonra yapılmışsa, taraflarca kanun yoluna başvurulmuş olsa dahi, dosya kanun yolu incelemesine gönderilmez ve ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesince sulh doğrultusunda ek karar verilir.

(3) Sulh, dosyanın temyiz incelemesine gönderilmesinden sonra yapılmışsa, Yargıtay temyiz incelemesi yapmaksızın dosyayı sulh hususunda ek karar verilmek üzere hükmü veren mahkemeye gönderir.

Sulhun etkisi

MADDE 315- (1) Sulh, ilgili bulunduğu davayı sona erdirir ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Mahkeme, taraflar sulhe göre karar verilmesini isterlerse, sulh sözleşmesine göre; sulhe göre karar verilmesini istemezlerse, karar verilmesine yer olmadığına karar verir.

(2) İrade bozukluğu ya da AŞIRI YARARLANMA hâllerinde sulhun iptali istenebilir.

FERAGAT	KABUL	SULH
Davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir	Davacının talep sonucunu davanın kısmen veya tamamen muvafakat etmesidir	Görölmekte olan bir davada tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir
İçerik itibarıyla maddi hukuk işlemidir	İçerik itibarıyla maddi hukuk işlemidir	İçerik itibarıyla maddi hukuk işlemidir
Maddi hukuktaki irade bozukluğu hallerine dayanarak iptalleri istenebilir	Maddi hukuktaki irade bozukluğu hallerine dayanarak iptalleri istenebilir	Maddi hukuktaki irade bozukluğu hallerine (hata, hile, tehdit) ve <u>aşırı yararlanmaya</u> dayanarak iptalleri istenebilir
Hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir	Hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir	Hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir
Vekil özel yetki verilmesini gerektiren haller arasında yer alır	Vekil özel yetki verilmesini gerektiren haller arasında yer alır	Vekile özel yetki verilmesini gerektiren haller arasında yer alır
Maddi anlamda kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur	Maddi anlamda kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur	Maddi anlamda kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur
Kural olarak her davada mümkündür. Bununla birlikte aşağıdaki davalardan feragat edilmesi mümkün değildir. -Hakimlerin fiilleri sebebiyle devlet aleyhine açılan tazminat davası - Ortaklığın giderilmesi davası -İflas kararı verilmesinden sonra iflas davasından vazgeçme -Cumhuriyet savcısının yer aldığı davalar	Ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri davalarda hüküm doğurur	Ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri davalarda hüküm doğurur
Hüküm ifade etmesi, karşı tarafın ve mahkemenin muvafakatine bağlı değildir	Hüküm ifade etmesi, karşı tarafın ve mahkemenin muvafakatine bağlı değildir	Hüküm ifade etmesi, mahkemenin muvafakatine bağlı değildir
Şarta bağlı yapılamaz	Şarta bağlı yapılamaz	Şarta bağlı yapılabilir
Dava konusunun dışında kalan hususlar feragatin kapsamına dahil edilemez.	Dava konusunun dışında kalan hususlar kabulün kapsamına dahil edilemez.	Dava konusunun dışında kalan hususlar sulhun kapsamına dahil edilebilir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜ (m.316 - 322)

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler

MADDE 316- (1) Basit yargılama usulü, kanunlarda açıkça belirtilenler dışında, aşağıdaki durumlarda uygulanır:

- a) Sulh hukuk mahkemelerinin görevine giren dava ve işler.
- b) Doğrudan dosya üzerinden karar vermek konusunda kanunun mahkemeye takdir hakkı tanıdığı dava ve işler.
- c) İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti gibi geçici hukuki koruma talepleri ile deniz raporlarının alınması, dispeççi atanması talepleri ve bunlara karşı yapılacak olan itirazlar.
- ç) Her çeşit nafaka davaları ile velayet ve vesayete ilişkin dava ve işler. (Ancak soybağına ilişkin yargılama yazılı yargılama usulüne tabiidir.)
- d) Hizmet ilişkisinden doğan davalar.
- e) Konkordato ve sermaye şirketleri veya kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin açılacak davalar.
- f) Tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler.
- g) Diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı belirtilen dava ve işler.

Miktar veya değeri beş yüz bin Türk Lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanır. TTK m. 4/II)

Dilekçelerin verilmesi

MADDE 317- (1) Dava açılması ve davaya cevap verilmesi dilekçe ile olur.

(2) **Cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır.** Ancak mahkeme durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, yine bu süre zarfında mahkemeye başvuran davalıya, **cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek bir süre verebilir.** Ek cevap süresi talebi hakkında verilen karar taraflara derhâl bildirilir.

(3) Taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler.

(4) Dava ve cevap dilekçeleri yönetmelikte belirlenecek formun doldurulması suretiyle de verilebilir.

Delillerin ikamesi

MADDE 318- (1) Taraflar dilekçeleri ile birlikte, tüm delillerini açıkça ve hangi vakianın delili olduğunu da belirterek bildirmek; ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgilere dilekçelerinde yer vermek zorundadır.

İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı

MADDE 319- (1) İddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dava açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar.

Ön inceleme ve tahkikat

MADDE 320- (1) Mahkeme, mümkün olan hâllerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir.

(2) Daha önce karar verilemeyen hâllerde mahkeme, ilk duruşmada dava şartları ve ilk itirazlarla hak düşürücü süre ve zamanaşımı hakkında tarafları dinler; daha sonra tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder.

Uyuşmazlık konularının tespitinden sonra hâkim, tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder. Tarafların sulh olup olmadıkları, sulh olmadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanağa yazılır; tutanağın altı hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür.

(3) **Mahkeme, tarafların dinlenmesi, delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemlerinin yapılmasını yukarıdaki fıkrafta belirtilen duruşma hariç, iki duruşmada tamamlar. Duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz.** İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması, istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirleyebilir ve ikiden fazla duruşma yapabilir.

(4) Basit yargılama usulüne tabi davalarda, işlemten kaldırılmasına karar verilmiş olan dosya, yenilenmesinden sonra takipsiz bırakılırsa, dava açılmamış sayılır.

Hüküm

MADDE 321- (1) Tahkikatın tamamlanmasından sonra, mahkeme tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Taraflara beyanda bulunabilmeleri için ayrıca süre verilmez.

(2) Kararın tefhimi, mahkemece hükme ilişkin tüm hususların gerekçesi ile birlikte açıklanması ile gerçekleşir. Ancak zorunlu hâllerde, hâkim bu durumun sebebini de tutanağa geçirmek suretiyle, sadece hüküm özetini tutanağa yazdırarak kararı tefhim edebilir. Bu durumda gerekçeli kararın en geç **bir ay içinde yazılarak tebliğe çıkartılması gerekir.**

Uygulanacak hükümler

MADDE 322- (1) Bu Kanun ve diğer kanunlarda basit yargılama usulü hakkında hüküm bulunmayan hâllerde, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır.

(2) Paylaştırma ve ortaklığın giderilmesi için satış yapılması gereken hâllerde, hâkim satış için bir memur görevlendirir. Taşınır ve taşınmaz malların satışı İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre yapılır.

	YAZILI YARGILAMA USULÜ	BASIT YARGILAMA USULÜ
Cevap süresi	2 Hafta	2 hafta
Cevap için Ek süre	1 ay	2 hafta
Cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri	Var	Yok
İddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ne zaman başlar ?	Cevaba cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile başlar	Davanın açılması ile başlar
Savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ne zaman başlar ?	İkinci cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile başlar	Cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile başlar
Ön inceleme aşamasında duruşma sayısı	En fazla 2 duruşma yapılır	En fazla 1 duruşma yapılır
Ön inceleme aşamasında tarafların ön inceleme duruşmasına gelmemesi	Ön inceleme duruşmasına taraflardan birinin mazeretsiz olarak gelmemesi, gelen tarafını iddia veya savunmasını genişletmesi yahut değiştirmesi konusunda özel bir durum yaratmaz	Ön inceleme duruşmasına taraflardan birinin mazeretsiz olarak gelmemesi, gelen tarafını iddia veya savunmasını genişletmesi yahut değiştirmesi konusunda özel bir durum yaratmaz
Duruşma sayısı	Duruşma sınırlaması yoktur	Kural olarak en fazla 2 duruşma yapılır
Duruşmalar arasındaki süre	Duruşmalar arasında süre sınırlaması yoktur	Kural olarak bir aydan daha uzun olamaz
Sözlü yargılama ve hüküm aşaması için ayrı bir duruşma günü verilir mi ?	Mahkeme tahkikatın bitiminden sonra tarafların son beyanlarını alır ve sözlü yargılama aşamasına geçilir. Ancak taraflardan birinin süre istemesi halinde mahkeme ayrı bir duruşma günü tayin eder.	Mahkeme tahkikatın bitiminden sonra tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararın tefhimi eder. Taraflara beyanda bulabilmeleri için ayrıca süre verilmez. Ayrı bir duruşma günü verilmez.
Dosyanın işlem den kaldırılması	Bir dava en fazla iki defa takipsiz bırakılabilir ve iki defa yenilenebilir, ikinci yenilemeden sonra dava, üçüncü kez takipsiz bırakılırsa mahkeme kendiliğinden davanın açılmamış sayılmasına karar verir.	Bir dava en fazla bir defa takipsiz bırakılabilir ve bir defa yenilenebilir. Yenilemeden sonra dava ikinci kez takipsiz bırakılırsa mahkeme kendiliğinden davanın açılmamış sayılmasına karar verir.
Gerekçeli kararın yazılması süresi	Zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekir.	Zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

YARGILAMA GİDERLERİ VE ADLİ YARDIM

BİRİNCİ AYRIM

Yargılama Giderleri

Yargılama giderlerinin kapsamı

MADDE 323- (1) Yargılama giderleri şunlardır:

- a) Başvurma karar ve ilam harçları.
- b) Dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri.
- c) Dosya ve sair evrak giderleri.
- ç) Geçici hukuki koruma tedbirleri ve protesto, ihbar, ihtarname ve vekâletname düzenlenmesine ilişkin giderler.
- d) Keşif giderleri.
- e) Tanık ile bilirkişiye ödenen ücret ve giderler.
- f) Resmî dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve sair giderler.
- g) Vekil ile takip edilmeyen davalarda tarafların hazır bulundukları günlere ait gündelik, seyahat ve konaklama giderlerine karşılık hâkimin takdir edeceği miktar; vekili bulunduğu hâlde mahkemece bizzat dinlenmek, isticvap olunmak veya yemin etmek üzere çağrılan taraf için takdir edilecek gündelik, yol ve konaklama giderleri.
- ğ) Vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti.
- h) Yargılama sırasında yapılan diğer giderler.

Delil ikamesi için avans

MADDE 324- (1) Taraflardan her biri ikamesini talep ettiği delil için mahkemece belirlenen avansı, verilen kesin süre içinde yatırmak zorundadır. Taraflar birlikte aynı delilin ikamesini talep etmişlerse, gereken gideri yarı yarıya avans olarak öderler.

(2) Taraflardan birisi avans yükümlülüğünü yerine getirmezse, diğer taraf bu avansı yatırabilir. Aksi hâlde talep olunan delilin ikamesinden vazgeçilmiş sayılır.

(3) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işler hakkındaki hükümler saklıdır.

Resen yapılması gereken işlemlere ilişkin giderler

MADDE 325- (1) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından resen başvuru deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir.

Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine hükmedilir.

Yargılama giderlerinden sorumluluk

MADDE 326- (1) Kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir.

(2) Davada iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa, mahkeme, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaştırır.

(3) Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaştırabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir.

Dürüstlük kuralına aykırılık sebebiyle yargılama giderlerinden sorumluluk

MADDE 327- (1) Gereksiz yere davanın uzamasına veya gider yapılmasına sebebiyet vermiş olan taraf, davada lehine karar verilmiş olsa bile, karar ve ilam harcı dışında kalan yargılama giderlerinin tamamını veya bir kısmını ödemeye mahkûm edilebilir.

(2) Bir kişi davada sıfatı olmadığı hâlde, davacıyı, davalı sıfatı kendisine aitmiş gibi yanıltıp, kendisine karşı dava açılmasına sebebiyet verirse, davanın sıfat yokluğu nedeniyle reddi hâlinde, davalı yararına yargılama giderlerine hükmedilemez.

Fer'î müdahale gideri

MADDE 328- (1) Fer'î müdahil olarak davada yer alan kimse, yanında katıldığı taraf haksız çıkarsa, yalnızca fer'î müdahale giderinden sorumlu tutulur, aksi hâlde bu giderler diğer tarafa yükletilir. Ancak, hüküm, üçüncü kişinin katıldığı taraf lehine verilmiş olsa bile, lehine hükmolunan tarafın hâl ve davranışı, üçüncü kişinin davaya katılmasını gerektirmişse, müdahale giderinin tamamı veya bir kısmı, lehine hüküm verilen tarafa yükletilebilir.

Kötüniyetle veya haksız dava açılmasının sonuçları

MADDE 329- (1) Kötüniyetli davalı veya hiçbir hakkı olmadığı hâlde dava açan taraf, yargılama giderlerinden başka, diğer tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırılan vekâlet ücretinin tamamı veya bir kısmını ödemeye mahkûm edilebilir. Vekâlet ücretinin miktarı hakkında uyuşmazlık çıkması veya mahkemece miktarının fahiş bulunması hâlinde, bu miktar doğrudan mahkemece takdir olunur.

(2) Kötüniyet sahibi davalı veya hiçbir hakkı olmadığı hâlde dava açan taraf, bundan başka beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar disiplin para cezası ile mahkûm edilebilir. Bu hâllere vekil sebebiyet vermiş ise disiplin para cezası vekil hakkında uygulanır.

Vekâlet ücretinin taraf lehine hükmedilmesi

MADDE 330- (1) Vekil ile takip edilen davalarda mahkemece, kanuna göre takdir olunacak vekâlet ücreti, taraf lehine hükmedilir.

Esastan sonuçlanmayan davada yargılama gideri

MADDE 331- (1) Davanın konusuz kalması sebebiyle davanın esası hakkında bir karar verilmesine gerek bulunmayan hâllerde, hâkim, davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumuna göre yargılama giderlerini takdir ve hükmeder.

(2) Görevsizlik veya yetkisizlik kararından sonra davaya bir başka mahkemede devam edilmesi hâlinde, yargılama giderlerine o mahkeme hükmeder. Görevsizlik veya yetkisizlik kararından sonra davaya bir başka mahkemede devam edilmemiş ise talep üzerine davanın açıldığı mahkeme dosya üzerinden bu durumu tespit ile davacıyı yargılama giderlerini ödemeye mahkûm eder.

(3) Davanın açılmamış sayılmasına karar verilen hâllerde yargılama giderleri davacıya yükletilir.

Yargılama giderlerine hükmedilmesi

MADDE 332- (1) Yargılama giderlerine, mahkemece re'sen hükmedilir.

(2) Yargılama gideri, tutarı, hangi tarafa ve hangi oranda yükletildiği ve dökümü hüküm altında gösterilir.

(3) Hükümden sonraki yargılama giderlerini hangi tarafın ödeyeceği, miktarı ve dökümü ile bu giderlerin hangi tarafa yükletileceği, mahkemece ilamın altına yazılır.

Avansın iadesi

MADDE 333- (1) Hükümün kesinleşmesinden sonra mahkeme kendiliğinden, yatırılan avansın kullanılmayan kısmının iadesine karar verir. Bu kararın tebliğ gideri iade edilecek avanstaki karşılanır.

İ K İ N C İ K İ S İ M

A d l i Y a r d ı m (m . 3 3 4 - 3 4 0)

Adli yardımdan yararlanacak kişiler

MADDE 334- (1) Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler.

(2) Kamuya yararlı dernek ve vakıflar, iddia ve savunmalarında haklı göründükleri ve mali açıdan zor duruma düşmeden gerekli giderleri kısmen veya tamamen ödeyemeyecek durumda oldukları takdirde adli yardımdan yararlanabilirler.

(3) Yabancıların adli yardımdan yararlanabilmeleri ayrıca karşılıklılık şartına bağlıdır.

Adli yardımdan faydalanacak kimsenin mirasçıları, cüzi halefleri, o kişi yanında davaya katılan fer'i müdahil veya dava arkadaşları adli yardımdan faydalanamazlar.

Adli yardımın kapsamı

MADDE 335- (1) Adli yardım kararı, ilgiliye, aşağıdaki hususları sağlar:

- a) Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet.
- b) Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet.
- c) Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesi.
- ç) Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat temini.

(2) Mahkeme, talepte bulunanın, yukarıdaki bentlerde düzenlenen hususlardan bir kısmından yararlanmasına da karar verebilir.

(3) Adli yardım, hükmün kesinleşmesine kadar devam eder.

Adli yardım talebi

MADDE 336- (1) Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir.

(2) Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracağı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır.

(3) Kanun yollarına başvuru sırasında adli yardım talebi Bölge Adliye Mahkemesine veya Yargıtaya yapılır.

(4) Adli yardım talebine ilişkin evrak, her türlü harç ve vergiden muaftır.

Adli yardım talebinin incelenmesi

MADDE 337- (1) Mahkeme, adli yardım talebi hakkında duruşma yapmaksızın karar verebilir.

Ancak, talep hâlinde inceleme duruşmalı olarak yapılır. Adli yardım taleplerinin reddine ilişkin mahkeme kararlarında sunulan bilgi ve belgelerin kabul edilmeme sebebi açıkça belirtilir.

(2) **Adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren bir hafta içinde kararı veren mahkemeye dilekçe vermek suretiyle itiraz edilebilir.**

Kararına itiraz edilen mahkeme, itirazı incelemesi için dosyayı o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise aynı işlere bakmakla görevli en yakın mahkemeye gönderir. **İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir.**

Adli yardım talebi reddedilirse, ödeme gücünde sonradan gerçekleşen ciddi bir azalmaya dayanılarak tekrar talepte bulunulabilir.

(3) Adli yardım, daha önce yapılan yargılama giderlerini kapsamaz.

Adli yardım talebinin kabul veya reddine ilişkin kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz.

Adli yardım kararının kaldırılması

MADDE 338- (1) Adli yardımdan yararlanan kişinin mali durumu hakkında kasten veya ağır kusuru sonucu yanlış bilgi verdiği ortaya çıkar veya sonradan mali durumunun yeteri derecede iyileştiği anlaşılırsa adli yardım kararı kaldırılır.

Adli yardımla ertelenen yargılama giderlerinin tahsili

MADDE 339- (1) Adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunur. Adli yardımdan yararlanan kişinin haksız çıkması hâlinde, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebilir.

(2) Adli yardım kararından dolayı Devletçe ödenen veya muaf tutulan yargılama giderlerinin tahsilinin, adli yardımdan yararlananın mağduriyetine neden olacağı mahkemece açıkça anlaşılırsa, mahkeme, hükümde tamamen veya kısmen ödemedi muaf tutulmasına karar verebilir.

Adli yardım kararıyla atanan avukatın ücretinin ödenmesi

MADDE 340- (1) Adli yardımdan yararlanan kişi için mahkemenin talebi üzerine baro tarafından görevlendirilen avukatın ücreti, yargılama gideri olarak Hazine'den ödenir.

ONUNCU BÖLÜM

KANUN YOLLARI (m 341 - 373)

1. İSTİNAF (m . 341 - 360)

İSTİNAF YOLUNA BAŞVURULABİLEN KARARLAR

MADDE 341- (1) İlk derece mahkemelerinin aşağıdaki kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilir.

a) Nihai kararlar.

b) İhtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinin reddi kararları, karşı tarafın yüzüne karşı verilen ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararları, karşı tarafın yokluğunda verilen ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarına karşı yapılan itiraz üzerine verilen kararlar.

(2) Miktar veya değeri 8.000,00 Türk Lirasını geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesindir. Ancak manevi tazminat davalarında verilen kararlara karşı, miktar veya değere bakılmaksızın istinaf yoluna başvurulabilir.

(3) Alacağın bir kısmının dava edilmiş olması durumunda 8.000,00 Türk Liralık kesinlik sınırı alacağın tamamına göre belirlenir.

(4) Alacağın tamamının dava edilmiş olması durumunda, kararda asıl talebinin kabul edilmeyen bölümü 8.000,00 Türk Lirasını geçmeyen taraf, istinaf yoluna başvuramaz.

(5) İlk derece mahkemelerinin diğer kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtaya başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin nihai kararlarına karşı, bölge adliye mahkemelerine başvurulabilir.

İstinaf dilekçesi

MADDE 342- (1) İstinaf yoluna başvurma, dilekçeyle yapılır ve dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir.

(2) İstinaf dilekçesinde aşağıdaki hususlar bulunur:

a) Başvuran ile karşı tarafın davadaki sıfatları, adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve adresleri.

b) Varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adı, soyadı ve adresleri.

c) Kararın hangi mahkemeden verilmiş olduğu ve tarihi ile sayısı.

ç) Kararın başvurana tebliğ edildiği tarih. / d) Kararın özeti. / e) Başvuru sebepleri ve gerekçesi. / f) Talep sonucu.

g) Başvuranın veya varsa kanuni temsilci yahut vekilinin imzası.

(3) İstinaf dilekçesi, başvuranın kimliği ve imzasıyla, başvuru kararı yeteri kadar belli edecek kayıtları taşıması durumunda diğer hususlar bulunmasa bile reddolunmayıp, 355 inci madde çerçevesinde gerekli inceleme yapılır.

İstinaf dilekçesinin verilmesi

MADDE 343- (1) İstinaf dilekçesi, kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine verilebilir. İstinaf dilekçesi hangi mahkemeye verilmişse, o mahkemece bölge adliye mahkemesi başvuru defterine kaydolunur ve başvurana ücretsiz bir alındı belgesi verilir.

(2) Kararı veren mahkemeden başka bir mahkemeye verilmiş olan istinaf dilekçesi, bu mahkemece yukarıdaki fıkraya göre işlem yapıldıktan sonra kararı veren mahkemeye örnekleriyle birlikte gönderilir. Bu durum derhâl mahkemesine bildirilir.

(3) İstinaf yoluna başvurma tarihi konusunda 118 inci madde hükmü uygulanır.

(4) Dosya, kararı veren mahkemece, istinaf dilekçesinde gösterilen daire ile bağlı kalınmaksızın, ilgili bölge adliye mahkemesine gönderilir.

Harç ve giderlerin yatırılması

MADDE 344- (1) İstinaf dilekçesi verilirken, istinaf kanun yoluna başvuru için gerekli harçlar ve tebliğ giderleri de dâhil olmak üzere tüm giderler ödenir. Bunların hiç ödenmediği veya eksik ödenmiş olduğu sonradan anlaşılırsa, kararı veren mahkeme tarafından verilecek bir haftalık kesin süre içinde tamamlanması, aksi hâlde başvurudan vazgeçmiş sayılacağı hususu başvurana yazılı olarak bildirilir. Verilen kesin süre içinde harç ve giderler tamamlanmadığı takdirde, mahkeme başvurunun yapılmamış sayılmasına karar verir. Bu karara karşı istinaf yoluna başvurulması hâlinde, 346 ncı maddenin ikinci fıkrası hükmü kıyas yoluyla uygulanır.

Başvuru süresi

MADDE 345- (1) İstinaf yoluna başvuru süresi **iki haftadır**. Bu süre, ilamın usulen taraflardan her birine **tebliğiyle** işlemeye başlar. İstinaf yoluna başvuru süresine ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır.

İstinaf dilekçesinin reddi

MADDE 346- (1) İstinaf dilekçesi, **kanuni süre geçtikten sonra verilir** veya **kesin olan bir karara ilişkin olursa**, kararı veren **mahkeme istinaf dilekçesinin reddine karar verir** ve 344 üncü maddeye göre yatırılan giderden karşılanmak suretiyle ret kararını kendiliğinden ilgiliye tebliğ eder.

(2) Bu ret kararına karşı tebliği tarihinden itibaren bir hafta içinde istinaf yoluna başvurulabilir. İstinaf yoluna başvurulduğu ve gerekli giderler de yatırıldığı takdirde dosya, kararı veren mahkemece yetkili bölge adliye mahkemesine gönderilir. Bölge adliye mahkemesi ilgili dairesi istinaf dilekçesinin reddine ilişkin kararı yerinde görmezse, ilk istinaf dilekçesine göre gerekli incelemeyi yapar.

İstinaf dilekçesine cevap

MADDE 347- (1) İstinaf dilekçesi, kararı veren mahkemece karşı tarafa tebliğ olunur.

(2) Karşı taraf, tebliğden itibaren **iki hafta içinde cevap dilekçesini** kararı veren mahkemeye veya bu mahkemeye gönderilmek üzere başka bir yer mahkemesine verebilir.

(3) Kararı veren mahkeme, dilekçeler verildikten veya bunun için belli süreler geçtikten sonra, dosyayı dizi listesine bağlı olarak ilgili bölge adliye mahkemesine gönderir.

Katılma yolu ile başvurma

MADDE 348- (1) İstinaf dilekçesi kendisine tebliğ edilen taraf, başvurma hakkı bulunmasa veya başvuru süresini geçirmiş olsa bile, vereceği cevap dilekçesi ile istinaf yoluna başvurabilir. İstinaf yoluna asıl başvuran taraf, buna karşı iki hafta içinde cevap verebilir.

(2) İstinaf yoluna başvuran, bu talebinden feragat eder veya talebi bölge adliye mahkemesi tarafından esasa girilmeden reddedilirse, katılma yolu ile başvuranın talebi de reddedilir.

Başvurma hakkından feragat

MADDE 349- (1) Taraflar, ilamın kendilerine tebliğinden önce, istinaf yoluna başvurma hakkından feragat edemez.

(2) Başvuru yapıldıktan sonra feragat edilirse, dosya bölge adliye mahkemesine gönderilmez ve kararı veren mahkemece başvurunun reddine karar verilir. Dosya, bölge adliye mahkemesine gönderilmiş ve henüz karara bağlanmamış ise başvuru feragat nedeniyle reddolunur.

BAŞVURUNUN İCRAYA ETKİSİ

MADDE 350- (1) İstinaf yoluna başvurma, kararın icrasını durdurmaz. İcra ve İflas Kanununun icranın geri bırakılmasıyla ilgili 36 ncı maddesi hükmü saklıdır. **Nafaka kararlarında icranın geri bırakılmasına karar verilemez.**

(2) Kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez.

Kötüniyetle istinaf yoluna başvurma

MADDE 351- (1) İstinaf başvurusunun kötüniyetle yapıldığı anlaşılırsa, bölge adliye mahkemesince, 329 uncu madde hükümleri uygulanır.

ÖN İNCELEME

MADDE 352- (1) Bölge adliye mahkemesi hukuk dairesince dosya üzerinde yapılacak ön inceleme sonunda aşağıdaki durumlardan birinin tespiti hâlinde öncelikle gerekli karar verilir:

- a) İncelemenin başka bir dairece veya bölge adliye mahkemesince yapılmasının gerekli olması
- b) Kararın kesin olması
- c) Başvurunun süresi içinde yapılmaması
- ç) Başvuru şartlarının yerine getirilmemesi
- d) Başvuru sebeplerinin veya gerekçesinin hiç gösterilmemesi

(2) Ön inceleme heyetçe veya görevlendirilecek bir üye tarafından yapılır ve ön inceleme sonunda karar heyetçe verilir.

(3) Eksiklik bulunmadığı anlaşılan dosya incelemeye alınır.

DURUŞMA YAPILMADAN VERİLECEK KARARLAR

MADDE 353- (1) Ön inceleme sonunda dosyada eksiklik bulunmadığı anlaşırsa;

a) Aşağıdaki durumlarda bölge adliye mahkemesi, **ESASI İNCELEMEDEN KARARIN KALDIRILMASINA** ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın kararı veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmadan kesin olarak karar verir:

- 1) Davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş olması.
- 2) İleri sürülen haklı ret talebine rağmen reddedilen hâkimin davaya bakmış olması.
- 3) Mahkemenin görevli ve yetkili olmasına rağmen görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş olması veya mahkemenin görevli ya da yetkili olmamasına rağmen davaya bakmış bulunması
- 4) Diğer dava şartlarına aykırılık bulunması.
- 5) Mahkemece usule aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına karar verilmiş olması.
- 6) Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması.

b) Aşağıdaki durumlarda davanın esasıyla ilgili olarak;

- 1) İncelenen mahkeme kararının usul veya esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşıldığı takdirde **BAŞVURUNUN ESASTAN REDDİNE**,
 - 2) Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde veya kararın gerekçesinde hata edilmiş ise **DÜZELTEREK YENİDEN ESAS HAKKINDA**,
 - 3) Yargılamada bulunan eksiklikler duruşma yapılmaksızın tamamlanacak nitelikte ise bunların tamamlanmasından sonra başvurunun esastan reddine veya **YENİDEN ESAS HAKKINDA**,
- duruşma yapılmadan karar verilir.**

İnceleme

MADDE 354- (1) Bölge adliye mahkemesi hukuk dairesince inceleme, davanın özelliğine göre heyetçe veya görevlendirilecek bir üye tarafından yapılır.

(2) İnceleme sırasında gereken hâllerde başka bir bölge adliye mahkemesi veya ilk derece mahkemesi istinabe edilebilir.

İncelemenin kapsamı

MADDE 355- (1) *İnceleme, istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak yapılır.* Ancak, bölge adliye mahkemesi kamu düzenine aykırılık gördüğü takdirde bunu resen gözetir.

Duruşma yapılması ve karar verilmesi

MADDE 356- (1) **353 üncü maddede belirtilen hâller dışında inceleme, duruşmalı olarak yapılır.** Bu durumda duruşma günü taraflara tebliğ edilir.

(2) Duruşma sonunda bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmek veya ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurmak dahil gerekli kararları verir.

YAPILAMAYACAK İŞLEMLER

MADDE 357- (1) Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinde **karşı dava açılmaz, davaya müdahale talebinde bulunulamaz, davanın ıslahı** ve 166 ncı maddenin birinci fıkrası hükmü saklı kalmak üzere **davaların birleştirilmesi istenemez**, bölge adliye mahkemesince resen göz önünde tutulacaklar dışında, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenemez, **yeni delillere dayanılmaz.**

(2) Bölge adliye mahkemeleri için yetki sözleşmesi yapılamaz.

(3) İlk derece mahkemesinde usulüne uygun olarak gösterildiği hâlde incelenmeden reddedilen veya mücbir bir sebeple gösterilmesine olanak bulunmayan deliller bölge adliye mahkemesince incelenebilir.

Duruşmaya gelinmemesi ve giderlerin ödenmemesi

MADDE 358- (1) Duruşmalı olarak incelenen işlerde taraflara çıkartılan davetiyelerde, duruşmada hazır bulunmadıkları takdirde tahkikatın yokluklarında yapılarak karar verileceği hususu ile başvuran tarafa çıkartılacak davetiyede, ayrıca, yapılacak tahkikatla ilgili olarak bölge adliye mahkemesince belirlenen **gideri, iki haftadan az olmamak üzere verilecek kesin süre içinde** avans olarak yatırması gerektiği açıkça belirtilir.

(2) Başvuran, kabul edilebilir bir mazerete dayanarak duruşmaya gelemediğini bildirdiği takdirde, yeni bir duruşma günü tayin edilerek taraflara bildirilir.

(3) **Belirlenen giderin, verilen kesin süre içinde yatırılmış olması kaydıyla, taraflar mazeretsiz olarak duruşmaya katılmadıkları takdirde tahkikat yokluklarında yapılarak karar verilir. Belirlenen gider, süresi içinde yatırılmadığı takdirde, dosyanın mevcut durumuna göre karar verilir.** Şu kadar ki, öngörülen tahkikat yapılmaksızın karar verilmesine olanak bulunmayan hâllerde başvuru reddedilir.

Karar ve tebliği

MADDE 359- (1) Karar aşağıdaki hususları içerir:

- a) Kararı veren bölge adliye mahkemesi hukuk dairesi ile başkan, üyeler ve zabıt kâtibinin ad ve soyadları, sicil numaraları.
- b) Tarafların ve davaya ilk derece mahkemesinde müdahil olarak katılanların kimlikleri ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adı, soyadı ve adresleri.
- c) Tarafların iddia ve savunmalarının özeti.
- ç) İlk derece mahkemesi kararının özeti.
- d) İleri sürülen istinaf sebepleri.
- e) Taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan veya olmayan hususlarla bunlara ilişkin delillerin tartışması, ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebep.
- f) Hüküm sonucu ile varsa kanun yolu ve süresi.
- g) Kararın verildiği tarih, başkan ve üyeler ile zabıt kâtibinin imzaları.
- ğ) Gerekçeli kararın yazıldığı tarihi.

(2) Hükümün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir.

(3) Bölge adliye mahkemesi, başvurunun esastan reddi kararında, ileri sürülen istinaf sebeplerini özetlemek ve ret sebeplerini açıklamak kaydıyla, kararın hukuk kurallarına uygunluk gerekçesini göstermekle yetinebilir.

(4) Temyizi kabil olmayan kararlar, ilk derece mahkemesi tarafından; temyizi kabil olan kararlar ise bölge adliye mahkemesi tarafından resen tebliğe çıkarılır.

Uygulanacak diğer hükümler

MADDE 360- (1) Bu Bölümde aksine hüküm bulunmayan hâllerde, ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usulü, bölge adliye mahkemesinde de uygulanır.

2 . T E M Y İ Z (m . 3 6 1 - 3 7 3)

TEMYİZ EDİLEBİLEN KARARLAR

MADDE 361- (1) Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren **iki hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir.**

(2) Davada haklı çıkmış olan taraf da hukuki yararı bulunmak şartıyla temyiz yoluna başvurabilir.

TEMYİZ EDİLEMİYEN KARARLAR

MADDE 362- (1) Bölge adliye mahkemelerinin aşağıdaki kararları hakkında temyiz yoluna başvurulamaz:

- a) Miktar veya değeri 107.090,00 Türk Lirasını (bu tutar dâhil) geçmeyen davalara ilişkin kararlar.
- b) Kira ilişkisinden doğan ve miktar veya değeri itibarıyla temyiz edilebilen alacak davaları ile kira ilişkisinden doğan diğer davalardan üç aylık kira tutarı temyiz sınırının üzerinde olanlar hariç olmak üzere 4 üncü maddede gösterilen davalar ile (23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundan doğup taşınmazın aynına ilişkin olan davalar hariç) özel kanunlarda sulh hukuk mahkemesinin görevine girdiği belirtilen davalarla ilgili kararlar.
- c) Yargı çevresi içinde bulunan ilk derece mahkemelerinin görev ve yetkisi hakkında verilen kararlar ile yargı yeri belirlenmesine ilişkin kararlar.
- ç) Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar.
- d) Soybağına ilişkin sonuçlar doğuran davalar hariç olmak üzere, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davalarla ilgili kararlar.
- e) Yargı çevresi içindeki ilk derece mahkemeleri hâkimlerinin davayı görmeye hukuki veya fiilî engellerinin çıkması hâlinde, davanın o yargı çevresi içindeki başka bir mahkemeye nakline ilişkin kararlar.
- f) Geçici hukuki korumalar hakkında verilen kararlar.
- g) 353 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında verilen kararlar.

(2) Birinci fıkranın (a) bendindeki kararlarda alacağın bir kısmının dava edilmiş olması durumunda, 107.090,00 Türk Liralık kesinlik sınırı alacağın tamamına göre belirlenir. Alacağın tamamının dava edilmiş olması hâlinde, kararda asıl talebinin kabul edilmeyen bölümü 107.090,00 Türk Lirasını geçmeyen tarafın temyiz hakkı yoktur. Ancak, karşı taraf temyiz yoluna başvurduğu takdirde, diğer taraf da düzenleyeceği cevap dilekçesiyle kararı temyiz edebilir.

Kanun yararına temyiz

MADDE 363- (1) İlk derece mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar ile istinaf incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına ve bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla kesin olarak verdikleri kararlar ile yine bu sıfatla verdikleri ve temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına karşı, yürürlükteki hukuka aykırı bulunduğu ileri sürülerek Adalet Bakanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kanun yararına temyiz yoluna başvurulur.

(2) Temyiz talebi Yargıtayca yerinde görüldüğü takdirde, karar, kanun yararına bozulur. Bu bozma, kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz.

(3) Bozma kararının bir örneği Adalet Bakanlığına gönderilir ve Bakanlıkça Resmî Gazetede yayımlanır.

Temyiz dilekçesi

MADDE 364- (1) Temyiz, dilekçe ile yapılır ve dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir.

(2) Temyiz dilekçesinde aşağıdaki hususlar bulunur:

- a) Temyiz eden ile karşı tarafın davadaki sıfatları, adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve adresleri.
- b) Bunların varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adı, soyadı ve adresleri.
- c) Temyiz edilen kararın hangi bölge adliye mahkemesi hukuk dairesinden verilmiş olduğu, tarihi ve sayısı.
- ç) Yargıtayın bozma kararı üzerine, bozmaya uygun olarak ilk derece mahkemesince verilen yeni kararın veya direnme kararına karşı temyizde direnme kararının, hangi mahkemeye ait olduğu, tarihi ve sayısı.
- d) İlamın temyiz edene tebliğ edildiği tarih.
- e) Kararın özeti.
- f) Temyiz sebepleri ve gerekçesi.
- g) **Duruşma istenmesi hâlinde bu istek.**
- ğ) Temyiz edenin veya varsa kanuni temsilci yahut vekilinin imzası.

(3) Temyiz dilekçesinin, temyiz edenin kimliği ve imzasıyla temyiz olunan kararı yeteri kadar belli edecek kayıtları taşıması hâlinde, diğer şartlar bulunmasa bile reddolunmayıp temyiz incelemesi yapılır.

Temyiz dilekçesinin verilmesi

MADDE 365- (1) Temyiz dilekçesi, kararı veren bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine veya Yargıtayın bozması üzerine hüküm veren ilk derece mahkemesine yahut temyiz edenin bulunduğu yer bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine veya ilk derece mahkemesine verilebilir.

(2) Temyiz dilekçesi, kararı veren mahkemeden başka bir mahkemeye verilmişse temyiz defterine kaydolunur ve durum derhâl kararı temyiz edilen mahkemeye bildirilir.

(3) Temyiz edene ücretsiz bir alındı belgesi verilir.

Kıyas yoluyla uygulanacak hükümler

MADDE 366- (1) Bu Kanunun istinaf yolu ile ilgili 343 ilâ 349 ve 352 nci maddeleri hükümleri, temyizde de kıyas yoluyla uygulanır.

Temyizin icraya etkisi

MADDE 367- (1) Temyiz, kararın icrasını durdurmaz. İcra ve İflas Kanununun icranın geri bırakılmasıyla ilgili 36 ncı maddesi hükmü saklıdır. **Nafaka kararlarında icranın geri bırakılmasına karar verilemez.**

(2) Kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili ayni haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez.

Kötüniyetle temyiz

MADDE 368- (1) Temyiz talebinin kötüniyetle yapıldığı anlaşılırsa Yargıtayca 329 uncu madde hükümleri uygulanır.

Temyiz incelemesi ve duruşma

MADDE 369- (1) Yargıtay, tarafların ileri sürdükleri temyiz sebepleriyle bağlı olmayıp, kanunun açık hükmüne aykırı gördüğü diğer hususları da inceleyebilir.

(2) *Yargıtay temyiz incelemesini dosya üzerinde yapar. Ancak, tüzel kişiliğin feshine veya genel kurul kararlarının iptaline, evlenmenin butlanına veya iptaline, boşanma veya ayrılığa, velayete, soybağına ve kısıtlamaya ilişkin davalarla miktar veya değeri 160.660,00Türk Lirasını aşan alacak ve ayın davalarında taraflardan biri temyiz veya cevap dilekçesinde duruşma yapılmasını talep etmiş ise Yargıtayca bir gün belli edilerek taraflara usulen davetiye gönderilir.*

Tebliğ tarihi ile duruşma günü arasında en az iki hafta bulunması gerekir; taraflar gelmişlerse bu süreye bakılmaz. Tebligat gideri verilmemişse duruşma talebi dikkate alınmaz. Duruşma giderinin eksik ödenmiş olduğu anlaşılırsa, dairenin başkanı tarafından verilecek bir haftalık kesin süre içinde tamamlanması, aksi hâlde duruşma talebinden vazgeçilmiş sayılacağı, duruşma isteyene yazılı olarak bildirilir. Verilen süre içinde giderler tamamlanmadığı takdirde, Yargıtay incelemesini dosya üzerinde yapar.

(3) 160.660,00Türk Liralık duruşma sınırının belirlenmesinde 362 nci maddenin ikinci fıkrası kıyas yoluyla uygulanır.

(4) Yargıtay, ikinci fıkra hükmü ile bağlı olmaksızın, bilgi almak üzere resen de duruşma yapılmasına karar verebilir.

(5) Duruşma günü belli edilen hâllerde Yargıtay, tarafları veya gelen tarafı dinledikten sonra, taraflardan hiçbiri gelmemiş ise dosya üzerinde inceleme yaparak kararını verir.

(6) Duruşma günü kararı verilemeyen işlerin en geç bir ay içinde karara bağlanması zorunludur.

(7) Kanunda ivedi olduğu bildirilen dava ve işlere ait temyiz incelemesi öncelikle yapılır.

ONAMA KARARLARI

MADDE 370- (1) Yargıtay, onama kararında, onadığı kararın hukuk kurallarına uygunluk gerekçesini göstermek zorundadır.

(2) Temyiz olunan kararın, esas yönünden kanuna uygun olup da ***kanunun olaya uygulanmasında hata edilmiş olmasından dolayı bozulması gerektiği ve kanuna uymayan husus hakkında yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde Yargıtay, kararı düzelterek onayabilir.*** Esas yönünden kanuna uygun olmayan kararlar ile hâkimin takdir yetkisi kapsamında karara bağladığı edalar hakkında bu fıkra hükmü uygulanmaz.

Esas yönünden, kanuna uygun olmayan kararlar ile hakimin takdir yetkisi kapsamında karar bağladığı edalar hakkında Yargıtay, kararı düzelterek onayamaz.

(3) Tarafların kimliklerine ait yanlışlıklarla, yazı, hesap veya diğer açık ifade yanlışlıkları hakkında da bu hüküm uygulanır.

(4) Karar, usule ve kanuna uygun olup da gösterilen gerekçe doğru bulunmazsa, gerekçe değiştirilerek ve düzeltilerek onanır.

BOZMA SEBEPLERİ

MADDE 371- (1) Yargıtay, aşağıda belirtilen sebeplerden dolayı gerekçe göstererek temyiz olunan kararı kısmen veya tamamen bozar:

- a) Hukukun veya taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanmış olması.
- b) Dava şartlarına aykırılık bulunması.
- c) Taraflardan birinin davasını ispat için dayandığı delillerin kanuni bir sebep olmaksızın kabul edilmemesi.
- ç) Karara etki eden yargılama hatası veya eksiklikleri bulunması.

Yargıtay kararlarının tebliği

MADDE 372- (1) Yargıtayın bozma kararları ile onama kararları mahkeme yazı işleri müdürü tarafından derhâl taraflara tebliğ edilir.

(2) Tebliğ giderleri, temyiz dilekçesiyle birlikte, temyiz talebinde bulunandan peşin olarak alınır. Bu giderlerin ödenmemesi hâlinde 344 üncü madde hükmü uygulanır.

BOZMAYA UYMA VEYA DİRENME

MADDE 373- (1) Yargıtay ilgili dairesinin tamamen veya kısmen bozma kararı, başvurunun **bölge adliye mahkemesi tarafından esastan reddi kararına** ilişkin ise bölge adliye mahkemesi kararı kaldırılarak dosya, kararı veren ilk derece mahkemesine veya uygun görülecek diğer bir ilk derece mahkemesine, kararın bir örneği de bölge adliye mahkemesine gönderilir.

(2) **Bölge adliye mahkemesinin düzelterek veya yeniden esas hakkında verdiği karar** Yargıtayca tamamen veya kısmen bozulduğu takdirde dosya, kararı veren bölge adliye mahkemesi veya uygun görülen diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderilir.

(3) Bölge adliye mahkemesi, 344 üncü madde uyarınca peşin alınmış olan gideri kullanmak suretiyle, kendiliğinden tarafları duruşmaya davet edip dinledikten sonra Yargıtayın bozma kararına uyulup uyulmayacağına karar verir.

(4) Yargıtayın bozma kararı üzerine ilk derece mahkemesince bozmaya uygun olarak karar verildiği takdirde, bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.

(5) İlk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi kararında direnirse, bu kararın temyiz edilmesi durumunda inceleme, kararına direnilen dairece yapılır. Direnme kararı öncelikle incelenir. Daire, direnme kararını yerinde görürse kararını düzeltir; görmezse dosyayı Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna gönderir.

(6) Davanın esastan reddi veya kabulünü içeren bozmaya uyularak tesis olunan kararın önceki bozmayı ortadan kaldıracak şekilde yeniden bozulması üzerine alt mahkemece verilen kararın temyiz incelemesi, her hâlde Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca yapılır.

(7) Hukuk Genel Kurulunun verdiği karara uymak zorunludur.

	İSTİNAF	TEMYİZ
AMACI	Somut olayda hakkaniyeti sağlamak	Hukuk birliğini sağlamak
DENETİM KAPSAMI	Hukuka ve vakıalara uygunluk	Hukuka uygunluk
İNCELEME KAPSAMI	Usul ve esas yönünden inceler	Usul yönünden inceler
BAŞVURU SEBEBİ İLE BAĞLILIK	Sebeple bağlıdır; ancak kamu düzenine aykırılık re'sen gözetilir	Sebeple bağlı değildir
BAŞVURULABİLECEK KARARLAR	İlk derece mahkemesinin kararlarına ve hakem kararlarına karşı	BAM kararlarına ve hakem kararlarına karşı
BAŞVURU MERCİİ	BAM	Yargıtay

3. YARGILAMANIN İADESİ (m. 374 - 381)

Konu

MADDE 374- (1) Yargılamanın iadesi, kesin olarak verilen veya kesinleşmiş olan hükümlere karşı istenebilir.

Maddi anlamda, kesin hüküm teşkil etmeyen kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. Bu doğrultuda, çekişmesiz yargı işleri sonucunda verilen kararlara karşı ve icra mahkemelerinin ihalenin feshi talebi ve istihkak davası neticesinde vermiş olduğu kararlar hariç olmak üzere, diğer kararlarına karşı yeniden yargılama yoluna başvurulamaz.

YARGILAMANIN İADESİ SEBEPLERİ

MADDE 375- (1) Aşağıdaki sebeplere dayanılarak yargılamanın iadesi talep edilebilir:

a) Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması.

Örneğin, yargılama sırasında hakimin yanında zabıt katibinin bulunmaması veya heyet halinde karar verilecek durumlarda, heyetin toplanmadan karar vermesi gibi.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olduğunun öğrenildiği tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

b) Davaya bakması yasak olan yahut hakkındaki ret talebi, merciince kesin olarak kabul edilen hâkimin karar vermiş veya karara katılmış bulunması.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; kararın davalıya veya gerçek vekil veya temsilciye tebliğ edildiği; alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

c) Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; kararın davalıya veya gerçek vekil veya temsilciye tebliğ edildiği; alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

ç) Yargılama sırasında, aleyhine hüküm verilen tarafın elinde olmayan nedenlerle elde edilemeyen bir belgenin, kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması.

(Bu belgenin, hüküm verildikten sonra ele geçirilmiş olması ve bu belgenin mücbir bir sebeple veya lehine hüküm verilen tarafın fiilinden dolayı ele geçirilmemiş olması gerekir. Örneğin, hüküm verildikten sonra hüküm aleyhine verilmiş olan kişinin çalışma masasındaki çekmecesinde bu belgenin bulunmuş olması yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılmaz.)

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; yeni belgenin elde edildiği veya hilenin farkına varıldığı tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

d) Karara esas alınan senedin sahteliğine karar verilmiş veya senedin sahte olduğunun mahkeme veya resmî makam önünde ikrar edilmiş olması.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; sahtelik hakkındaki ceza mahkûmiyetine ilişkin hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanamadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

e) İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; yalan tanıklık hakkındaki ceza mahkûmiyetine ilişkin hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanamadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

f) Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunun sabit olması.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık hakkındaki ceza mahkûmiyetine ilişkin hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanamadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

g) Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması.

Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini, yalan yere ettiği, tanık ifadesine dayanarak verilmişse, bu durum yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil etmez.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; yalan yere yemin etme hakkındaki ceza mahkûmiyetine ilişkin hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanamadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

ğ) Karara esas alınan bir hükmün, kesinleşmiş başka bir hükümle ortadan kalkmış olması.

Bir dava görülürken, kesin delil olarak bir ilam mahkemeye sunulmuş ve bu ilam esas alınarak hüküm verilmiştir. Kesin delil olarak kullanılan bu ilamın, kesin hüküm halini alan başka bir kararla ortadan kalkmışsa yargılamanın iadesine başvurulabilir.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; karara esas alınan ilamın bozularak kesin hüküm şeklinde tamamen ortadan kalkmasından haberdar olduğu tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

h) Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması.

Örneğin, lehine karar verilen tarafın, karşı tarafın avukatı ile gizlice anlaşmış olması, tebligatta hile yapılması, boşanma davasında davacı kocanın, karısı yerine başka bir kadını mahkemeye getirmesi ve onu boşanmak istediği eşi gibi gösterip boşanma kararı verilmesi.

Yargılamanın iadesi talep etme süresi; hilenin farkına varıldığı tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

i) Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması.

Örneğin, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında birbirine aykırı, şeklen kesinleşmiş iki hüküm bulunuyor ve ikinci hükmün verildiği davanın görülmesi sırasında, mahkemenin, birinci hükümden haberi yoksa bu sebebe dayanılarak yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilir.

Yargılamanın yenilenmesi süresi, ilama ilişkin zamanaşımı süresi kadardır. (Yani istisnalar hariç 10 yıldır)

ii) Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi.

Yargılamanın yenilenmesi süresi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararının tebliğ edildiği, tarihten itibaren **üç ay** ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **on yıldır**.

(2) Birinci fıkranın (e), (f) ve (g) bentlerindeki hâllerde yargılamanın iadesinin istenebilmesi, bu sebeplerin kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyet kararı ile belirlenmiş olması şartına bağlıdır. Delil yokluğundan başka bir sebeple ceza kovuşturmasına başlanamamış veya mahkûmiyet kararı verilememiş ise ceza mahkemesi kararı aranmaz. Bu takdirde dayanılan yargılamanın iadesi sebebinin, yargılamanın iadesi davasında öncelikle ispat edilmesi gerekir.

ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN HÜKMÜN İPTALİNİ TALEP ETMESİ

MADDE 376- (1) Davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı hile yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler.

Olağan kanun yolları olan, İstinaf ve Temyizden farklı olarak, olağanüstü kanun yolu olan Yargılamanın İadesi (yenilenmesi) yoluna, sadece davanın tarafları değil, üçüncü kişiler de başvurabilir.

Örneğin, borçlu alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla üçüncü bir kişi ile kendisi aleyhine hüküm verilmesini sağlıyorsa, bundan zarar gören borçlunun alacaklıları borçlu aleyhine olan bu hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilirler.

Süre

MADDE 377- (1) Yargılamanın iadesi süresi;

a) Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olduğunun öğrenildiği,

b) 375 inci maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde öngörülen hâllerde, kararın davalıya veya gerçek vekil veya temsilciye tebliğ edildiği; alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu,

c) Yeni belgenin elde edildiği veya hilenin farkına varıldığı,

ç) 375 inci maddenin birinci fıkrasının (d), (e), (f) ve (g) bentlerindeki hâllerde, ceza mahkûmiyetine ilişkin hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanamadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı,

- d) Karara esas alınan ilamın bozularak kesin hüküm şeklinde tamamen ortadan kalkmasından haberdar olduğu,
- e) 375 inci maddenin birinci fıkrasının (i) bendinde yazılı sebepten dolayı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararının tebliğ edildiği, tarihten itibaren üç ay ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıldır.

(2) 375 inci maddenin birinci fıkrasının (ı) bendinde yazılan sebepten dolayı yargılamanın yenilenmesi süresi ilama ilişkin zamanaşımı süresi kadardır.

İnceleyecek mahkeme ve teminat

MADDE 378- (1) Yargılamanın iadesi talebini içeren dilekçe, kararı veren mahkemece incelenir.

(2) Mahkeme, dayanılan sebebin niteliğine göre yargılamanın iadesi talebinde bulunandan karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılayacak uygun bir miktar teminat göstermesini isteyebilir.

Talebin ön incelemesi

MADDE 379- (1) Yargılamanın iadesi talebi üzerine mahkeme, tarafları davet edip dinledikten sonra;

- a) Talebin kanuni süre içinde yapılmış olup olmadığını,
- b) Yargılamanın iadesi yoluyla kaldırılması istenen hükmün kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş olup olmadığını,
- c) İleri sürülen yargılamanın iadesi sebebinin kanunda yazılı sebeplerden olup olmadığını, kendiliğinden inceler.

(2) *Bu koşullardan biri eksik ise hâkim davayı esasa girmeden reddeder.*

Yeniden yargılama veya hükmün iptali

MADDE 380- (1) İnceleme sonunda, dayanılan yargılamanın iadesi sebebi sabit görülürse, yeniden yargılama yapılarak ortaya çıkacak duruma göre verilmiş olan karar onanır veya kısmen yahut tamamen değiştirilir. **Ancak, davacının açık veya zımni muvafakati olmaksızın vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması yahut 375 inci maddenin birinci fıkrasının (ı) (Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması.) bendine dayalı olarak yargılamanın iadesi dilekçesi kabul olunursa, başka bir inceleme yapılmaksızın hüküm iptal edilir.**

(2) Bu husus, iade yoluyla incelenmesi istenen hükmün bütün nüshalarında gösterilir.

Yargılamanın yenilenmesi yoluna karşı, tekrar yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz, ancak olağan kanun yollarına başvurulabilir.

İcranın durdurulması

MADDE 381- (1) Yargılamanın iadesi davası, hükmün icrasını durdurmaz. Ancak dava veya hükmün niteliğine ve diğer hâllere göre talep üzerine icranın durdurulmasına ihtiyaç duyulursa, yargılamanın iadesi talebinde bulunan kimseden teminat alınmak şartıyla iade talebini inceleyen mahkemece icranın durdurulması kararı verilebilir. Yargılamanın iadesi sebebi bir mahkeme kararına dayanıyorsa bu takdirde teminat istenmez.

İKİNCİ KISIM - MEDENİ YARGI – TÜRLERİ

ÇEKİŞMESİZ YARGI – ÇEKİŞMELİ YARGI

- a. **Çekişmeli Yargı**, iki taraf arasındaki özel hukuk alanında faaliyet gösteren bir hukuki uyuşmazlığın taraflardan birinin talebi üzerine bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yargısal usullere uyularak karara bağlanması faaliyetidir.
- b. **Çekişmesiz Yargı**, çekişmeli yargı faaliyeti dışında kalan, şeklen mahkemelerce görülen ve karara bağlanması istenen bir talep veya durumun tespit edilmesi yahu bildirilmesi biçimindeki faaliyettir.

Hukukumuzda, çekişmesiz yargıya ilişkin olarak üzerinde mutabık kalınan ve aşağıda ayrıca ele aldığımız üç temel kriter bulunmaktadır :

- a) İlgililer arasında uyuşmazlık olmayan hâller.
- b) İlgililerin, ileri sürülebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı hâller.
- c) Hâkimin resen harekete geçtiği hâller.

Çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesidir. Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı işleri için talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir.

ÇEKİŞMESİZ YARGI

ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİ

MADDE 382- (1) Çekişmesiz yargı, hukukun, mahkemelerce, aşağıdaki üç ölçütten birine veya birkaçına göre bu yargıya giren işlere uygulanmasıdır:

- a) İlgililer arasında uyuşmazlık olmayan hâller.
- b) İlgililerin, ileri sürülebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı hâller.
- c) Hâkimin resen harekete geçtiği hâller.

(2) AŞAĞIDAKİ İŞLER ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİNDEN SAYILIR : HMK m. 382- (2)

HMK'nda çekişmesiz yargı işleri ilk defa ayrıca ve açıkça düzenlenmiştir. Ancak buradaki sayma sınırlayıcı (tahdidi) değil, örnekleme (tadadi) şeklinde sayılmıştır.

a) Kişiler hukukundaki çekişmesiz yargı işleri:

- 1) Ergin kılınma. / 2) Ad ve soyadın değiştirilmesi.
- 3) Ölüm karinesi sebebiyle (ilgili yerin mülkî amirinin emriyle) nüfus kütüğüne ölü kaydı düşülen kişinin sağ olduğunun tespiti.
- 4) Gaiplik kararı. / 5) Kişisel durum sicilindeki kaydın düzeltilmesi.

NOT : Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre; **Yaşın düzeltilmesi** çekişmesiz yargı işi olarak sayılmamıştır.

b) Aile hukukundaki çekişmesiz yargı işleri:

- 1) Henüz evlenme yaşında olmayanların evlenmesine izin verme.
- 2) Gaiplik nedeniyle evliliğin feshi.
- 3) Evlendirme memurunun, evlenme başvurusunu ret kararına karşı yapılan itiraz.
- 4) Yeniden evlenmede bekleme süresinin hâkim tarafından kaldırılması.
- 5) Terk eden eşin ortak konuta davet edilmesi.
- 6) Eşlerden birinin, evlilik birliğini tek başına temsil etmek konusunda yetkili kılınması.
- 7) Aile konutu ile ilgili işlemler için diğer eşin rızasının sağlanamadığı hâllerde hâkimin müdahalesinin istenmesi.
- 8) Mevcut mal rejiminin eşlerden birinin veya alacaklıların talebiyle mal ayrılığına dönüştürülmesi ve sebeplerin ortadan kalkması hâlinde mal ayrılığından eski rejime geri dönülmesi.
- 9) Paylaşmalı mal ayrılığında boşanma veya evliliğin iptali hâlinde, aile konutu ve ev eşyasını hangi eşin kullanmaya devam edeceği hakkında karar verilmesi.
- 10) Sağ kalan eşe aile konutu üzerinde ve ev eşyası üzerinde mülkiyet veya intifa hakkı tanınması.
- 11) Mal ortaklığında eşlerden birinin mirası reddine izin verilmesi.
- 12) Ana babaya çocuğun mallarından bir kısmını çocuğun bakım ve eğitimi için sarf etme izninin verilmesi.
- 13) Velayetin kaldırılması, velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi ve kaldırılan velayetin geri verilmesi.
- 14) Hâkimin çocuğun mallarının yönetimine müdahale etmesi ve çocuğun mallarının yönetiminin kayyıma devri.
- 15) Evlilik sona erince velayet kendisinde kalan eşin, hâkime çocuğun malları hakkında defter sunması.
- 16) Aile yurdunun kurulmasına izin verilmesi, kuruluşun tebliğ ve ilanı, kapatılması hâlinde tapu sicilindeki şerhin silinmesine izin verilmesi, taşınmazın bizzat malik veya ailesi tarafından kullanılması şartına geçici olarak istisna tanınması.
- 17) 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna göre aile mahkemesi hâkimi tarafından karar verilecek tedbirler.
- 18) Çocuk hâkimi tarafından, çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya resen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması.
- 19) Vesayet işleri.

c) Miras hukukundaki çekişmesiz yargı işleri:

- 1) Sulh hâkimi tarafından resmî vasiyetname düzenlenmesi; el yazısı ile vasiyetnamenin sulh hâkimi tarafından saklanması; sözlü vasiyetname tutanağının sulh veya asliye mahkemesine tevdi.
- 2) Vasiyeti yerine getirme görevlisine görevinin bildirilmesi.
- 3) Vasiyeti yerine getirme görevlisinin tereke malları üzerinde tasarruf etmesine izin verilmesi.
- 4) Gaibin mirasçılarına, gaibe düşen miras payının teslim edilmesi.
- 5) Tereke mallarının korunması ve hak sahiplerine ulaşmasını sağlamak için önlem alınması.
- 6) Mirasçılık belgesi verilmesi.
- 7) Terekenin yazımı işleminin sona erdiğinin mirasçılara bildirilmesi, mirasın reddi beyanının tespiti ve tescili; mirasın reddinin, mirası reddeden kişiden sonra gelen mirasçılara bildirilmesi; mirasın reddi süresinin uzatılması.
- 8) Terekenin resmî defterinin tutulması.
- 9) Sulh hâkiminin özellikleri olan eşyanın mirasçılardan birine tahsis edilmesi veya satılmasına karar vermesi.

ç) Eşya hukukundaki çekişmesiz yargı işleri:

- 1) Taşınmaz üzerinde taraf oluşturulmasına ve hak ihlaline sebebiyet vermeyecek düzeltmelerin yapılması.
- 2) Taşınmaz rehninde alacaklı için kayyım tayini.

d) Borçlar hukukundaki çekişmesiz yargı işleri:

- 1) Yetkisi sona eren temsilcinin temsil belgesini mahkemeye teslimi.
- 2) Borçluya ifa veya teminat göstermesi için süre verilmesi.
- 3) Tevdi mahalli belirlenmesi veya tevdi edilemeyecek eşyanın satılması.
- 4) Alacaklısı ihtilafı olan borcun mahkemeye tevdi.
- 5) Ayıplı hayvanın bilirkşi tarafından muayenesi.
- 6) Mesafeli satımlarda aybın tespiti veya ayıplı malın satılmasına izin verilmesi.
- 7) İşçiye kârdan hisse verilmesini öngören iş sözleşmesinde, mahkemenin işverenin hesaplarını inceleyecek bir kişi tayin etmesi.
- 8) Eser sözleşmesinde eserin ayıplı olup olmadığının bilirkşiye tespit ettirilmesi.
- 9) Satılmak için komisyoncuya gönderilen eşyanın hasarının tespiti.
- 10) Komisyoncu elindeki malın açık artırma ile satışına izin verilmesi.

e) Ticaret hukukundaki çekişmesiz yargı işleri: NOT : Ticaret hukukundaki çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesidir

- 1) Ticari defterlerin zıyaı hâlinde belge verilmesi.
- 2) Acentenin müvekkili hesabına teslim aldığı malın Borçlar Kanununa göre satılması.
- 3) Kollektif şirketin tasfiyesinde tasfiye memuru tayini.
- 4) Komanditer ortağın talebiyle şirket hesaplarını incelemek için eksper tayini.
- 5) Anonim şirkette aynı sermaye konulması, tescilden itibaren iki yıl içinde sermayenin onda birini aşan tutarda işletme devralınması ve sermaye azaltılmasında bilirkişi raporu alınması ve mahkemenin izni.
- 6) Kıymetli evrakın iptali.
- 7) Eşya taşımada eşyanın hasar ve eksikliğinin tespit edilmesi; teslim edilememesi hâlinde Borçlar Kanunu hükümlerine göre satılmasına karar verilmesi; gönderilen eşyanın mahkeme marifetiyle muayenesi.
- 8) Gemi ipoteğinde, malikin bulunamadığı hâllerde kayyım tayini.
- 9) Deniz raporu tanzimi.
- 10) Kırkambar sözleşmesinde geminin hareket gününün mahkeme tarafından tayini.
- 11) Navlun sözleşmesinde, boşaltma limanında malların hâl ve vaziyetinin, ölçü, sayı ve tartısının ekspere tespit ettirilmesi.
- 12) Müşterek avaryalarda dispeççi tayini ve dispecin mahkemece tasdiki.
- 13) Denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda zararın ve kapsamının belirlenmesi için bilirkişi tayini.
- 14) Kooperatiflerde aynı sermayeye değer biçilmesi için bilirkişi tayini.

f) İcra ve iflas hukukundaki çekişmesiz yargı işleri:

- 1) İpotekli alacakta alacaklının gaipliği veya alacağı almaktan kaçınması hâlinde, borç tutarının icra dairesine tevdi edilmesi üzerine icra mahkemesi tarafından ipoteğin fekkine karar verilmesi.
- 2) Doğrudan doğruya iflas.
- 3) İflasın kaldırılması.
- 4) İflasın kapanmasına karar verilmesi.
- 5) Reddolunmuş mirasın tasfiyesinin, mirasçılardan birinin mirası kabul talebi üzerine mahkeme tarafından durdurulması.
- 6) Konkordato mühleti verilmesi ve komiserin atanması.
- 7) Konkordatonun tasdiki. 8) Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında projenin ilanı ve ara dönem denetçisinin atanması.
- 9) Fevkalade hâllerde, kusuru olmaksızın borçlarını yerine getiremeyen borçluya mühlet verilmesi.

g) Çeşitli kanunlardaki çekişmesiz yargı işleri:

- 1) Nüfus kütüklerinin sayfa birleşim yerlerinin asliye hukuk mahkemesince mühürlenmesi.
- 2) Noterlerin göreve başlarken mahkemede yemin ettirilmeleri.
- 3) Noter evrak ve defterlerinden alınarak başka yere gönderilecek örneklerin mahkeme tarafından tasdiki.
- 4) Kamu görevlilerinin mahkeme huzurunda kanunen yemin etme zorunluluğunun öngörüldüğü diğer durumlar.

GÖREVLİ MAHKEME

MADDE 383- Çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece **sulh hukuk mahkemesidir**.

ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİNDE YETKİLİ MAHKEME

MADDE 384- Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı işleri için talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir.

YARGILAMA USULÜ

MADDE 385- (1) Çekişmesiz yargı işlerinde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, basit yargılama usulü uygulanır.

(2) Çekişmesiz yargı işlerinde aksine bir hüküm bulunmadıkça resen araştırma ilkesi geçerlidir.

KARARLARA KARŞI BAŞVURU YOLLARI

MADDE 387- (1) Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukuki yararı bulunan ilgililer, özel kanuni düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, kararın öğrenilmesinden itibaren **iki hafta** içinde, bu Kanun hükümleri dairesinde **istinaf** yoluna başvurabilirler.

NOT : Çekişmesiz yargıda temyize başvuru yolu öngörülmemiştir.

KARARLARIN NİTELİĞİ

MADDE 388- Kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde, çekişmesiz yargı kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez.

ÇEKİŞMESİZ YARGI	ÇEKİŞMELİ YARGI
Çekişmesiz yargı da artık HKM ile düzenlenmiştir.	Çekişmeli yargı HMK'nda düzenlenen ana sistemdir
Dava / davacı / davalı kavramları yerine İş / istem / talep / talepte bulunan kavramları bulunur	Dava / davacı / davalı kavramları bulunur
Görevli mahkeme, aksine bir düzenleme olmadığı sürece, sulh hukuk mahkemesidir	Görevli mahkeme, davanın korusuna göre genel ya da özel mahkemelerdir
Yetki kuralları kesindir. Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı işleri için talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin yerleşim yeri aranmaksızın oturduğu yer mahkemesidir	Yetki kuralları, kural olarak kesin değildir. Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir
Dava malzemesinin toplanması açısından, aksine bir hüküm olmadıkça, re'sen araştırma ilkesi geçerlidir	Dava malzemesinin toplanması açısından kural olarak taraflarca getirilme (hazırlama) ilkesi geçerlidir.
Maddi ilgili kavramı esas alınmıştır	Şekli taraf kavramı esas alınmıştır
Genel itibariyle, basit yargılama usulü uygulanır	Yazılı ya da basit yargılama usulü uygulanır
Fer'i müdahale mümkün değildir	Fer'i müdahale mümkündür
Kural olarak adli tatil hükümleri uygulanmaz	Kural olarak, adli tatil hükümleri uygulanır
Verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez	Verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder
Kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulamaz	Kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir
Kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez	Kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi talep edilebilir
HMK'nda düzenlenmiştir. Asli müdahale mümkündür Kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilir.	

ONBİRİNCİ BÖLÜM

GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR

GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA

1. Genel Olarak

Yargılamanın sonucunun, yargılamaya başlandığı sırada, hatta ondan da önce güvence altına alınması ihtiyacı ortaya çıkabilir. Bu da ancak kesin hukuki koruma elde edilinceye kadar geçici hukuki koruma tedbiriyle sağlanacaktır.

Geçici hukuki koruma, kötü niyetli davranışlara engel olmak, yargılamanın sonucunun tehlikeye girmesini bertaraf etmek için fiili ve hukuki bir zorunluluktur. Geçici hukuki koruma, hak arama hürriyeti ile hukuki korumanın güvencesi olarak da bir köprü görevi görür.

Geçici hukuki korumanın asıl yargılamayı tamamlayıcı bir fonksiyonu bulunmaktadır. Geçici hukuki koruma, somut olarak maddi hukuka ilişkin hakkın gerçekleştirilmesine, elde edilmesine hizmet etmemekle birlikte, asıl yargılamada verilen hükmün gerçekleştirilebilmesi yolunu açık tutmak suretiyle, ona yardımcı olarak etkili hukuki koruma garantisi sağlar.

Mahkemeler ihtiyati tedbire ilişkin talepleri değerlendirilirken ve bu konuda karar verirken, karara itiraz halinde veya başka sebeplerle kararı kaldırırken yahut değiştirirken her zaman menfaatler dengesine uygun ölçülü bir karar vermek durumundadır.

Geçici hukuki koruma ile ihtiyati tedbir kavramını da birbirinden ayrı kavramlardır. Geçici hukuki koruma, daha genel ve üst bir kavramdır. İhtiyati tedbir geçici hukuki korumanın bir türüdür.

İhtiyati (ilerisi göz önüne alınarak yapılan) tedbir dışında, ihtiyati tedbirle yakın ilişkisi ve benzer yönleri olmasına rağmen bugün artık, para alacakları için kabul edilen ihtiyati haciz, bağımsız bir geçici hukuki koruma türüdür.

Genel olarak geçici hukuki koruma temel özellikleri şunlardır.

- Yargı organlarınca karar verilir.
- Her iki tarafça da istenebilir
- Geçici niteliktedir.
- İnceleme basit ve çabuk şekilde yapılmalıdır.
- Kararlar bağlayıcı ve zorlayıcıdır.
- Yargılamada kural olarak yaklaşık ispatla yetinilir.
- Hukuki dinlenilme hakkı bakımından, karşı taraf önceden dinlenmeden de karar verilebilir.

BİRİNCİ KISIM

İHTİYATİ TEDBİR (m. 389 - 399)

İhtiyati tedbirin şartları

MADDE 389- (1) Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, **uyuşmazlık konusu hakkında** ihtiyati tedbir kararı verilebilir.

(2) Birinci fıkra hükmü niteliğine uygun düştüğü ölçüde çekişmesiz yargı işlerinde de uygulanır.

İHTİYATİ TEDBİR TALEBİ

MADDE 390- (1) İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir.

(2) Talep edenin haklarının derhâl korunmasında zorunluluk bulunan hâllerde, hâkim karşı tarafı dinlemeden de tedbire karar verebilir.

(3) Tedbir talep eden taraf, dilekçesinde dayandığı ihtiyati tedbir sebebini ve türünü açıkça belirtmek ve davanın esası yönünden kendisinin haklılığını yaklaşık olarak ispat etmek zorundadır.

İhtiyati tedbir kararı

MADDE 391- (1) Mahkeme, tedbire konu olan mal veya hakkın muhafaza altına alınması veya bir yediemine tevdi ya da bir şeyin yapılması veya yapılmaması gibi, sakıncayı ortadan kaldıracak veya zararı engelleyecek her türlü tedbire karar verebilir.

(2) İhtiyati tedbir kararında;

a) İhtiyati tedbir talep edenin, varsa kanuni temsilcisi ve vekilinin ve karşı tarafın adı, soyadı ve yerleşim yeri ile talep edenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,

b) Tedbirin, açık ve somut olarak hangi sebebe ve delillere dayandığı,

c) Tereddüde yer vermeyecek şekilde, neyin üzerinde ve ne tür bir tedbire karar verildiği,

ç) Talepte bulunanın, ne tutarda ve ne türde bir teminat göstereceği, yazılır.

(3) İhtiyati tedbir talebinin reddi kararı gerekçeli olarak verilir ve bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir. Yüzüne karşı aleyhine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf da kanun yoluna başvurabilir. Bu başvuru öncelikle incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

İhtiyati tedbirde teminat gösterilmesi

MADDE 392- (1) İhtiyati tedbir talep eden, haksız çıktığı takdirde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır.

Talep, resmî belgeye, başkaca kesin bir delile dayanıyor yahut durum ve koşullar gerektiriyorsa, mahkeme gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla teminat alınmamasına da karar verebilir. Adli yardımdan yararlanan kimsenin teminat göstermesi gerekmez.

(2) Asıl davaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren bir ay içinde tazminat davasının açılmaması üzerine teminat iade edilir.

İHTİYATİ TEDBİR KARARININ UYGULANMASI

MADDE 393- (1) İhtiyati tedbir kararının uygulanması, **bu kararın, tedbir isteyen tarafa tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde** talep edilmek zorundadır. Aksi hâlde, kanuni süre içinde dava açılmış olsa dahi, tedbir kararı kendiliğinden kalkar.

(2) Tedbir kararının uygulanması, kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesinden talep edilir. Mahkeme, kararında belirtmek suretiyle, tedbirin uygulanmasında, yazı işleri müdürünü de görevlendirebilir.

(3) İhtiyati tedbir kararının uygulanması için, gerekirse zor kullanılabilir. Zor kullanmak hususunda, bütün kolluk kuvvetleri ve köylerde muhtarlar, uygulamayı gerçekleştirecek memurun yazılı başvurusu üzerine, kendisine yardım etmek ve emirlerine uymakla yükümlüdürler.

(4) İhtiyati tedbiri uygulayan memur, bir tutanak düzenler. Bu tutanakta, tedbir konusu ve bulunduğu yer gösterilir; tedbir konusu ile ilgili her türlü iddia bu tutanağa geçirilir. Tedbiri uygulayan memur, bu tutanağın bir örneğini tedbir sırasında hazır bulunmayan taraflara ve duruma göre üçüncü kişiye tebliğ eder.

(5) İhtiyati tedbir kararları hakkında kanun yoluna başvurulması hâlinde, tedbire ilişkin dosya ve delillerin sadece örnekleri ilgili mahkemeye gönderilir.

İHTİYATİ TEDBİR KARARINA KARŞI İTİRAZ

MADDE 394- (1) Karşı taraf dinlenmeden verilmiş olan ihtiyati tedbir kararlarına itiraz edilebilir. Aksine karar verilmedikçe, itiraz icrayı durdurmaz.

(2) İhtiyati tedbirin uygulanması sırasında karşı taraf hazır bulunuyorsa, tedbirin uygulanmasından itibaren; hazır bulunmuyorsa tedbirin uygulanmasına ilişkin tutanağın tebliğinden itibaren **bir hafta içinde, ihtiyati tedbirin şartlarına, mahkemenin yetkisine ve teminata ilişkin olarak, kararı veren mahkemeye itiraz edebilir.** Esas hakkında dava açıldıktan sonra, itiraz hakkında, bu davaya bakan mahkemece karar verilir.

(3) İhtiyati tedbir kararının uygulanması sebebiyle menfaati açıkça ihlal edilen **üçüncü kişiler de** ihtiyati tedbiri öğrenmelerinden itibaren **bir hafta içinde ihtiyati tedbirin şartlarına ve teminata itiraz edebilirler.**

(4) İtiraz dilekçeyle yapılır. İtiraz eden, itiraz sebeplerini açıkça göstermek ve itirazının dayanağı olan tüm delilleri dilekçesine eklemek zorundadır. Mahkeme, ilgilileri dinlemek üzere davet eder; gelmedikleri takdirde dosya üzerinden inceleme yaparak kararını verir. İtiraz üzerine mahkeme, tedbir kararını değiştirebilir veya kaldırabilir.

(5) İtiraz hakkında verilen karara karşı, kanun yoluna başvurulabilir. Bu başvuru öncelikle incelenir ve kesin olarak karara bağlanır. Kanun yoluna başvurulmuş olması, tedbirin uygulanmasını durdurmaz.

Teminat karşılığı tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması

MADDE 395- (1) Aleyhine ihtiyati tedbir kararı verilen veya hakkında bu tedbir kararı uygulanan kişi, mahkemece kabul edilecek teminatı gösterirse, mahkeme, duruma göre tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar verebilir.

(2) Teminatın tutarı, tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılmasına göre; türü ise 87 nci maddeye göre tayin edilir.

(3) İtiraza ilişkin 394 üncü maddenin üçüncü ve dördüncü fıkrası, kıyas yoluyla uygulanır.

Durum ve koşulların değişmesi sebebiyle tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması

MADDE 396- (1) Durum ve koşulların değiştiği sabit olursa, talep üzerine ihtiyati tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına teminat aranmaksızın karar verilebilir.

(2) İtiraza ilişkin 394 üncü maddenin üçüncü ve dördüncü fıkrası, kıyas yoluyla uygulanır.

İHTİYATİ TEDBİRİ TAMAMLAYAN İŞLEMLER

MADDE 397- (1) İhtiyati tedbir kararı dava açılmasından önce verilmişse, tedbir talep eden, **bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açmak** ve dava açtığına ilişkin evrakı, kararı uygulayan memura ibrazla dosyaya koydurmak ve karşılığında bir belge almak zorundadır. Aksi hâlde tedbir kendiliğinden kalkar.

(2) İhtiyati tedbir kararının etkisi, aksi belirtilmediği takdirde, nihai kararın kesinleşmesine kadar devam eder.

(3) Tedbir kalkmış veya kaldırılmış ise bu husus ilgili yerlere bildirilir.

(4) İhtiyati tedbir dosyası, asıl dava dosyasının eki sayılır.

Tedbire muhalefetin cezası

MADDE 398- (1) İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içinde şikâyet edilmesi üzerine altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır. Görevli ve yetkili mahkeme, esas hakkındaki dava henüz açılmamışsa, ihtiyati tedbir kararı veren mahkeme; esas hakkındaki dava açılmışsa, bu davanın görüldüğü mahkemedir.

(2) Şikâyet olunana, şikâyet dilekçesi ile birlikte duruşma gün ve saatini bildiren davetiye gönderilir. Davetiyede, savunma ve delillerini duruşma gününe kadar bildirmesi ve duruşmaya gelmediği takdirde yargılamaya yokluğunda devam olunarak karar verileceği ihtar edilir.

(3) Mahkeme duruşmaya gelen şikâyet olunana, 5271 sayılı Kanunun 147 inci maddesinde belirtilen haklarını hatırlatarak savunmasını alır.

(4) Mahkeme, dosyadaki delilleri değerlendirerek gerekli araştırmayı yapar. Yargılama sonunda şikâyet olunanın ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymadığı veya tedbir kararına aykırı davrandığı tespit edilirse, birinci fıkraya uyarınca disiplin hapsi ile cezalandırılmasına; aksi takdirde şikâyetin reddine karar verilir.

(5) Taraflar, kararın tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde karara itiraz edebilir. İtirazı, o yerde hükmü veren mahkemenin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisinden sonra gelen daire; son numaralı daire için bir numaralı daire; o yerde hükmü veren mahkemenin tek dairesi bulunması hâlinde en yakın yerdeki aynı düzey ve sıfattaki mahkeme inceler.

(6) İtiraz merci, bir hafta içinde kararını verir. Merci, itirazı yerinde görürse işin esası hakkında karar verir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

(7) Bu madde uyarınca verilen disiplin hapsi kararları kesinleşmeden infaz edilemez. Kesinleşen kararların infazı Cumhuriyet başsavcılığınca yapılır.

(8) Tedbir kararına aykırı davranışın sona ermesi veya tedbir kararının gereğinin yerine getirilmesi ya da şikâyetten vazgeçilmesi halinde, dava ve bütün sonuçlarıyla beraber ceza düşer.

(9) Disiplin hapsine ilişkin karar, kesinleştiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra yerine getirilemez.

TAZMİNAT MADDE 399- (1) Lehine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf, ihtiyati tedbir talebinde bulunduğu anda haksız olduğu anlaşılır yahut tedbir kararı kendiliğinden kalkar ya da itiraz üzerine kaldırılır ise haksız ihtiyati tedbir nedeniyle uğranılan zararı tazminle yükümlüdür.

(2) Haksız ihtiyati tedbirden kaynaklanan tazminat davası, esas hakkındaki davanın karara bağlandığı mahkemede açılır.

(3) Tazminat davası açma hakkı, hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren, bir yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrar.

İHTİYATİ TEDBİR ile İHTİYATİ HACİZ ARASINDAKİ FARKLAR	
İHTİYATİ TEDBİR	İHTİYATİ HACİZ
İhtiyati tedbir, kural olarak paradan başka şeyler (haklar, taşınır veya taşınmaz mallar) hakkındaki davalarda alınır.	İhtiyati haciz yalnız para alacakları hakkındaki davalarda veya icra takiplerinde söz konusudur.
İhtiyati tedbirde, üzerine ihtiyati tedbir konulan mallar çekişmeli olup, davacının açmış olduğu veya ileride açmayı düşündüğü davanın konusudur.	İhtiyati hacizde, ihtiyaten haczedilen mallar üzerinde bu malların borçluya ait olduğu hakkında bir çekişme yoktur. Bu nedenle, bu mallar alacaklının açtığı veya bir dava ya da icra takibinin konusu değildir
İhtiyati tedbirde, çekişmeli ve bu nedenle dava konusu hakkında önleyici tedbir alınır.	İhtiyati hacizde ise, alacaklıya henüz kesin haciz isteme yetkisinin gelmediği bir dönemde, alacaklının para alacağının zamanında ödenmesi güvence altına alınır.
İhtiyati tedbirde davacı davayı kazanırsa, üzerinde ihtiyati tedbir konulmuş olan mal aynen davacıya geri verilir.	İhtiyati hacizde, alacaklı davasında veya icra takibinde haklı çıkarsa, üzerinde ihtiyati haciz konulmuş olan mal icra dairesi tarafından satılır ve bedeli ile alacaklının alacağı ödenir.
İhtiyati tedbirde itiraz süresi 1 haftadır	İhtiyati hacizde ise itiraz süresi 7 gündür
İhtiyati tedbirin uygulanma süresi 1 haftadır.	İhtiyati haczin uygulanması süresi 10 gündür.
İhtiyati tedbir, icra dairesi müdürü veya yazı işleri müdürü de yerine getirebilir	İhtiyati haciz ise, yalnızca icra müdürü tarafından yerine getirilir
İhtiyati tedbiri tamamlayan dava 2 hafta içinde açılmalıdır.	İhtiyati haczi tamamlayan merasime istinaden dava veya icra takibi 7 gün içinde açılmalıdır.

İKİNCİ KISIM

Delil Tespiti ve Diğer Geçici Hukuki Korumalar (m. 400 - 406)

DELİL TESPİTİNİN İSTENEİLECEĞİ HÂLLER

MADDE 400- (1) Taraflardan her biri, görülmekte olan bir davada henüz inceleme sırası gelmemiş yahut ileride açacağı davada ileri süreceği bir vakıanın tespiti amacıyla keşif yapılması, bilirkişi incelemesi yaptırılması ya da tanık ifadelerinin alınması gibi işlemlerin yapılmasını talep edebilir.

(2) Delil tespiti istenebilmesi için hukuki yararın varlığı gerekir. Kanunda açıkça öngörülen hâller dışında, delilin hemen tespit edilmemesi hâlinde kaybolacağı yahut ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı ihtimal dâhilinde bulunuyorsa hukuki yarar var sayılır.

GÖREV VE YETKİ

MADDE 401- (1) Henüz dava açılmamış olan hâllerde delil tespiti, esas hakkındaki **davaya bakacak olan mahkemeden veya** üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer **sulh mahkemesinden** istenir.

(2) Noterlerin, 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu uyarınca yapacağı vakıa tespitine ilişkin hükümler saklıdır.

(3) Esas hakkında açılan davada, delil tespiti yapan mahkemenin yetkisiz ve görevsiz olduğu ileri sürülemez.

(4) Dava açıldıktan sonra yapılan her türlü delil tespiti talebi hakkında sadece davanın görülmekte olduğu mahkeme yetkili ve görevlidir. (Eski HUMK'taki, en hızlı ve en az masrafla delillrin tespitinin yapılabileceği yer mahkemesinin yetkisi yer almamıştır.)

Delil tespiti talebi ve karar

MADDE 402- (1) Delil tespiti talebi dilekçeyle yapılır. Dilekçede tespiti istenen vakıa, tanıklara veya bilirkişilere sorulması istenen sorular, delillerin kaybolacağı veya gösterilmesinde zorlukla karşılaşılacağı kuşkusunu uyandıran sebepler ile aleyhine delil tespiti istenen kişinin ad, soyad ve adresi yer alır. Tespit talebinde bulunan, durum ve koşulların imkân vermemesi nedeniyle, aleyhine tespit yapılacak kişiyi gösteremiyorsa talebi geçerli sayılır.

(2) Mahkeme tarafından belirlenen tespit giderleri avans olarak ödenmedikçe sonraki işlemler yapılmaz.

(3) Tespit talebi mahkemece haklı bulunursa karar, dilekçeyle birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. Kararda ayrıca, delil tespitinin nasıl ve ne zaman yapılacağı, tespitin icrası esnasında karşı tarafın da hazır bulunabileceği, varsa itiraz ve ilave soruların bir hafta içinde bildirilmesi gerektiği belirtilir.

(4) Tespitin yapılmasından sonra, tespit tutanağı ve varsa bilirkişi raporunun bir örneği mahkemece karşı tarafa resen tebliğ olunur.

Acele hâllerde tespit

MADDE 403- (1) Talep sahibinin haklarının korunması bakımından **zorunluluk bulunan hâllerde, karşı tarafa tebligat yapılmaksızın da delil tespiti yapılabilir.** Tespitin yapılmasından sonra, tespit dilekçesi, tespit kararı, tespit tutanağı ve varsa bilirkişi raporunun bir örneği mahkemece kendiliğinden diğer tarafa tebliğ olunur. **Karşı taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde delil tespiti kararına itiraz edebilir.**

Delil tespiti kararında uygulanacak hükümler

MADDE 404- (1) Tespiti istenen vakıanın hangi delille tespit edileceğine karar verilmişse, bu kararın yerine getirilmesinde o delilin toplanmasına ilişkin hükümler uygulanır.

Tutanak ve diğer belgeler

MADDE 405- (1) Delil tespiti dosyası, asıl dava dosyasının eki sayılır ve onunla birleştirilir. Asıl davanın taraflarından her biri, iddia veya savunmasını ispat için bu tutanak ve raporlara dayanabilir.

DİĞER GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR

MADDE 406- (1) Mahkemece, gerekli hâllerde, mal veya haklarla ilgili defter tutulmasına ya da mühürleme işleminin yapılmasına karar verilebilir.

(2) İhtiyati haciz, muhafaza tedbirleri ve geçici düzenleme niteliğindeki kararlar gibi geçici hukuki korumalara ilişkin diğer kanunlarda yer alan özel hükümler saklıdır.

ONİKİNCİ BÖLÜM

TAHKİM (m. 407 -444)

TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE ŞEKLİ

MADDE 412- (1) Tahkim sözleşmesi, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan hariç olmak üzere, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır.

Tahkim usulünün getirilme amacı, mahkemelerin iş yükünün azaltılması düşüncesidir. Tahkim ihtiyaridir, ancak bazı durumlarda zorunlu tahkimin söz konusu olduğu yerler de vardır. (Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, Toplu İş Uyuşmazlıkları, Yüksek Hakem Kurulu, Tüketici Hakem Heyeti)

(2) Tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki sözleşmenin bir şartı veya ayrı bir sözleşme şeklinde yapılabilir.

(3) Tahkim sözleşmesi yazılı şekilde yapılır. Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması yeterlidir. Asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır.

(4) Tahkim sözleşmesine karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim sözleşmesinin henüz doğmamış olan bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazında bulunulamaz.

(5) Yargılama sırasında tarafların tahkim yoluna başvurma konusunda anlaşmaları hâlinde, dava dosyası mahkemece ilgili hakem veya hakem kuruluna gönderilir.

Uygulanma alanı

MADDE 407- (1) Bu Kısımda yer alan hükümler, 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun tanımladığı anlamda yabancılik unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır.

TAHKİME ELVERİŞLİLİK

MADDE 408- (1) Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir. (Örneğin boşanma davası, babalık, soybağı davası, tapu iptal ve tescil davası tahkime elverişli değildir. Aynı zamanda, çekişmesiz yargı işleri için de tahkim yoluna başvurulamaz.)

İtiraz hakkından feragat

MADDE 409- (1) Tarafların aksini kararlaştırabilecekleri bir hükme veya tahkim sözleşmesine uyulmaz ise ilgili taraf bu aykırılığa itiraz edebilir. İlgili taraf, aykırılığı öğrendiği tarihten itibaren **iki hafta** veya hakemlerin bu konuda kararlaştırdıkları süre içinde itiraz etmeden tahkime devam ederse, itiraz hakkından feragat etmiş sayılır.

TAHKİMDE GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

MADDE 410- (1) Tahkim yargılamasında, mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli ve yetkili mahkeme, konusuna göre tahkim yeri asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesidir. Tahkim yeri belirlenmemiş ise görevli mahkeme, konusuna göre asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesi, yetkili mahkeme ise davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri mahkemesidir.

Mahkemenin yardımı

MADDE 411- (1) Tahkim yargılamasına mahkemelerin yardımı, bu Kısımda açıkça izin verilmiş olan hâllerde mümkündür.

TAHKİM İTİRAZI

MADDE 413- (1) Tahkim sözleşmesinin konusunu oluşturan bir uyuşmazlığın çözümü için mahkemede dava açılmışsa, karşı taraf tahkim **ilk itirazında** bulunabilir. Bu durumda tahkim sözleşmesi hükümsüz, tesirsiz veya uygulanması imkânsız değil ise mahkeme tahkim itirazını kabul eder ve **davayı usulden reddeder**.

(2) Tahkim itirazının ileri sürülmesi, tahkim yargılamasına engel değildir.

İHTİYATİ TEDBİR VE DELİL TESPİTİ

MADDE 414- (1) Aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılaması sırasında **hakem veya hakem kurulu**, taraflardan birinin talebi üzerine, bir **ihtiyati tedbirin alınmasına** veya **delil tespiti karar verebilir**. Hakem veya hakem kurulu, ihtiyati tedbir kararı vermedi, uygun bir teminat verilmesine bağlı kılabilir.

Hakem veya hakem kurulu, ihtiyati haciz kararı veremez.

(2) Mahkeme, hakem veya hakem kurulunca verilen tedbir kararının, geçerli bir tahkim sözleşmesinin var olması kaydıyla taraflardan birinin talebi üzerine icra edilebilirliğine karar verir.

(3) Hakem veya hakem kurulunun ya da taraflarca görevlendirilecek bir başka kişinin zamanında veya etkin olarak hareket edemeyecek olduğu hâllerde, taraflardan biri ihtiyati tedbir veya delil tespiti için mahkemeye başvurabilir. Bu hâller mevcut değil ise mahkemeye başvuru, sadece hakem veya hakem kurulundan alınacak izne veya tarafların bu konudaki yazılı sözleşmesine dayanılarak yapılır.

(4) Tahkim yargılaması öncesi veya tahkim yargılaması sırasında taraflardan birinin talebi üzerine mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararı, aksine karar verilmedikçe, hakem veya hakem kurulu kararının icra edilebilir hâle gelmesiyle ya da davanın hakem veya hakem kurulu tarafından reddedilmesi hâlinde kendiliğinden ortadan kalkar.

(5) *Mahkemenin verdiği ihtiyati tedbir kararı, hakem veya hakem kurulu tarafından değiştirilebilir veya ortadan kaldırılabilir.*

HAKEM SAYISI

MADDE 415- (1) Taraflar, hakemin sayısını belirlemekte serbesttir. Ancak, bu sayı tek olmalıdır.

(2) *Hakemlerin sayısı taraflarca kararlaştırılmamışsa üç hakem seçilir.*

HAKEMLERİN SEÇİMİ

MADDE 416- (1) Taraflar, hakem veya hakemlerin seçim usulünü kararlaştırmakta serbesttir. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa hakem seçiminde aşağıdaki usul uygulanır:

a) **Ancak gerçek kişiler hakem seçilebilir.**

b) Tek hakem seçilecek ise ve taraflar hakem seçiminde anlaşamazlarsa hakem, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından seçilir.

c) Üç hakem seçilecek ise taraflardan her biri bir hakem seçer; bu şekilde seçilen iki hakem üçüncü hakemi belirler. Taraflardan biri, diğer tarafın bu yoldaki talebinin kendisine ulaşmasından itibaren bir ay içinde hakemini seçmezse veya tarafların seçtiği iki hakem seçilmelerinden sonraki bir ay içinde üçüncü hakemi belirlemezlerse, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından hakem seçimi yapılır. Üçüncü hakem, başkan olarak görev yapar.

ç) Üçten fazla hakem seçilecek ise son hakemi seçecek olan hakemler yukarıdaki bentte belirtilen usule göre taraflarca eşit sayıda belirlenir.

d) **Hakemin birden fazla kişiden oluşması hâlinde en az birinin kendi alanında beş yıl ve daha fazla kıdeme sahip bir hukukçu olması şarttır.**

(2) Hakemlerin seçim usulünü kararlaştırmış olmalarına rağmen;

a) Taraflardan biri sözleşmeye uymazsa,

b) Kararlaştırılmış olan usule göre tarafların veya taraflarca seçilen hakemlerin hakem seçimi konusunda birlikte karar vermeleri gerektiği hâlde, taraflar ya da hakemler bu konuda anlaşamazlarsa,

c) Hakem seçimi ile yetkilendirilen üçüncü kişi, kurum veya kuruluş, hakemi ya da hakem kurulunu seçmezse, hakem veya hakem kurulunun seçimi, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından yapılır. Mahkemenin, gerektiğinde tarafları dinledikten sonra bu fıkra hükümlerine göre verdiği kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz. Mahkeme, hakem seçiminde tarafların sözleşmesini ve hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması ilkelerini göz önünde bulundurur. Üçten fazla hakem seçilecek hâllerde de aynı usul uygulanır.(1)

Ret sebepleri

MADDE 417- (1) Kendisine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşulları açıklamak zorundadır. Taraflar önceden bilgilendirilmemiş oldukları takdirde hakem, daha sonra ortaya çıkan durumları da gecikmeksizin taraflara bildirir.

(2) Hakem, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunduğu veya tarafsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşullar gerçekleştiği takdirde reddedilebilir.

Taraflardan birisinin kendisinin atadığı veya atanmasına katıldığı hakemi reddetmesi, yalnızca hakemin atanma tarihinden sonra öğrenilen ret sebeplerine dayanılarak yapılabilir.

HAKEMİN REDDİ USULÜ

MADDE 418- (1) Taraflar, hakemin reddi usulünü serbestçe kararlaştırabilirler.

(2) **Hakemi reddetmek isteyen taraf**, hakemin veya hakem kurulunun seçiminden ya da hakemin reddi talebinde bulunabileceği bir durumun ortaya çıktığını öğrendiği tarihten itibaren **iki hafta içinde ret talebinde bulunabilir** ve bu talebini karşı tarafa yazılı olarak bildirir. Reddedilen hakem kendiliğinden çekilmez veya diğer taraf reddi kabul etmez ise ret hakkında, hakem kurulunca karar verilir.

(3) Hakem kurulundan bir veya birden çok hakemin reddini isteyen taraf, ret talebini ve gerekçesini hakem kuruluna bildirir. Ret talebinin kabul edilmediğini öğrenen taraf, bu tarihten itibaren karara karşı **bir ay** içinde mahkemeye başvurarak bu kararın kaldırılmasını ve hakem veya hakemlerin reddine ilişkin talep hakkında karar verilmesini isteyebilir.

(4) Seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddi için ancak mahkemeye başvurulabilir. Mahkemenin bu fıkra uyarınca vereceği kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz.

(5) *Seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin ret talebini mahkemenin kabul etmesi hâlinde tahkim sona erer. Ancak tahkim sözleşmesinde hakem veya hakemlerin isimleri belirlenmemişse yeniden hakem seçimi yoluna gidilir.*

HAKEMLERİN SORUMLULUĞU

MADDE 419- (1) Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tahkim yargılamasında görevi kabul eden hakem, haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçındığı takdirde, tarafların bu nedenle uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür.

*Hakemlerin hukuki sorumluluğu bakımından, hakimlerin hukuki sorumluluğundan farklı olarak, Devletin birinci derecede sorumluluğu söz konusu değildir. **Hakemler, hukuken şahsen ve birinci derecede sorumludur.***

Görevin yerine getirilememesi

MADDE 420- (1) Bir hakem, hukuki veya fiilî sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getiremediği takdirde hakemlik görevi, çekilme veya tarafların bu yönde anlaşmaları suretiyle sona erer.

(2) Taraflardan her biri, hakemin çekilmesini gerektiren sebeplerin varlığı konusunda aralarında uyuşmazlık olursa, mahkemeden hakemin yetkisinin sona erdirilmesi konusunda karar verilmesini isteyebilir. Mahkemenin vereceği karar kesindir.

(3) Hakemin görevinden çekilmesi veya diğer tarafın hakemin yetkisinin sona ermesine muvafakat etmesi, hakemin ret sebeplerinin varlığının kabulü anlamına gelmez.

Yeni hakem seçilmesi

MADDE 421- (1) Hakemlerden birinin görevi herhangi bir sebeple sona ererse, onun yerine seçimindeki usul uygulanarak yeni bir hakem seçilir.

(2) Bir veya birden çok hakemin değiştirilmesi için geçen süre tahkim süresinden sayılmaz.

(3) Tahkim sözleşmesinde hakemin veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise hakemin, hakem kurulunun ya da kurulun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde, tahkim de sona erer.

Hakemin kendi yetkisi hakkında karar vermesi

MADDE 422- (1) Hakem veya hakem kurulu, tahkim sözleşmesinin mevcut veya geçerli olup olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkisi hakkında karar verebilir. Bu karar verilirken, bir sözleşmede yer alan tahkim şartı, sözleşmenin diğer hükümlerinden bağımsız olarak değerlendirilir. Hakem veya hakem kurulunun asıl sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar vermesi, tahkim sözleşmesinin kendiliğinden hükümsüzlüğü sonucunu doğurmaz.

(2) Hakem veya hakem kurulunun yetkisizliğine ilişkin itiraz, en geç cevap dilekçesinde yapılır. Tarafların hakemleri bizzat seçmiş veya hakem seçimine katılmış olmaları, hakem veya hakem kurulunun yetkisine itiraz etme haklarını ortadan kaldırmaz.

(3) Hakem veya hakem kurulunun yetkisini aştığına ilişkin itiraz derhâl ileri sürülmelidir.

(4) Hakem veya hakem kurulu, yukarıda belirtilen her iki hâlde de gecikmenin haklı sebebe dayandığı sonucuna varırsa, süresinde ileri sürülmeyen itirazı kabul edebilir.

(5) Hakem veya hakem kurulu, yetkisizlik itirazını, ön sorun şeklinde inceler ve karara bağlar; yetkili olduğuna karar verirse, tahkim yargılamasını sürdürür ve davayı karara bağlar.

Tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı

MADDE 423- (1) Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Taraflara hukuki dinlenilme hakkını kullanma imkânı tanınır.

Yargılama usulünün belirlenmesi

MADDE 424- (1) Taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama usulüne ilişkin kuralları, bu kısmın emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler. Taraflar arasında böyle bir sözleşme yoksa hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasını, bu kısmın hükümlerini gözeterek uygun bulduğu bir şekilde yürütür.

Tahkim yeri

MADDE 425- (1) Tahkim yeri, taraflarca veya onların seçtiği bir tahkim kurumunca serbestçe kararlaştırılır. Bu konuda bir anlaşma yoksa tahkim yeri, hakem veya hakem kurulunca olayın özelliklerine göre belirlenir.

(2) Hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasının gerektirdiği durumlarda önceden taraflara bildirmek kaydıyla bir başka yerde de toplanabilir; duruşma, keşif gibi benzeri işlemleri de yapabilir.

DAVA TARİHİ

MADDE 426- (1) *Taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim davası,*

- hakemlerin seçimi için mahkemeye veya tarafların sözleşmesine göre hakem seçecek olan kişi, kurum veya kuruluşa başvurulduğu ve
- eğer sözleşmeye göre hakemlerin seçimi iki tarafa ait ise davacının hakemini seçip kendi hakemini seçmesini diğer tarafa bildirdiği;
- sözleşmede hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılır.

(2) ***Taraflardan biri, mahkemeden ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı almış ise iki hafta içinde tahkim davasını açmak zorundadır.*** Aksi hâlde ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kendiliğinden ortadan kalkar.

TAHKİM SÜRESİ

MADDE 427- (1) *Taraflar aksini kararlaştırmadıkça,*

- bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçildiği,
- birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği,

tarihten itibaren bir yıl içinde, hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir.

(2) Tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla; anlaşamamaları hâlinde ise taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkemece uzatılabilir. Mahkemenin, bu konudaki kararı kesindir.

Dava ve cevap dilekçesi

MADDE 428- (1) Taraflarca kararlaştırılan veya hakem tarafından belirlenecek süre içinde, davacı tahkim şartını veya sözleşmesiyle birlikte varsa esas sözleşme ile iddiasını dayandığı vakıaları ve talebini; davalı ise savunmasını ve dayandığı vakıaları dilekçeyle hakem veya hakem kuruluna sunar.

(2) Taraflar dilekçelerine yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacakları delilleri gösterebilirler.

(3) Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir. İddia veya savunma tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez.

Duruşma yapılması veya dosya üzerinden inceleme

MADDE 429- (1) Hakem veya hakem kurulu, delillerin ikamesi, sözlü beyanlarda bulunulması veya bilirkişiden açıklama istenmesi gibi sebeplerle duruşma yapılmasına karar verebileceği gibi; yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesine de karar verebilir. Taraflar, aksini kararlaştırmadıkça, hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine yargılamanın uygun aşamasında duruşma yapılmasına karar verir.

(2) Hakem veya hakem kurulu, dava ile ilgili her türlü keşif tarihini, bilirkişi incelemesini veya diğer delillerin incelenmesi için yapacağı toplantı ve duruşmalar ile tarafların gelmemeleri hâlinde bunun sonuçlarını uygun bir süre önce taraflara bildirir.

(3) Hakem veya hakem kuruluna verilen dilekçeler, bilgiler ve diğer belgeler taraflara bildirilir.

Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması

MADDE 430- (1) Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması hâlinde aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) **Davacı, geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermezse; dava dilekçesi usulüne uygun değilse ve eksiklik hakem veya hakem kurulunca belirlenecek süre içinde giderilmezse, hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir.**

b) *Davalı, cevap dilekçesini vermezse; bu durum davacının iddialarının ikrarı veya davanın kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilir.*

c) Taraflardan biri, geçerli bir neden göstermeksizin duruşmaya katılmaz veya delillerini sunmaktan kaçınırsa; hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasına devam ederek mevcut delillere göre karar verebilir.

Hakem veya hakem kurulunca bilirkişi seçimi**MADDE 431-** (1) Hakem veya hakem kurulu;

- a) Belirlediği konular hakkında rapor vermek üzere bir veya birden çok bilirkişi seçimine,
- b) Tarafların bilirkişiye gerekli açıklamaları yapmalarına, ilgili belge ve bilgileri vermelerine,
- c) Keşif yapılmasına, karar verebilir.

(2) Aksi kararlaştırılmadıkça, taraflardan birinin talebi veya hakem ya da hakem kurulunun gerekli görmesi üzerine bilirkişiler, yazılı veya sözlü raporlarını vermelerinden sonra çağrılacakları duruşmaya katılırlar. Bu duruşmada taraflar, bilirkişilere soru sorabilir ve uyuşmazlık konusunda kendi seçtikleri özel bilirkişileri dinletebilirler.

Delillerin toplanması**MADDE 432-** (1) Taraflardan biri, hakem veya hakem kurulunun onayı ile delillerin toplanmasında mahkemeden yardım isteyebilir.**Hakem kurulunun karar vermesi****MADDE 433-** (1) Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, hakem kurulu oy çokluğuyla da karar verebilir.

(2) Taraflar veya hakem kurulunun diğer üyeleri yetki vermişlerse, hakem kurulu başkanı, yargılama usulü ile ilgili belirli konularda tek başına karar verebilir.

(3) Hakem veya hakem kurulu, ancak tarafların açıkça yetkili kılmış olmaları şartıyla hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre veya dostane çözüm yoluyla karar verebilir.

Sulh

MADDE 434- (1) Tahkim yargılaması sırasında taraflar uyuşmazlık konusunda sulh olurlarsa, tahkim yargılamasına son verilir. Tarafların talebi, ahlâka veya kamu düzenine aykırı değilse ya da tahkime elverişli olan bir konuya ilişkin ise sulh, hakem kararı olarak tespit edilir.

TAHKİM YARGILAMASININ SONA ERMESİ**MADDE 435-** (1) Tahkim yargılaması, nihai hakem kararının verilmesi veya aşağıdaki hâllerden birinin gerçekleşmesi ile sona erer:

- a) Davalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde davalının hukuki yararı bulunduğunu kabul etmesi hâli hariç, davacı davasını geri alırsa.
- b) Taraflar, yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşılırsa.
- c) Hakem veya hakem kurulu, başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulursa.
- ç) 427 nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talep mahkemece reddedilirse.
- d) Taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulu oybirliğiyle karar veremezse.
- e) 442 nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca yargılama giderleri için avans yatırılmazsa.

(2) 437 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, hakem veya hakem kurulunun yetkisi, yargılamanın sona ermesiyle ortadan kalkar.

Hakem kararının şekli, içeriği ve saklanması**MADDE 436-** (1) Hakem kararlarında;

- a) Kararı veren hakem veya hakem kurulu üyelerinin ad ve soyadları,
- b) Tarafların ve varsa temsilcileri ile vekillerinin ad ve soyadları, unvanları ve adresleri,
- c) Kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesi,
- ç) Bir sıra numarası altında açık ve kesin bir biçimde taraflara yüklenen hak ve borçlar ile yargılama giderleri,
- d) Karara karşı iptal davası açılabilmesi ve süresi,
- e) Tahkim yeri ve kararın tarihi,
- f) Kararı veren hakem veya hakem kurulu üyelerinin tamamı veya çoğunluğunun imzaları ve karara eklenmiş ise karşı oy yazısı, gösterilir.

(2) Aksi kararlaştırılmadıkça, hakem veya hakem kurulu kısmi kararlar verebilir.

(3) Hakem kararı, hakem, hakem kurulu başkanı veya ilgili tahkim kurumu tarafından taraflara bildirilir; ayrıca kararın aslı dosya ile birlikte mahkemeye gönderilir ve mahkemece saklanır.

HAKEM KARARININ TAVZİHİ, DÜZELTİLMESİ VE TAMAMLANMASI**MADDE 437-** (1) Evvelce daha farklı bir süre öngörülmemişse, taraflardan her biri, hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren **iki hafta içinde**, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, hakem veya hakem kuruluna başvurarak;

- a) Hakem kararında bulunan hesap, yazı ve benzeri **maddi hataların düzeltilmesini**,
- b) Karara ilişkin belirli bir konunun veya kararın bir bölümünün **tavzihini**, isteyebilir.

(2) Karşı tarafın görüşünü alan **hakem veya hakem kurulu**, bu talebi haklı bulursa, talep tarihinden itibaren **bir ay içinde** kararındaki **maddi hatayı düzeltir** veya **kararın tavzihini yapar**. İcap ederse, bu süre hakem veya hakem kurulunca uzatılabilir.

(3) Hakem veya hakem kurulu, karardaki maddi hataları karar tarihini izleyen iki hafta içinde kendiliğinden de düzeltebilir.

(4) **Taraflardan her biri**, hakem kararının kendilerine bildirilmesinden itibaren **bir ay içinde**, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda **tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir**. Hakem veya hakem kurulu, talebi haklı bulursa, tamamlayıcı hakem kararını bir ay içinde verir. İcap ederse, bu süre hakem veya hakem kurulunca en fazla bir ay uzatılabilir.

(5) Düzeltme, tavzih ve tamamlama kararları, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur.

Tebliğat**MADDE 438-** (1) Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça tebligat, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır.

İPTAL DAVASI

MADDE 439- (1) Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası, tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır; öncelikle ve ivedilikle görülür.

- (2) a) Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliysiz ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu,
 b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu kısımda öngörülen usule uyulmadığı,
 c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediği,
 ç) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar verdiği,
 d) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği veya talebin tamamı hakkında karar vermediği ya da yetkisini aştığı,
 e) Tahkim yargılamasının, usul açısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması hâlinde, bu kısımda yer alan hükümlere uygun olarak yürütülmediği ve bu durumun kararın esasına etkili olduğu,
 f) Tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediği,
 g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı,
 ğ) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu, tespit edilirse, hakem kararları iptal edilebilir.

(3) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği iddiasıyla açılan iptal davasında, tahkim sözleşmesi kapsamında olan konuların, tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konulardan ayrılması mümkün olduğu takdirde, hakem kararının sadece tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konuları içeren bölümü iptal edilebilir.

(4) **İptal davası, bir ay içinde açılabilir.** Bu süre, hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. **Hakem kararına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz.** Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir.

(5) *İptal talebi, davaya bakan bölge adliye mahkemesi aksine karar vermedikçe, dosya üzerinden incelenerek karara bağlanır.*

(6) **İptal davası hakkında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.** Temyiz incelemesi, bu maddede yer alan iptal sebepleriyle sınırlı olarak, öncelikle ve ivedilikle karara bağlanır. **Temyiz, kararın icrasını durdurmaz.**

(7) İptal davasının kabulü hâlinde, kabul kararı temyiz edilmezse veya ikinci fıkranın (b), (c), (ç), (d), (e) ve (f) bentlerindeki hâllerin varlığı sebebiyle kabulü hâlinde, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa hakemleri ve tahkim süresini yeniden belirleyebilirler. Taraflar isterlerse eski hakemleri tayin edebilirler.

Hakem kararlarının icra edilebilmesi için kesinleşmesi gerekmez. Bununla birlikte, Yargıtay'dan teminat karşılığında icranın durdurulması kararı alınabilir.

Hakem ücreti

MADDE 440- (1) Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, hakemlerin ücreti, dava konusu alacağın miktarı, uyuşmazlığın niteliği ve tahkim yargılamasının süresi dikkate alınarak, hakem veya hakem kurulu ile taraflar arasında kararlaştırılır.

(2) Taraflar, hakem veya hakem kurulunun ücretini yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yaparak da belirleyebilirler.

(3) Taraflarla hakem veya hakem kurulu arasında ücretin belirlenmesi konusunda anlaşmaya varılamaz veya tahkim sözleşmesinde ücretin belirlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmazsa ya da taraflarca bu konuda yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yapılmamışsa, hakem veya hakem kurulunun ücreti, her yıl Adalet Bakanlığınca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan ücret tarifesine göre belirlenir.

(4) Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça başkanın ücreti, hakemlerden her birine ödenecek hakem ücretinin yüzde on fazlası olarak hesaplanır.

(5) Aksi kararlaştırmadıkça Hakem kararının düzeltilmesi, yorumlanması veya tamamlanması hâllerinde ek hakem ücreti ödenmez.

(6) Hakem veya hakem kurulu kararında tahkim yargılamasının giderleri gösterilir.

Yargılama giderleri

MADDE 441- (1) Yargılama giderleri;

a) Hakemlerin ve hakemlerce belirlenen hakem sekreterliği ücretini,

b) Hakemlerin seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları,

c) Hakem veya hakem kurulu tarafından atanan bilirkişilere ve yardımına başvuru alan diğer kişilere ödenen ücretleri ve keşif giderlerini,

ç) Hakem veya hakem kurulunun onayladığı ölçüde tanıkların seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları,

d) Hakem veya hakem kurulunun, davayı kazanan tarafın varsa vekili için avukatlık asgari ücret tarifesine göre takdir ettiği vekâlet ücretini,

e) Bu Kanuna göre mahkemelere yapılacak başvurularda alınan yargı harçlarını,

f) Tahkim yargılamasına ilişkin tebligat giderlerini, kapsar.

Avans yatırılması ve giderlerin ödenmesi

MADDE 442- (1) Hakem veya hakem kurulu, tarafların her birinden yargılama giderleri için gereken hâllerde avans yatırılmasını isteyebilir. Aksi kararlaştırılmadıkça, bu avans taraflarca eşit miktarda ödenir.

(2) Avans, hakem veya hakem kurulu kararında öngörülen süre içinde ödenmemişse hakem veya hakem kurulu yargılamayı durdurabilir. Yargılamanın durdurulduğunun taraflara bildirilmesinden itibaren bir ay içinde avans ödenirse yargılamaya devam olunur; aksi hâlde tahkim yargılaması sona erer.

(3) Hakem veya hakem kurulu, kararını verdikten sonra taraflara, yatırılmış olan avansların harcama yerlerini ve miktarlarını gösterir bir belge verir ve varsa kalan avansı ödeyene iade eder.

(4) Taraflar aksini kararlaştırmadıkça yargılama giderleri haksız çıkan tarafa yüklenir.

Davada her iki taraf da kısmen haklı çıkarsa, yargılama giderleri haklılık durumuna göre taraflar arasında paylaşılır.

(5) Hakem veya hakem kurulunun yargılamayı sona erdiren veya taraflar arasındaki sulhü tespit eden kararında da yargılama giderleri gösterilir.

Yargılamanın iadesi

MADDE 443- (1) Yargılamanın iadesine ilişkin yukarıdaki Sekizinci Kısımın Üçüncü Bölümü hükümleri, niteliğine uygun düştüğü şekilde tahkime de uygulanır.

(2) Tahkimde, yargılamanın iadesi sebeplerinden sadece 375 inci maddenin birinci fıkrasının (b), (c), (e), (f), (g), (h), (ı) ve (i) bentleri uygulanır. **Yargılamanın iadesi davası mahkemede görülür.**

(3) **Yargılamanın iadesi talebi kabul edilirse mahkeme, hakem kararını iptal eder ve uyuşmazlığı yeniden bir karar verilebilmesi için yeni hakeme veya hakem kuruluna gönderir.** Bu durumda hakem veya hakem kurulu 421 inci maddeye göre yeniden seçilir veya oluşturulur.

Uygulanmayacak hükümler

MADDE 444- (1) Bu Kısımda düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça bu Kanunun diğer hükümleri uygulanmaz.

SON HÜKÜMLER

Elektronik işlemler

MADDE 445- (1) Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP), adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan bilişim sistemidir. Dava ve diğer yargılama işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirildiği hâllerde UYAP kullanılarak veriler kaydedilir ve saklanır.

(2) Elektronik ortamda, güvenli elektronik imza kullanılarak dava açılabilir, harç ve avans ödenebilir, dava dosyaları incelenebilir. Bu Kanun kapsamında fizikî olarak hazırlanması öngörülen tutanak ve belgeler güvenli elektronik imzayla elektronik ortamda hazırlanabilir ve gönderilebilir. Güvenli elektronik imza ile oluşturulan tutanak ve belgeler ayrıca fizikî olarak gönderilmez, belge örneği aranmaz.

(3) Elektronik ortamdan fizikî örnek çıkartılması gereken hâllerde tutanak veya belgenin aslının aynı olduğu belirtilerek hâkim veya görevlendirdiği yazı işleri müdürü tarafından imzalanır ve mühürlenir.

(4) Elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre gün sonunda biter.

(5) Mahkemelerde görülmekte olan dava, çekişmesiz yargı, geçici hukuki koruma ve diğer tüm işlemlerde UYAP'ın kullanılmasına dair usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Disiplin para cezası

MADDE 446- (1) Bu Kanun anlamında disiplin para cezasından maksat, yargılamanın düzenli bir biçimde işleyişini sağlamak ve kamu düzenini korumak amacıyla verilen, verildiği anda kesin olan ve derhâl infazı gereken para cezasıdır. Bu ceza, seçenek yaptırımlara çevrilemez ve adli sicil kayıtlarında yer almaz.

(2) Disiplin para cezası, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.